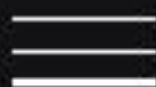
A silhouette of a person standing on the peak of a mountain, with the sun setting directly behind them, creating a bright glow and lens flare. The sky is filled with soft, golden clouds.

Kwetsbare Jongeren

*Welke ondersteuning kan men
bieden aan kwetsbare jongeren
in het secundair onderwijs?*

Anastassiya Kachshenko
Erasmus Hogeschool Brussel
Leerkracht secundair onderwijs
Academiejaar: 2019 - 2020
Promotor : Elke Frish

**“You are damaged and broken and unhinged.
But so are shooting stars and comets.”**

— Nikita Gill

Kwetsbare jongeren

Welke ondersteuning kan men bieden
aan kwetsbare jongeren in het
secundair onderwijs?

Eindwerk aangeboden tot het
behalen van Bachelor in het
onderwijs:

Bio-esthetiek en Haarzorg

Promotor: Elke Frisch

Academiejaar 2019-2020

Erasmushogeschool Brussel

Leerkracht Secundair onderwijs

Bio-esthetiek en Haarzorg

GEZIEN DOOR ELKE FRISCH

Woord vooraf

Voor u ligt het afschrift van de bachelor proef met als titel ‘Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?.’ Deze bachelor is geschreven in het kader van het beëindigen van de opleiding “leerkracht secundair onderwijs Bio-Esthetiek en Haarzorg” aan de Erasmushogeschool Brussel. Van oktober 2019 tot en met juni 2020 heb ik me toegelegd op het schrijven van mijn bachelor proef en het uitdiepen van de daarbij horende onderzoeksvraag.

Na goedkeuring van mijn stagebegeleider, Mevr. Frisch, heb ik de onderzoeksvraag uitgediept en onderbouwd in het kader van de bachelor proef. Het onderzoek heb ik als zeer complex ervaren. Maar dankzij kwantitatief onderzoek heb ik de onderzoeksvraag kunnen beantwoorden. Tijdens dit onderzoek stond mijn stagebegeleider, Elke Frisch, altijd voor mij klaar. Zij heeft steeds mijn vragen beantwoord waardoor ik verder kon met mijn onderzoek.

Bij deze wil ik graag mijn begeleider bedanken voor de fijne begeleiding en haar ondersteuning tijdens dit traject. Ook wil ik alle respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek nooit kunnen voltooien.

Tevens wil ik mijn vrienden en familie graag bedanken voor hun goede adviezen. Bovendien hebben zij mij moreel ondersteund tijdens het schrijfproces, ook al zat ik in quarantaine in Kazachstan. Tot slot wil ik mijn ouders en mijn psycholoog Reinout Baeckelmans in het bijzonder bedanken. Hun wijsheid en motiverende woorden hebben mij geholpen om deze scriptie tot een goed einde te kunnen brengen.

Ik wens u veel leesplezier toe en hoop u te mogen boeien.

Anastassiya Kachshenko

Inhoud

Lijst met figuren.....	8
Lijst met grafieken	9
Lijst met tabellen	10
Inleiding	11
FASE 1: VAN ONDERZOEKSINTERESSE NAAR ONDERZOEKSVRAGEN EN DOELEN	13
Praktijkprobleem	13
Onderzoeksdoel.....	14
Onderzoeksvragen.....	14
FASE 2: UITDIEPING ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOEL	15
Begripsomschrijving	15
Maatschappelijke kwetsbaarheid op school	15
Wie zijn onze kwetsbare leerlingen?.....	17
Kwetsbaar voor de toekomst?	33
Wetenschappelijke theorie achter maatschappelijke kwetsbaarheid	36
Maatschappelijke kwetsbaarheid op school en gezinsfactoren	41
Meer kwetsbare jongeren tijdens het corona virus?	44
Ondersteuning aangeboden door de leerkracht.....	48
Beginnen bij het begin: geef om je leerlingen.....	49
Vertrouwen geven is winnen	50
Zich open stellen is kansen geven, telkens opnieuw	53
Kwetsbaar in het onderwijs of een gedragsprobleem?	55
Hoe kun je kijken naar gedragsproblemen?.....	56
Leerkrachtgedrag	59
Preventiemaatregelen.....	61
Overtredingen van de afspraken, maar (nog) geen probleemgedrag	63
Als er toch gedragsproblemen voorkomen.....	64
Observatie instrumenten: de ABC-methode, tijdsteekproef en positief-negatief ratio	66
De gedragsproblemen in kaart gebracht. En nu?.....	67
Wat wil ik nu aanpakken?	67
Interventietechnieken: Hoe kan ik de problemen nu aanpakken?.....	68
Als je toch straft	70
Waarom is straf zo inefficiënt?	71
De uitvoering	71
Het probleemgedrag blijkt hardnekkig. Wat kan ik nu nog proberen?.....	73
Handelingsgericht werken: voor een heldere kijk.....	76

Ik heb een kind met probleemgedrag dat zelf geen probleem heeft.	79
Hulpverleners buiten het onderwijs.....	83
Welke hulpverleners bestaan er buiten het secundair onderwijs?	84
Een diepere kijk op Vzw Lejo.....	92
Hoe ziet een dag bij VZW Lejo er uit?	92
Interview met VZW Lejo.....	93
Psychologische hulp?	96
Psycholoog Reinout Baeckelmans.....	96
Interview met Reinout Baeckelmans	97
Enquête	100
Doel van de enquête	100
Resultaten	100
Conclusie	106
FASE 3: ONTWIKKELEN VAN EEN INTERVENTIEPLAN.....	107
FASE 4: UITVOEREN VAN HET INTERVENTIEPLAN.....	107
De lesvoorbereiding	109
De PowerPoint.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
De flyer	133
Het informatieboekje	134
FASE 5: EVALUATIE	143
Beoordeling workshop	143
Ingevulde evaluaties.....	144
Resultaten van de beoordelingen	161
Conclusie	161
Referentielijst	163

Lijst met figuren

Figuur 1: Proces van de maatschappelijke kwetsbaarheid	38
Figuur 2: Ecologische visie Bronfenbrenner, 1976.....	57
Figuur 3: Meervoudig risicomodel Van der Ploeg, 2007	58
Figuur 4: ABC- methode	66
Figuur 5: HGW cyclus.....	79
Figuur 6: Awel.....	84
Figuur 7: CLB.....	84
Figuur 8: JAC	85
Figuur 9: Kinderrechtencommissariaat	85
Figuur 10: TEJO.....	86
Figuur 11: Verwonderd.....	87
Figuur 12: De zelfmoordlijn	87
Figuur 13: Speak up, Speak out	87
Figuur 14: Beizebeize.....	88
Figuur 15: Verdraai- de wereld.....	88
Figuur 16: Inloophuis ANBN	88
Figuur 17: Goezting	89
Figuur 18: JAC.....	89
Figuur 19: Shelter Aalst vzw	89
Figuur 20: Creatief atelier voor jongeren	89
Figuur 21: Leerrecht-Trajecten op maat	89
Figuur 22: D'Broej.....	89
Figuur 23: JEFhuls van en voor Jongeren	90
Figuur 24: Jongerenwelzijn.....	90
Figuur 25: Kinderen uit de knel	90
Figuur 26: Time-out TOpop	91
Figuur 27: VZW Lejo	91
Figuur 28: OLO VZW	108

Lijst met grafieken

Grafiek 1: Falende sociale binding met de school (Vettenburg, 2012)	16
Grafiek 2: Thuiszitters 2.....	18
Grafiek 3 Jongeren met een lichte verstandelijke beperking.....	26
Grafiek 4 Jongeren met een jeugdbescherming- en/of jeugdreclasseringsmaatregel	27
Grafiek 5 Alleenstaande minderjarige vluchtelingen 1	31
Grafiek 6 Alleenstaande minderjarige vluchtelingen 3	32
Grafiek 7: Wat is uw geslacht?	100
Grafiek 8: Wat is uw leeftijd?	101
Grafiek 9: Wat is uw beroep?	101
Grafiek 10: Heb jij het moeilijk gehad in het secundair onderwijs?.....	102
Grafiek 11: Heb je voldoende ondersteuning gehad in het secundair onderwijs?.....	102
Grafiek 12: Door wie kreeg jij ondersteuning in het secundair onderwijs?	103
Grafiek 13: Heb je tijdens je secundair onderwijs ondersteuning gehad van buitenschoolse organisaties?	103
Grafiek 14: Hoe was jouw gedrag in het secundair onderwijs?	104
Grafiek 15: Werd je gestraft voor je gedrag in het secundair onderwijs?	104
Grafiek 16: Ben je naar de psycholoog geweest toen je in het secundair onderwijs zat?	105

Lijst met tabellen

Tabel 1: Thuiszitters 1.....	18
Tabel 3: Thuiszitters 4.....	24
Tabel 2: Thuiszitters 3.....	24
Tabel 4: Dak- en thuisloze jongeren 1	25
Tabel 6: Alleenstaande minderjarige vluchtelingen 2.....	32
Tabel 7: Jongeren in de problemen.....	34

Inleiding

Als studente van het laatste jaar bachelor secundair onderwijs haartooi en bio-esthetiek, zijn de mogelijkheden voor een geschikt onderwerp eindeloos. Het zijn twee vakken die heel wat interessants te bieden hebben en die ook continu evolueren.

Toch koos ik bewust voor een pedagogisch onderwerp rond kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs, aangezien ik tijdens mijn stages hier vaak mee in aanraking ben gekomen. Steeds meer jongeren in het secundair onderwijs zijn meer bezig met hun persoonlijke ontwikkeling in plaats van met hun leertraject op school.

Deze leerlingen worden vaak door de leerkrachten bekeken als ongeïnteresseerde, storende en soms zelf onhandelbare leerlingen.

Wat deze leerkrachten in deze situatie vaak vergeten is dat deze leerlingen zich niet bewust zijn van hun gedrag dat ze op dat moment uiten. De leerlingen zitten in de knoop met hun eigen emoties en/of gedachtes waardoor dit (onbewust) gedrag een signaal kan zijn voor hulp.

Deze leerlingen worden vaak door de leerkrachten in het verkeerde schuifje gestoken, waardoor talenten van de leerlingen verloren kunnen raken.

Tijdens mijn stageperiodes heb ik gemerkt dat de pedagogische ondersteuning van de leerlingen belangrijker kan zijn dan het aangeboden leertraject. Als er geen juiste pedagogische ondersteuning is voor de leerling dan is de kans groot dat het leertraject onvoldoende gevolgd kan worden waardoor deze leerling vroegtijdig stopt met het onderwijs en kans heeft kwetsbaar te staan in de maatschappij.

Veel leerkrachten willen kwetsbare jongeren helpen, maar weten niet altijd hoe.

Elke leerling is anders en heeft een ander verhaal. Daarom is het belangrijk om onze toekomstige jongeren de juiste ondersteuning te bieden in het secundair onderwijs. Onze jongeren maken de toekomst, maar voordat dit kan gebeuren moeten wij als leerkrachten de eerste stap zetten door onze jongeren in het secundair onderwijs op de juiste manier te ondersteunen.

Hoe ver kunnen leerkrachten de jongeren in het secundair onderwijs ondersteunen?

Welke grenzen mogen wij als leerkrachten bewaken en in welke situatie zijn wij verplicht om extra hulp in te schakelen?

Wat mogen wij als leerkrachten zeker niet doen bij kwetsbare jongeren?

Moeten de kwetsbare jongeren altijd naar een psycholoog doorverwezen worden als hij/zij het emotioneel zwaar heeft?

Zijn er buitenschoolse organisaties die kwetsbare jongeren beter kunnen ondersteunen?

Dit zijn enkele vragen die beantwoord zullen worden in deze bachelor.

Als toekomstige leerkracht is dit een mooie start om een onderzoek te doen naar welke ondersteuning onze kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs nodig hebben en op welke manier wij als leerkrachten dit het beste kunnen aanbieden.

Praktijkprobleem

Mijn ervaring als leerling in het secundair onderwijs was erg laborieus.

De leerkrachten wisten niet wat ze met onze klas aan moesten. Wij werden al snel door onze leerkrachten bestempeld als 'de klas die onhandelbaar is'.

We kregen meerdere keren per week klasgesprekken met de leerkrachten en af en toe was de schooldirecteur hier ook bij aanwezig.

Als ik nu terug kijk naar mijn tijd in het secundair onderwijs dan zag ik vooral een mondige klas die bereid was om nieuwe dingen te leren. Het moeilijkste aan deze klas was dat iedere leerling een andere aanpak nodig had.

Doordat de school de juiste aanpak nog niet gevonden hadden waren wij op sommige momenten onhandelbaar.

Elke leerling in onze klas had zijn rugzak en eigen levensstijl en was kwetsbaar op zijn eigen manier. Helaas was het voor de leerkrachten moeilijk om ons onder controle te houden. Ze zaten (letterlijk) met hun handen in de haren en hoopten zo snel mogelijk dat onze klas zou afstuderen, zodat ze van ons af zouden zijn.

Helaas gebeurt deze situatie iets te vaak in het secundair onderwijs. De leerkrachten bestempelen een klas of een leerling als onhandelbaar en hopen dat ze snel gaan afstuderen om geen last meer te hebben maar wat deze leerkrachten vergeten is dat deze leerlingen onze toekomst zijn!

Deze leerlingen moeten in onze maatschappij bewijzen dat ze hun beroep volwaardig kunnen uitvoeren, maar als onze leerkrachten de leerlingen op deze manier behandelen kan de toekomst voor beide partijen slecht uitdraaien...

Daarom is het heel belangrijk om onze jongeren in het secundair onderwijs op de juiste manier te ondersteunen.

Zeker de jongeren die in kwetsbare categorie behoren!

Het is belangrijk dat leerkrachten zich ervan bewust zijn dat ze een grote rol spelen in het emotionele en cognitieve proces van leerlingen.

Sommige onhandelbare klassen geven de leerkrachten een sein dat jongeren gehoord willen worden door hun omgeving.

Leerkrachten durven te vergeten dat zij een enorme grote rol spelen in deze situatie. Het gedrag van een leerkracht heeft veel invloed op een klas.

Daarom is het belangrijk dat leerkrachten weten hoe ze een klas op de juiste manier kunnen ondersteunen. Om met de juiste tools kwetsbare jongeren succesvol te kunnen laten afstuderen en minder hindernissen te laten ervaren in hun toekomst.

Onderzoeksdoel

De leerkrachten een richtlijn bieden om kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs op de juiste manier te ondersteunen. Om deze doelstelling te behalen, wordt er een workshop aangeboden. In deze workshop wordt informatie aangeboden om zo de leerkracht de middelen aan te reiken om preventief te handelen.

Onderzoeksvragen

- Wat is maatschappelijke kwetsbaarheid?
- Wie zijn onze kwetsbare jongeren?
- Hoe kwetsbaar zijn ze voor de toekomst?
- Wat is de wetenschappelijke theorie achter maatschappelijke kwetsbaarheid?
- Wat zijn de maatschappelijke kwetsbaarheden op school en de gezinsfactoren?
- Welke ondersteuning kan een leerkracht bieden aan kwetsbare jongeren?
- Welke hulpverleners heb je buiten het secundair onderwijs?
- Moet een kwetsbare leerling altijd doorverwezen worden naar een psycholoog als hij/zij het emotioneel moeilijk heeft?

Litteratuuronderzoek

Begripsomschrijving

Wat is maatschappelijke kwetsbaarheid?

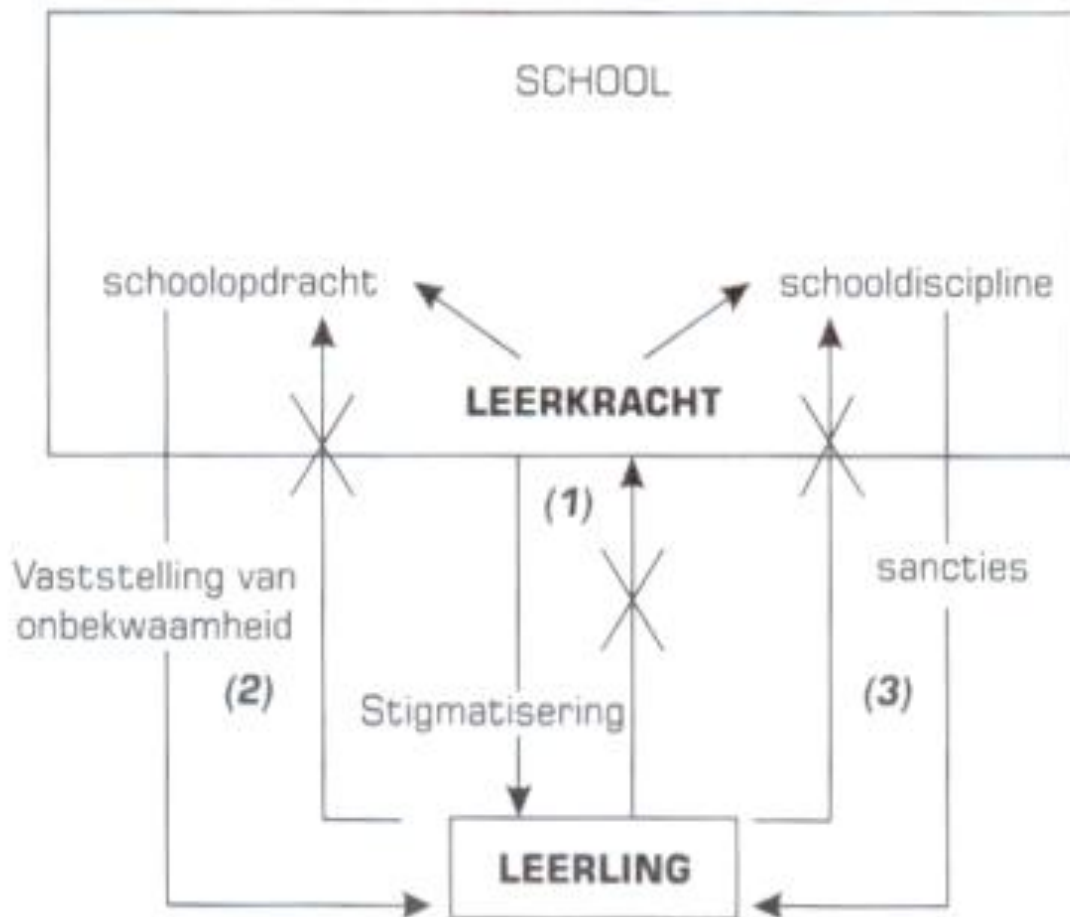
Omschrijving:

“maatschappelijk kwetsbaarheid” is risico om vooral in contact met maatschappelijke instellingen, telkens opnieuw, negatieve aspecten (controle, sancties) te ondergaan en minder te genieten van het positieve aanbod. (Vettenburg, 1984)

Maatschappelijke kwetsbaarheid op school

De essentie van de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid volgens Vettenburg (2008, 2009, 2012) weergegeven op de schoolsituatie stelt dat de maatschappelijk kwetsbare leerling, vaker dan klasgenoten, negatieve opmerkingen, strafstudies en zelfs schorsing krijgen en minder kunnen genieten van het positieve aanbod, zoals het opnemen van kennis en vaardigheden, dan andere leerlingen uit maatschappelijk sterkere milieus. Daarnaast zal er tegelijkertijd minder positief beoordeeld worden door bijvoorbeeld waarderende opmerkingen op hun rapport. Bovendien blijkt dat zittenblijven of keuzes naar secundair onderwijs toe vaker een verdere achterstelling zullen veroorzaken, waardoor hun schoolloopbaan minder gunstig verloopt, zelfs indien zij over dezelfde capaciteiten als leeftijdsgenoten beschikken. Jongeren uit sociaal-maatschappelijk zwakkere milieus ervaren het schoolaanbod vaak als weinig motiverend door de culturele kloof met hun eigen gezinsmilieu. Dit verschil tussen de cultuurvariant van het eigen gezin en de schoolcultuur zorgt er vaak voor dat de jongeren minder vriendschap en affectie wordt aangeboden en met een niet-aanvaardende houding van de leerkracht te maken krijgen. Op deze manier komen ze in een minder motiverende klasomgeving waardoor hun kansen op sociale binding met de school als maatschappelijke instelling afnemen. Ze komen vaak terecht in een spiraal van misverstanden doordat leerkrachten hen mis begrijpen en onderstimuleren. Deze negatieve ervaringen en stigma zorgen voor een negatief zelfbeeld bij de jongere waardoor deze zich minder zal inzetten voor schooltaken. Het gevaar dat deze leerlingen via lotgenoten uit de peergroup een eigen anti-waardensysteem ontwikkelen om hun gevoelens te plaatsen en te

compenseren is dan ook reëel. De spiraal van kwetsbaarheid op school waar de leerling op deze manier in terecht komt zal het risico op maatschappelijke kwetsbaarheid van de jongere in zijn volwassen leven verhogen. Bovendien kunnen de ouders van deze jongeren hen vaak minder adequaat begeleiden doordat ze zelf niet vertrouwd zijn met een schoolcultuur of zelf kwetsuren hierin hebben opgelopen waardoor ze er niet meer in geloven. Hierdoor wordt de kloof tussen de gezinscultuur van deze sociaallyk zwakkere jongeren en de school onoverbrugbaar. (Bock, Aanpakken van maatschappelijke kwetsbaarheid op school Sport als methodiek, 2013 - 2014, pp. 11, 12)

Grafiek 1: Falende sociale binding met de school (Vettenburg, 2012)

Wie zijn onze kwetsbare leerlingen?

Kwetsbare leerlingen krijgen in het dagelijks leven niet de kansen die zij verdienen in het onderwijs of op de arbeidsmarkt. Dit kan komen vanwege de sociale-economische status van de jongeren of de etnische achtergronden en of (psychische) gezondheidsproblemen. Rond deze kwetsbare leerlingen bestaan er verschillende groepen zoals;

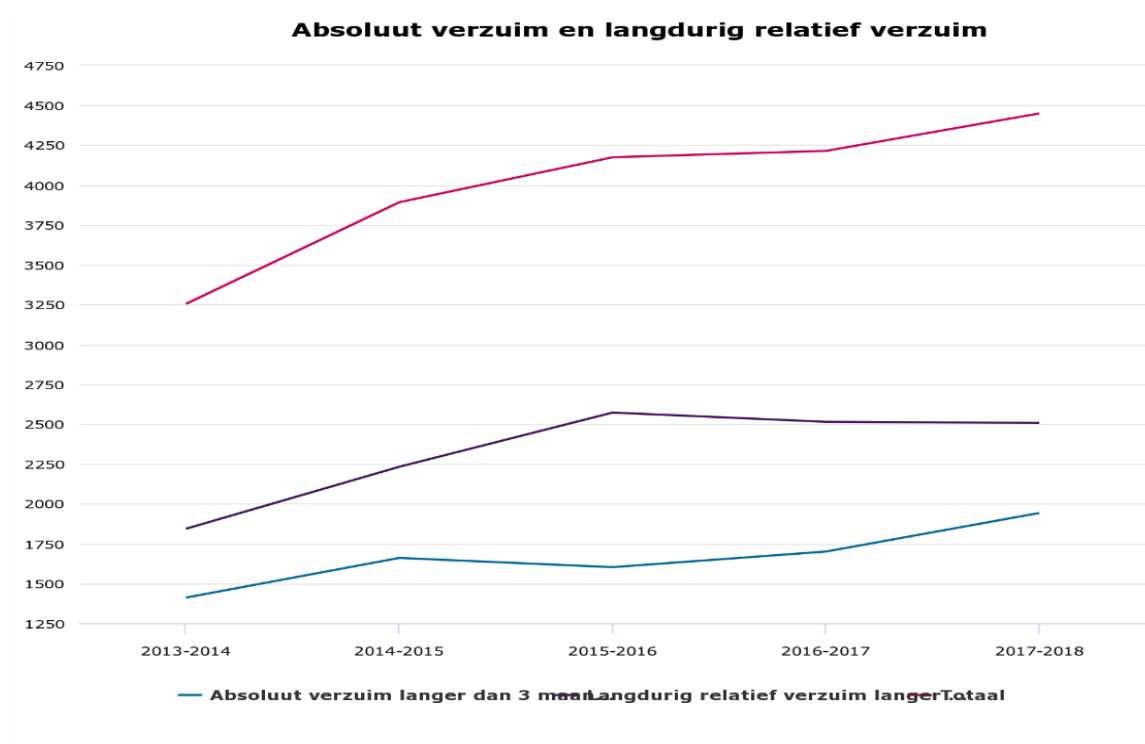
1) Thuiszitters

Als de leerling in een ongewenste situatie zit en (tijdelijk) geen gepaste plek vindt in het onderwijs kan dit tot gevolg hebben dat de leerling in het schooljaar uitvalt. We spreken van een thuiszitter als de leerling langer dan drie maanden niet komt opdagen op school. Er wordt vaak met de vinger gewezen naar deze jongeren, maar in principe zijn deze jongeren erg kwetsbaar. De jongeren die risico lopen om zonder een diploma het onderwijs te verlaten, zullen het later in de arbeidsmarkt heel moeilijk hebben. Niet elke manager wil een onopgeleide werknemer in dienst hebben. Door deze beperking voor de arbeidsmarkt is de kans groot dat de leerling later een ongeschikte job zal vinden of sneller werkloos zal geraken.

De curve van het aantal langdurige thuiszitters stijgt exponentieel. Deze leerlingen zijn in sommige gevallen ingeschreven in het onderwijs (langdurig relatief verzuim). In andere gevallen is dit niet meer het geval. Dit wordt ook wel het absoluut verzuim genoemd. Het absoluut verzuim is in de afgelopen jaren erg gestegen. In het jaar 2013-2014 waren er nog maar 1411 leerlingen en in het jaar 2017-2018 waren er al 1972 leerlingen. Dit betekent dat er meer dan 500 leerlingen terecht zijn gekomen in de groep van de kwetsbare leerlingen. (onderwijsinspectie, sd)

Absoluut verzuim en langdurig relatief verzuim			
Schooljaar	Absoluut verzuim langer dan 3 maanden	Langdurig relatief verzuim langer dan 3 maanden	Totaal
2013-2014	1411	1843	3254
2014-2015	1660	2232	3892
2015-2016	1602	2572	4174
2016-2017	1700	2514	4214
2017-2018	1942	2507	4449

Tabel 1: Thuiszitters 1

Grafiek 2: Thuiszitters 2

Vroegtijdige schoolverlaters

Een vroegtijdige schoolverlater is een leerling die niet langer leerplichtig is en die een regulier kwalificerend traject van het Vlaams secundair onderwijs verlaat zonder kwalificatie met een beroepsfinaliteit of een finaliteit doorstroom hoger onderwijs. Een vroegtijdige schoolverlater verlaat dus het Vlaams secundair onderwijs zonder het kwalificatiecriterium te behalen.

Onderstaande kwalificaties vallen onder het Vlaamse kwalificatiecriterium:

- Diploma secundair onderwijs
- Studiegetuigschrift 2de leerjaar van de 3de graad beroeps secundair onderwijs
- Eindgetuigschrift deeltijds beroeps secundair onderwijs (dbso)
- Certificaat leertijd (Syntra)
- Getuigschrift opleidingsvorm 3 (OV3) buitengewoon secundair onderwijs (buso)
- Certificaat modulair stelsel van bso, dbso of buso OV3

Vroegtijdig schoolverlaten is vaak het resultaat van een individueel samengesteld verhaal. De oorzaken kunnen heel divers zijn. Vaak stapelen problemen zich op vooraleer de leerling de secundaire school definitief verlaat. De beslissing om te stoppen met onderwijs is niet altijd een bewuste keuze van de leerling.

Er zijn twee mechanismen die een grote rol spelen in de beslissing van de leerling;

- 1) mechanismen van afstoting
- 2) mechanismen van aantrekking

Deze elementen kunnen ervoor zorgen dat de leerling zich niet meer verbonden voelt met de school of een moeilijke schoolloopbaan gaat doorlopen.

Het kunnen kenmerken aan het onderwijssysteem zijn, of externe kenmerken. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

Kenmerken eigen aan het onderwijssysteem:

- schoolmoeheid
- verkeerde studiekeuze
- zittenblijven
- spijbelen
- leerachterstand
- taalachterstand
- pestgedrag

Externe kenmerken:

- problematische thuis- en gezinssituatie
- psychische problemen
- omgang met regels en verplichtingen binnen de jongerencultuur
- individualiteit
- in groep samenleven

Kenmerken van leerlingen die vroegtijdig de school verlaten:

1) Geslacht

Jongens verlaten de school vaker vroegtijdig dan meisjes. Voor het schooljaar 2016-2017 is het verschil net geen 6%. De kloof tussen jongens en meisjes is groter geworden t.o.v. 2015-2016. Het valt op dat er bij meisjes geen stijging plaatsvond t.o.v. het vorige schooljaar (stabiel op 8%). (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

2) Leeftijd

Meer dan 50% van de vroegtijdige schoolverlaters is 17 of 18 jaar. Meer dan 25% is er 18 of 19. Daarnaast blijkt dat hoe ouder de leerling is, hoe groter de kans dat hij de school vroegtijdig verlaat. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

3) Schoolse achterstand

Schoolse achterstand is het aantal leerjaren vertraging dat een leerling oploopt ten opzichte van het leerjaar waarin hij zou zitten bij een normale schoolloopbaan. Schoolse achterstand is niet noodzakelijk een gevolg van blijven zitten. Het kan ook het gevolg zijn van een late instap in het lager of secundair onderwijs.

Hoe meer schoolse achterstand een leerling oploopt, hoe meer kans hij heeft om de school vroegtijdig te verlaten. Zittenblijvers hebben tot 50% meer kans om de school vroegtijdig te verlaten dan niet-zittenblijvers. Leerlingen die 2 of meer jaren hebben gedubbeld, hebben 90% meer kans om zonder diploma het onderwijs te verlaten dan leeftijdgenoten die normaal doorstroomden.

Zittenblijven betekent in een nieuwe klasgroep terechtkomen. De vervreemding van de klasgenoten door een jaar te dubbelen wordt gezien als één van de grootste voorspellers van vroegtijdig schoolverlaten. Het speelt nog meer in het secundair onderwijs dan in het lager onderwijs, omdat bestaande vriendschappen het moeilijker maken voor de zittenblijvende leerling om aansluiting te vinden met de nieuwe klasgroep. Net die leerling kan sterk gemotiveerd zijn door de sociale aspecten binnen de school. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

4) Origine en taal

Meer dan 80% van de schoolverlaters zijn Belgen. Een kleine 10% komt uit een ander Europees land en nog eens een kleine 10% is van buiten Europa. Kinderen uit andere Europese landen hebben 15% meer kans om uit te vallen dan Belgen. Kinderen van buiten Europa zelfs 35%. Het percentage vroegtijdige schoolverlaters ligt bij anderstaligen ongeveer 3 keer zo hoog dan bij leerlingen die thuis overwegend Nederlands spreken (24,7% versus 8,2 % in 2016-2017). (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

5) Betrokkenheid

Participatie en inspraak zorgen ervoor dat de leerling zich meer betrokken voelt. Net als het gevoel nuttig te zijn binnen de klasgroep, of zich gewaardeerd te voelen. Een hogere betrokkenheid bij de school zorgt ook voor een hogere betrokkenheid bij de eigen schoolse prestaties. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

6) Schoolhoppen

Leerlingen in het secundair onderwijs die op het einde van het schooljaar een B- of C-attest krijgen, veranderen vaak van school. Ook leerlingen die door tuchtmaatregelen naar een nieuwe school gaan, ondervinden de effecten van schoolhoppen. Cijfers bevestigen dat die jongeren kwetsbaarder zijn om de school vroegtijdig te verlaten. Deels heeft dat te maken met het lage niveau van betrokkenheid bij de nieuwe klasgroep of de nieuwe school. Soms spelen ook vooroordelen mee waardoor de jongere de negatieve spiraal moeilijk kan doorbreken. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

7) Attitude en motivatie

Leerlingen verliezen wel eens hun motivatie op het moment waarop alles lijkt tegen te zitten. De leerkracht kan op dat moment de leerlingen motiveren door zijn lessen af te stemmen op hun interesses en hun leefwereld. Begrip tonen en bekrachtigend werken, zijn 2 sleutels om de band tussen de leraar en de leerling te versterken. Een attitude hangt vaak samen met levenservaringen en de reactie van anderen in die situaties. Een soort van selffulfilling prophecy vindt plaats, waarbij de omgeving reageert op het gedrag van de leerling. Die reactie heeft een impact op het denken van de leerling, waardoor die zijn gedrag gaat aanpassen.

Een voorbeeld van zo'n selffulfilling prophecy. Een leerling maakt een toets. De leraar quoteert die toets met 9,5/10 en schrijft er 'Knap gewerkt!' bij. Daardoor denkt de leerling dat hij het vak zeer goed onder de knie heeft. Voor de volgende toets is de leerling weer gemotiveerd om te studeren, want dan beleeft hij hoogstwaarschijnlijk opnieuw een succeservaring en dat geeft een fijn gevoel. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

8) Spijbelgedrag

Spijbelgedrag kan vroegtijdig schoolverlaten voorspellen. Spijbelen is vaak een eerste signaal dat de leerling met een situatie worstelt. Vanaf 5 halve dagen problematische afwezigheid (B-codes) neemt de school dan ook contact op met het CLB en volgen ze de jongere nauwgezet op. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

Ouderkenmerken

Enkele ouderkenmerken vergroten de kans op vroegtijdig schoolverlaten.

De grootste voorspeller is de socio-economische status (SES) van het gezin. Hoe lager de SES, hoe groter de kans op vroegtijdig schoolverlaten. Daarnaast spelen ook het opleidingsniveau van de moeder, het beroep van de ouders en de verwachtingen en belangstelling van de ouders voor de onderwijsprestaties van hun kind een rol. Kinderen hebben 20% meer kans om vroegtijdig de school te verlaten als hun moeder maximaal lager secundair onderwijs afgewerkt heeft. Kinderen komen in eerste instantie in aanraking met de beroepen van hun ouders en dat zorgt er vaak voor dat ze een soortgelijke weg inslaan.

Wat een positief effect heeft op de leerling is dat de ouder belangstelling toont voor de leerprestatie van het kind. Het kind voelt zich aangemoedigd en zal zijn uiterste best doen om goed te presteren. Lage verwachtingen stellen, zal er eerder toe leiden dat het kind niet optimaal wordt uitgedaagd om zich te ontwikkelen in het onderwijs. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

Schoolkenmerken

Een school waar de leerling zijn integriteit niet als gewaarborgd aanvoelt en waar er een onveilig schoolklimaat heerst, vergroot de kans op spijbelgedrag en vroegtijdig schoolverlaten. Het welbevinden van de leerling komt door de onveilige situatie in het gedrang, waardoor net zoals bij pestgedrag in de ogen van de leerling, afwezigheid een betere oplossing lijkt dan aanwezigheid op school. Ook overbevolkte klaslokalen bevorderen de persoonlijke relatie tussen leerling en leraar niet, waardoor een vertrouwensrelatie vaak uitblijft. Scholen met veel leerlingen met een lage socio-economische status (SES) hebben ook meer kans op vroegtijdige schoolverlaters. De SES heeft een invloed op de waarden en normen van de jongerencultuur. Die waarden en normen vertalen zich in hoe leeftijdgenoten met elkaar in contact treden. Scholen houden daar maar beter rekening mee. Scholen registreren het best consequent de aan- en afwezigheden zodat ze samen met het centrum voor leerlingenbegeleiding 'aanklampend' kunnen werken bij de problematische afwezigheid van een leerling. (Vlaanderen, sd) (technisch rapport, 2019)

Vrijgesteld van de leerplichten

De leerlingen die thuis blijven zitten en niet naar school gaan, hebben nog steeds een leerplicht. Geen enkel leerling is vrijgesteld van de leerplicht. Er zijn wel drie soorten vrijstellingen die een leerling kan krijgen.

- 1) De leerling kan wegens een psychische of lichamelijke oorzaak het onderwijs niet volgen. (art. 5a)
- 2) De ouders hebben bezwaar tegen de richting van alle scholen binnen een redelijke afstand van hun woonadres. (art. 5b)
- 3) De leerling is ingeschreven op een school in het buitenland. (art. 5c)

Het totale aantal vrijstellingen onder artikel 5a (lichamelijke of psychische gronden) is de afgelopen jaren sterk gestegen. In 2013-2014 waren het er nog geen 4,5 duizend, in de laatste 3 jaren ruim 5,5 duizend. Het afgelopen jaar was er wel een lichte daling. Het gaat om totaal 15.357 leerlingen in schooljaar 2017/2018. Het aantal vrijstellingen onder artikel 5b (richting van het onderwijs) is het afgelopen jaar wel opnieuw toegenomen naar 913. (technisch rapport, 2019) (onderwijsinspectie, sd)

Tabel 3.1a: Absoluut verzuim >3 maanden en langdurig relatief verzuim >3 maanden

		2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	
Absoluut verzuim >3 mnd	BO/SBO	327	335	316	368	338	
	(V)SO	135	164	125	200	262	
	VO	346	441	479	511	522	
	Beroepsond.	243	267	259	267	329	
	Onbekend	46	36	74	67	62	
	Geen ond.	314	417	349	287	429	
	Totaal	1411	1660	1602	1700	1972	
Langdurig relatief verzuim >3 mnd	BO/SBO	155	198	257	254	316	
	(V)SO	342	464	499	574	609	
	VO	1035	1164	1394	1342	1276	
	Beroepsond.	311	406	422	344	306	
		Totaal	1843	2232	2592	2514	2507

Tabel 3: Thuiszitters 3

Tabel 3.1b: Aantal vrijstellingen o.g.v. artikel 5 onder a, b en c van de leerplichtwet.

Schooljaar	Vrijstelling Art. 5 onder a	Vrijstelling Art. 5 onder b	Vrijstelling Art. 5 onder c	Totaal
2013-2014	4444	575	7933	12.952
2014-2015	5077	619	8215	13.911
2015-2016	5537	705	8376	14.618
2016-2017	5736	813	8928	15.477
2017-2018	5576	921	8850	15.357

Tabel 2: Thuiszitters 4

2) Dak- en thuisloze jongeren

Dak- en thuisloze jongeren behoren ook bij de kwetsbare leerlingen. Er zijn ongeveer 9.400 jongeren tussen 18 en 27 jaar dak- en thuisloos in België. Dit blijkt uit de laatste schatting van het Centraal Bureau voor de Statistiek (peildatum januari 2018, bron: CBS).

	Niet-westerse achtergrond	Nederlandse achtergrond	Westerse achtergrond
Man	15,6	14,2	3,2
Vrouw	2,8	2,7	0,8
18 tot 30 jaar	7,1	4,5	1,1
30 tot 50 jaar	8,8	8,5	1,9
50 tot 65 jaar	2,4	4	1,1
4 grootste gemeenten	9,4	3,9	1,3
Overige gemeenten	8,9	13	2,8

Tabel 4: Dak- en thuisloze jongeren 1

(cbs.nl)

Zij leven op straat of moeten steeds op zoek naar een tijdelijke woonplaats. Zoals in de opvang, al dan niet bij vrienden of kennissen. Deze jongeren worstelen vaak met tal van problemen van diverse aard. Bijvoorbeeld geldproblemen, een verslaving of psychische problemen. Sommige van deze jongeren hebben ook een verstandelijke beperking. De jongeren hebben vaak geen stevig sociaal netwerk om op terug te vallen. Velen hebben een verleden in de jeugdzorg. Anderen daarentegen zijn al meerdere keren in aanraking geweest met politie en/ of justitie.

Jongeren onder de 23 jaar met meervoudige problemen die geen vast onderdak of thuis hebben, worden ook wel zwerfjongeren genoemd. Daaronder vallen

- feitelijke dakloze jongeren
- residentieel dakloze jongeren in specifieke voorzieningen voor zwerfjongeren,
- residentieel dakloze jongeren in voorzieningen voor volwassenen (MO)

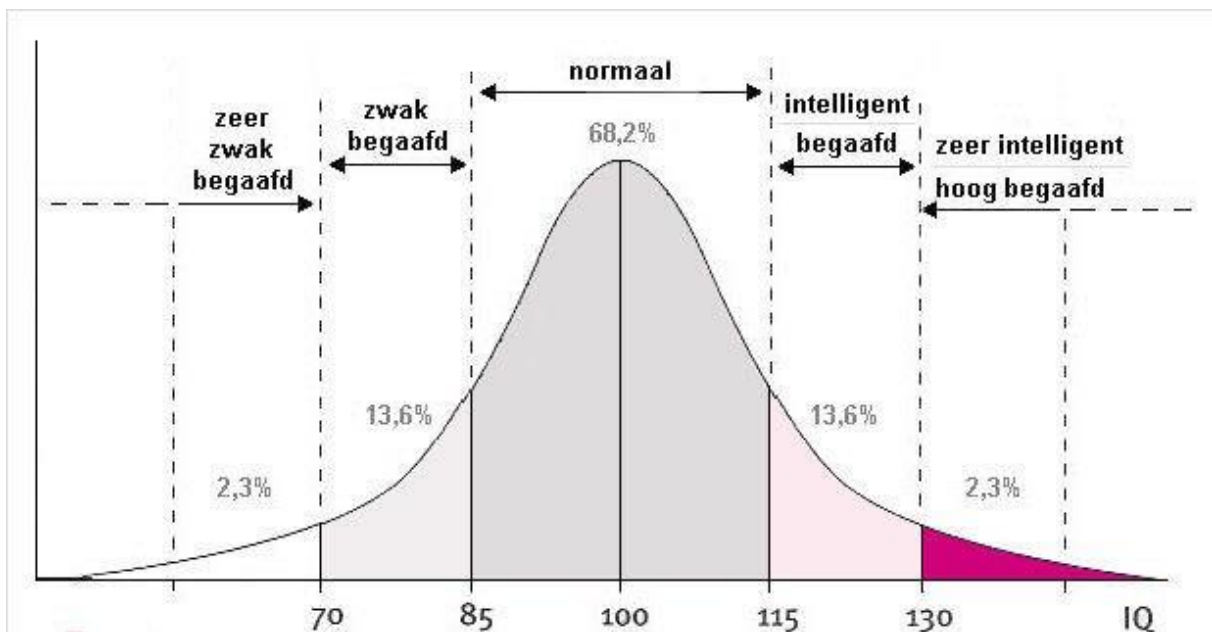
De meeste zwerfjongeren zijn thuisloos en niet dakloos. Ze slapen niet letterlijk op straat, maar zwerven heen en weer tussen logeeradressen en slaappleatsen bij instanties zoals de crisisopvang.

In het algemeen hebben deze jongeren geen stabiel leven. Zij hebben ondersteuning nodig om hun leven op te bouwen met een woning, opleiding of werk. Daarom behoren deze jongeren bij de kwetsbare groep. (rijksoverheid, sd)

(Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd)

3) Jongeren met een lichte verstandelijke beperking

De jongeren met een lichte verstandelijke beperking behoren ook tot de kwetsbare groep. Dit zijn jongeren met een IQ tussen de 50 en 85 en met een beperkt sociaal aanpassingsvermogen. Het normaal of gemiddeld IQ wordt bekeken tussen 85 en 115. Als een leerling een IQ heeft dat hoger is dan 130, dan wordt deze leerling beschouwd als hoogbegaafd. (redactie, 2017)

Grafiek 3 Jongeren met een lichte verstandelijke beperking

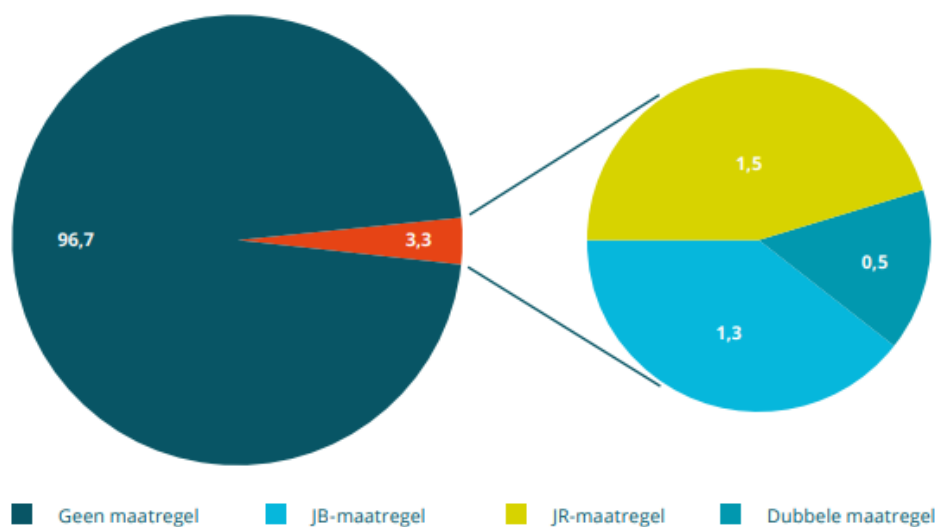
(5 Must Knows Over Intelligentie, 2016)

Ongeveer 11.000 jongeren met een lichte verstandelijke beperking raken ernstig in de problemen. Vaak omdat er sprake is van een meervoudige complexe problematiek, zoals ernstige gedragsproblemen, verslaving en schooluitval. Het gaat om beperkingen ten opzichte van wat verwacht mag worden op basis van iemands leeftijd en cultuur, op ten minste twee van de volgende gebieden: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruikmaken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid of veiligheid.

Het is belangrijk dat de leerkracht een overzicht heeft van zijn/ haar leerlingen. Hierdoor voorkom je dat je dat de leerkracht minder druk uitoefent op deze leerlingen. (Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd)

4) Jongeren met een jeugdbescherming- en/of jeugdreclasseringsmaatregel

Jongeren met een jeugdbeschermings- en/of jeugdreclasseringsmaatregel kunnen extra aandacht en inzet gebruiken bij het tot stand brengen van een succesvolle overgang naar volwassenheid. Veel van deze jongeren hebben een verstandelijke beperking of psychische problematiek. Wanneer deze jongeren 18 worden stopt de maatregel en ook de (verplichte) jeugdhulp. Hierdoor kunnen de jongeren er alleen voor komen te staan. (Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd) (Josine Holdorp, 2018)

Grafiek 4 Jongeren met een jeugdbescherming- en/of jeugdreclasseringsmaatregel

(Josine Holdorp, 2018)

Jongeren met een jeugdbeschermings- en/of jeugdreclasseringsmaatregel vormen een relatief kleine groep. In 2012 zijn in totaal 202.659 jongeren 18 jaar geworden. Van deze jongeren hadden er 6.658 in het recente verleden een maatregel (3,3%). Hiervan hadden 2.722 jongeren (1,3%) een jeugdbeschermingsmaatregel (JB-maatregel), 3.018 jongeren (1,5%) een jeugdreclasseringsmaatregel (JR-maatregel) en 918 jongeren (0,5%) een dubbele maatregel (zowel een jeugdbeschermings- als een jeugdreclasseringsmaatregel). In het vervolg maken we steeds onderscheid in deze verschillende 'maatregelgroepen' (zie grafiek) (Josine Holdorp, 2018) (Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd)

5) Onzichtbare jongeren

Deze jongeren zijn buiten beeld omdat ze geen door de overheid bekostigd onderwijs volgen en niet aan het werk zijn. Ze zijn ook niet in beeld bij Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en gemeenten voor ondersteuning naar werk, doordat zij geen uitkering ontvangen en niet ingeschreven staan als werkzoekende. Ze zijn wel ingeschreven in de Basisregistratie personen (BRP). Het gaat om 5,4 procent van alle 15- tot 27-jarigen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) noemt deze groep ook de 'niet-melders'. Het zijn jongeren die niet kunnen of willen werken of leren, jongeren die eerst iets anders gaan doen (zoals reizen), jongeren die een zorgtaak hebben of jongeren die minder dan 12 uur werken. Veel van hen zijn in aanraking geweest met justitie.

Om de onzichtbare jongeren te kunnen helpen, moeten ze eerst in beeld komen. Een mogelijkheid om dat voor elkaar te krijgen, is de bestanden die verschillende onderdelen van gemeenten hebben aan elkaar te koppelen. Dat gaat over het vergelijken van gegevens van vroegtijdige schoolverlaters met de gegevens die zij hebben over werk en inkomen door gemeenten. De koppeling van gegevens kunnen gemeenten doen voor jongeren tot 23 jaar, alleen dat gebeurt nog onvoldoende. Het kabinet wil dat gemeenten dit gaan oppakken. Daarnaast wil het kabinet dat gemeenten dezelfde gegevens aan elkaar koppelen bij de groep onzichtbare jongeren van 23 tot 27 jaar. Daarvoor is het nodig dat gemeenten in de toekomst ook de onzichtbare jongeren tot 27 jaar gaan registreren. (Kabinet: onzichtbare jongeren naar school of aan het werk, 2015) (Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd)

6) Probleemjongeren

Probleemjongeren zijn jongeren die probleemgedrag vertonen. In bredere zin wordt de term ook gebruikt om jongeren te omschrijven die te maken hebben met een opeenstapeling van problemen, zoals gedragsstoornissen, persoonlijke of gezinsproblemen. Probleemjongeren hebben meestal veel problemen. In veel gevallen spelen een of meer van de volgende zaken een rol:

- sociaaleconomische problematiek (schulden, werkloosheid)
- psychiatrische stoornissen en psychotrauma's
- hechtingsproblematiek
- slecht functionerend gezin
- verslaving.

De overbelasting die deze gestapelde problematiek met zich meebrengt wordt als eerste stap gezien naar voortijdig schoolverlaten, grensoverschrijdend gedrag en criminaliteit. In deze situatie raken jongeren aan de rand van de maatschappij. Zij komen op diverse manieren in negatieve aandacht. (Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd) (Probleemjongeren, 2019)

7) Risicjongeren

Dit zijn jongeren bij wie zich problemen voordoen die een bedreiging vormen voor hun lichamelijke, psychische, sociale of cognitieve ontwikkeling. Zij kunnen daardoor een gevaar zijn voor zichzelf of hun omgeving, Het kan gaan om kwetsbare jongeren zoals mishandelde jongeren, jongeren met verslaafde ouders of jongeren met een achterstand. Maar ook om jongeren bij wie zich op een andere manier een opeenstapeling van problemen voordoet. (Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities, sd)

8) Spookjongeren

Spookjongeren zijn jongvolwassenen van 18 tot 27 jaar die niet staan ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP) van de gemeente maar wel in de gemeente wonen. Zij volgen geen onderwijs, hebben geen (legaal) werk of uitkering en staan niet ingeschreven als werkzoekende. Er zijn verschillende redenen waarom jongeren zich laten uitschrijven uit de BRP. Zo zijn er jongeren die zich bewust uitschrijven om deurwaarders, RMC-medewerkers of justitie te ontlopen. Maar er zijn ook jongeren die door hun ouders worden uitgeschreven, bijvoorbeeld vanwege de kostendelersnorm die geldt voor ouders in de bijstand.

Wanneer een jongere zich laat uitschrijven uit de BRP verdwijnt hij niet alleen uit het zicht van de gemeente en andere instanties maar verliest hij ook het recht op allerlei voorzieningen en toeslagen. Hierdoor nemen de problemen vaak nog verder toe.

De term spookjongeren wordt ook vaak (ten onrechte) gebruikt voor jongvolwassenen die buiten beeld zijn bij gemeenten en andere instanties maar wel staan ingeschreven in de BRP. Ook zij volgen geen onderwijs, hebben geen werk of uitkering en staan niet ingeschreven als werkzoekende. Officieel zijn zij geen spookjongeren maar onzichtbare jongeren. Spookjongeren maken deel uit van de groep risicojongeren.

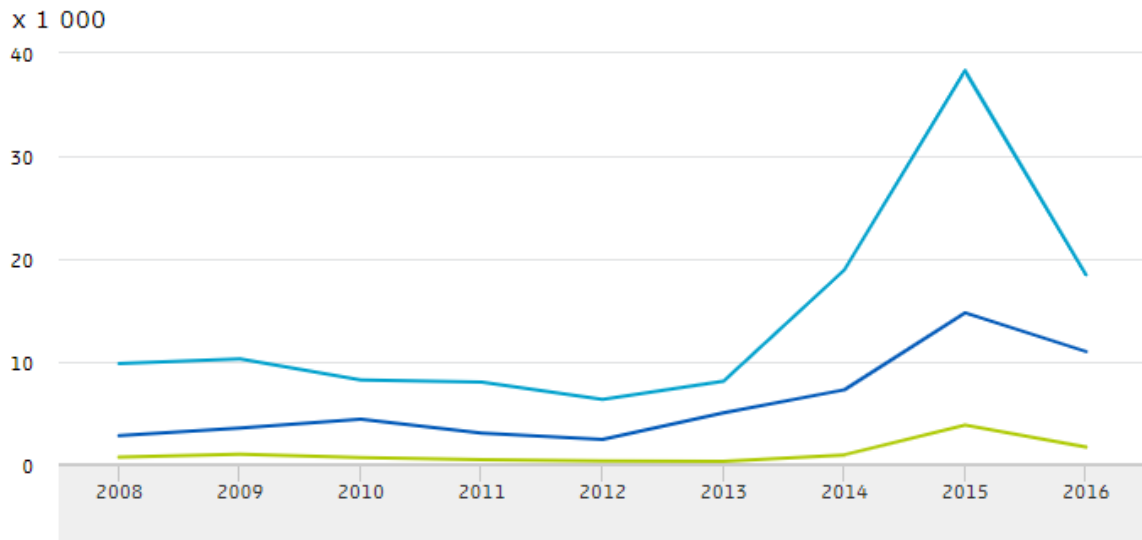
Het risico voor de gemeenten is dat spookjongeren zich vroeg of laat weer melden bij de gemeente voor hulp of begeleiding. Bijvoorbeeld omdat ze hun problemen niet meer zelfstandig op kunnen lossen, ze weer terug naar school of aan het werk willen. Omdat deze jongeren vaak voor langere tijd uit beeld zijn geweest, zijn de problemen vaak omvangrijk en daarom lastig op te lossen. Zo zijn er genoeg voorbeelden van jongeren die zich bij de gemeente melden met bijvoorbeeld torenhoge schulden, een crimineel verleden, verslavingsproblematiek en/of zonder vaste woon- of verblijfplaats. Om deze jongeren weer op weg te helpen richting “stabiele toekomst” is vaak aanhoudende, langdurige hulp en begeleiding nodig. De kosten hiervan zijn hoog en komen vaak voor een groot deel op het bordje van de gemeente en de samenleving terecht. (Jongh, 2018)

9) Alleenstaande minderjarige vluchtelingen

Steeds meer adolescenten en zelfs jonge kinderen verlaten hun land van oorsprong en belanden in geïndustrialiseerde samenlevingen als de onze. Of deze minderjarigen een oorlog of hongersnood ontvluchten, zijn achtergelaten bij de repatriëring van hun ouders, het slachtoffer zijn van mensensmokkel of door andere omstandigheden aanspoelen in België doet er juridisch gezien niet toe. Ze moeten het allemaal stellen zonder de bescherming door een ouder of voogd. Eenmaal in België aangekomen strandt een niet te verwaarlozen aantal van hen in de georganiseerde criminaliteit, prostitutie of clandestiene werksmilieus. Een duurzame oplossing bieden voor hun talrijke en relatief ongecontroleerde aanwezigheid vormt dan ook een uitdaging voor het gastland. De positie van de alleenstaande minderjarige vreemdeling is in onze wetgeving zeer onvolledig gereguleerd. Hun rechtsbescherming is op alle vlakken ontoereikend. Deze vaststelling geldt niet alleen voor het verblijfsrechtelijk statuut van deze kinderen, maar ook voor hun recht op onderwijs, vrijheid van godsdienst, psychische en

fysieke gezondheid, gezinsleven,... Daarom is het extra belangrijk dat de leerkracht voldoende informatie heeft over zijn/haar leerlingen. (De wettelijke vertegenwoordiging van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen) (Toemen, 2017)

Asielzoekers en nareizigers

Grafiek 5 Alleenstaande minderjarige vluchtelingen 1

Bron: IND,CBS

(Toemen, 2017)

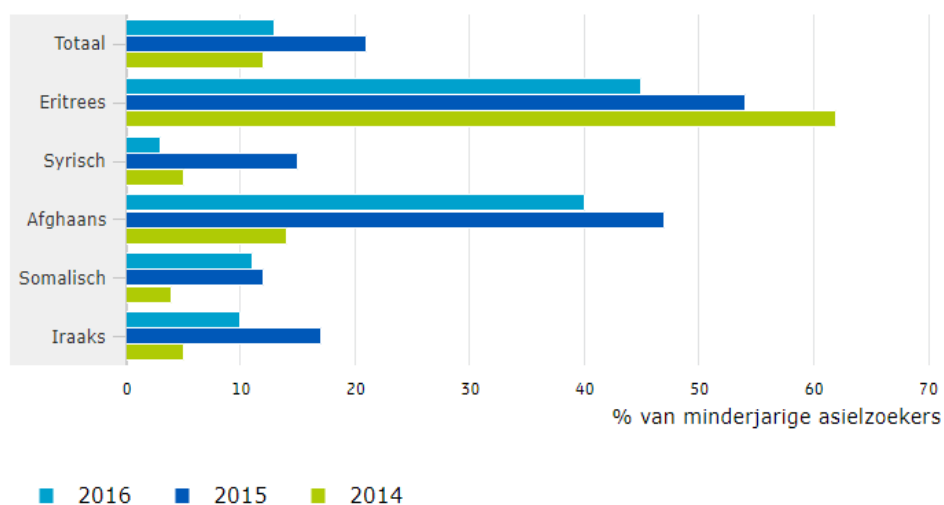
Het aantal alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) bereikte in 2015 een piek met 3,9 duizend. De totale asielinstream was in dat jaar ook hoger dan in de jaren daarvoor en relatief gezien reisden in dat jaar veel jonge asielzoekers alleen: een op de vijf minderjarige asielzoekers en 7 procent van alle asielzoekers. In 2016 was 13 procent van de minderjarigen en 5 procent van alle asielzoekers een amv. De meeste amv's (63 procent) waren zestien of zeventien jaar oud, een kwart veertien of vijftien, en 9 procent jonger dan veertien. Van de overige 3 procent is de leeftijd onbekend. (Toemen, 2017) (Verhaegen)

	Meerderjarig	Minderjarig - niet alleen	Minderjarig - amv
2008	9,84	2,835	0,725
2009	10,305	3,56	1,04
2010	8,225	4,415	0,7
2011	8,02	3,085	0,485
2012	6,355	2,475	0,38
2013	8,105	5,045	0,31
2014	18,93	7,275	0,96
2015	38,3	14,775	3,86
2016	18,48	11	1,705

Tabel 5: Alleenstaande minderjarige vluchtelingen 2

Kinderen met een Eritrese of Afghaanse nationaliteit reizen relatief vaak zonder begeleiding van een volwassen familielid. In 2016 gold dat voor 45 procent van de minderjarige asielzoekers uit Eritrea, en voor 40 procent van de Afghanen. Het aandeel alleenreizende kinderen uit Syrië was met 3 procent (2016) veel lager, net als in 2015, toen 15 procent van de jonge Syrische asielzoekers een amv was. (Toemen, 2017) (Verhaegen)

Alleenstaande minderjarige vreemdelingen

Grafiek 6 Alleenstaande minderjarige vluchtelingen 3

(Toemen, 2017)

Kwetsbaar voor de toekomst?

Halverwege de jaren negentig verscheen van de hand van prof. K. Schuyt een studie naar kwetsbare jongeren en hun toekomst (Schuyt 1995). Schuyt omschrijft kwetsbaarheid ruim. Het gaat om jongeren in een maatschappelijke ongunstige positie. Hetgeen volgens verschillende schattingen neerkomt op zo'n vijftien tot twintig procent van alle jongeren. Om het problematische van hun kwetsbaarheid te verhelderen gebruikt Schuyt het begrip maatschappelijke kwetsbaarheid. "De maatschappelijk kwetsbare is diegene die in contact met maatschappelijke instellingen telkens weer te maken krijgt met de controlerende en sanctionerende aspecten ervan en minder geniet van de positieve aanbod." Deze omschrijving van kwetsbaarheid sluit aan bij de waarneming dat de "interactie tussen jongeren en hulpverleningsinstellingen (...) zelf een bron van moeilijkheden van en met deze jongeren is" (Schuyt 1995:14). Niet iedere jongere wordt door de instellingen op de weg geholpen, soms is eerder het tegendeel het geval. (RMO, 2001, p. 80)

Wie zijn er dan kwetsbaar volgens de professor? Hij omschrijft ze als volgt: "Jongeren bij wie de kans op negatieve ontwikkeling en versterking van problemen het grootst is. Die problemen kunnen heel verschillend zijn van fysiek tot psychosociaal en emotioneel. Eén ding delen kwetsbare jongeren wel, namelijk dat de problemen structureel zijn. Probleemjongeren laten zich ook herkennen door een stelselmatige gedragscomponent, door een terugkerend patroon van normoverschrijdingen". Uiteindelijk schat hij de groep van probleemjongeren op zo'n tien procent van alle jongeren. Dat zouden dan zo'n 500.000 jongeren tot 25 jaar zijn.

Prof. Schuyt omschrijft de groep niet precies. Dat zou te maken kunnen hebben met het feit dat hij oog heeft voor de sociale constructie van de kwetsbaarheid en problematisch gedrag. Bovendien is de grens soms moeilijk te trekken tussen experimenteel risicovol gedrag dat voorbij gaat en structureel problematisch gedrag. Dat bemoeilijkt een nauwkeurig afbakening. Zeker in de praktijk. Schnabel komt op basis van gegevens van het sociaal en cultureel planbureau (SCP) en van het centraal bureau voor de statistiek (CBS) tot een meer uitgesplitste bepaling van 'jongeren in de problemen'. In de tabel staan deze jongeren vermeld. (RMO, 2001, p. 80)

Omschrijving	Aantal jongeren	Opmerkingen
Mishandeld en verwaarloosd	10.000	Waaronder 40 stergevallen per jaar.
Weggelopen	30.000 per jaar	10.000 langer dan drie maanden
Thuisloos	10.000 - 15.000 per jaar	
Taalachterstand	90.000	Onderwijsstarters zonder Nederlands achtergrond
School drop-outs	24.000	13.500 met alleen basisonderwijs 10.000 zonder een diploma
Zonder startkwalificatie	57.000	
Schoolverlaters zonder diploma		20% van de allochtone jongeren 5% van de autochtone jongeren
Minderjarige verdachten (per 100.000 inwoners)	30 340 640	Misdrijven tegen het leven Mishandeling en bedreiging Vandalisme
Kinderen uit arme huishoudens	550.000	250.000 kinderen uit arme eenoudergezinnen

Tabel 6: Jongeren in de problemen

Bron: Schnabel 2000

(RMO, 2001, p. 80)

Als we al deze jongeren kwetsbaar noemen definiëren we wel een heel ruime en ongelijksoortige groep. Verder sluiten de categorieën elkaar niet uit, zodat men ze niet kan optellen. Bovendien lijkt de tabel meer inzicht te geven in het risico op kwetsbaarheid dan op daadwerkelijke kwetsbaarheid. Niet ieder kind uit een arm huishouden is immers kwetsbaar. Crimineel gedrag kan verder een bewuste keuze van de jongeren zijn, een reële optie om individuele doelen te verwezenlijken. Voor andere jongeren kan criminaliteit, maar ook schooluitval, echter een signaal zijn van kwetsbaarheid die om ondersteuning vraagt.

Wat is dan kwetsbaarheid die om ondersteuning vraagt? Uit de interviewronde kwamen vier groepen van jongeren naar voren die het zeer moeilijk hebben om een weg te vinden in de samenleving en binnen de voorzieningen die hen zouden kunnen steunen op die weg.

1) Jongeren met ernstige gedragsproblemen.

Deze jongeren kampen met een opeenstapeling van problemen: gedragsproblemen, gezinsproblematiek, grote schulden, verkeerde vrienden.

2) Jongeren met verslavingsproblematiek.

Ook bij deze jongeren is vaak sprake van een combinatie van problemen op verschillende levensterreinen, al dan niet veroorzaakt door hun verslaving.

3) Jongeren met een lichte verstandelijke handicap.

Deze jongeren worden als een ongewenst pakketje tussen voorzieningen heen en weer geschoven, tussen jeugdzorg en zwakzinnigenzorg. Vaak komen ze ook in aanraking met justitie.

4) Zwerfjongeren, dak- en/of thuisloze jongeren.

Zij brengen hun dagen en nachten zwervend door tussen allerlei vormen van institutionele opvang en allerlei vormen van daken op straat (zoals stations).

Zo geformuleerd zijn getallen te geven. Maar het zijn er beduidend minder dan de aantallen die Schnabel vermeldt. We schatten dat 15.000 personen sociaal kwetsbaar zijn.

De essentie van kwetsbaarheid, ook van jongeren, is de opeenstapeling van problemen op verschillende levensgebieden en de onmogelijkheid enerzijds om aan die problemen het hoofd te bieden, en anderzijds om de informele en formele steun te mobiliseren die daarvoor soms nodig zijn. Het kan evenzeer aan de mensen zelf liggen als aan situaties die ze meegemaakt hebben.

In beschouwingen over jongeren met problemen is het gebruikelijk om vooral te wijzen op de multicausaliteit van de problematiek: onderzoekers wijzen vele factoren aan die in een complexe combinatie problemen kunnen veroorzaken. Het gaat dan om factoren die in de persoon zelf zijn gelegen, factoren in het gezin, in de directe omgeving, in de instellingen waarin de jongeren hun tijd doorbrengen (voor de meesten de school, voor sommigen bedrijven en voor weer anderen zorg-, hulpverlenings- en strafinstellingen) en in de samenleving in het algemeen. Het voordeel van een dergelijke multi causale benadering is dat zij de complexiteit van het vraagstuk van kwetsbaarheid in beeld brengt en behoedt voor simplificaties en eenzijdige beschuldigingen. Het nadeel is echter dat het moeilijk is een aangrijpingspunt te vinden voor interventies. (RMO, 2001, p. 80)

Wetenschappelijke theorie achter maatschappelijke kwetsbaarheid

Vettenburg, Walgrave en Van Kerckvoorde hebben in 1984 een theorie ontwikkeld rond maatschappelijke kwetsbaarheid. De professoren omschreven deze theorie als een toestand van een bevolkingsgroep die kwetsbaar is om geconfronteerd te worden in de maatschappelijke instelling en ze riskeren meer negatieve effecten te ondergaan.

Maatschappelijke kwetsbaarheid wordt bekeken als een proces.

Deze theorie bestaat uit vier belangrijke kenmerken:

1. **Interactionistische benadering:** problemen ontstaan vanuit een interactie tussen het individu (of een groep) en maatschappelijke instellingen.
2. **Cumulatief proces:** als je door één instelling gekwetst bent word je kwetsbaarder in je contact met de volgende maatschappelijke instelling.
3. **Culturele aspecten:** de culturele kenmerken van het gezin zijn in het kwetsingsproces van groter belang dan de structurele kenmerken van het gezin.
4. **Sociale binding:** deze staat centraal in de theorie van maatschappelijk kwetsbaarheid.

Omdat de sociale binding centraal staat in de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid wordt er hier dieper op ingegaan.

De eerste maatschappelijke instelling waarmee een persoon in contact komt is de school.

De schoolstructuur is de eerste kans om een sociale binding met de maatschappelijke instelling te ontwikkelen en ervoor te zorgen dat het kind zich verbonden voelt met de samenleving.

Voor bepaalde kinderen houdt dit eerste contact met de maatschappelijke instelling een risico in om gekwetst te worden. Dit is meestal het geval bij kinderen van ouders die zelf onvoldoende maatschappelijke ervaring hebben gehad. De kans op de eerste kwetsbaarheid ontstaat vanuit een ongelijkheid tussen de thuiscultuur en de klassencultuur die binnen het onderwijssysteem heerst. Als het kind vanuit thuis niet vertrouwd is met de informele

omgangsvormen en het taalgebruik van de klassencultuur bestaat er een kans dat de leerkracht het taal en de kennisniveau van dit kind onbewust lager gaat inschatten. Hierdoor zullen de verwachtingen van het kind dalen en zal het kind zich ook minder gestimuleerd voelen door de leerkracht met als gevolg dat er slechts een laag intelligentierendement is.

Als de ouders van het kind een vergelijkbare schoolervaring hebben gehad kan dit betekenen dat de schoolbetrokkenheid in het gezin zwakker is dan in een gezin waar de ouders wel een goede schoolervaring hebben gehad. Dit kan ervoor zorgen dat het kind ook van thuis uit minder gestimuleerd wordt om zijn best te doen op school. Het kind riskeert hierdoor vroegtijdig te stoppen met school en steun te zoeken bij medestanders die samen met hem de waarden van de samenleving veroordelen.

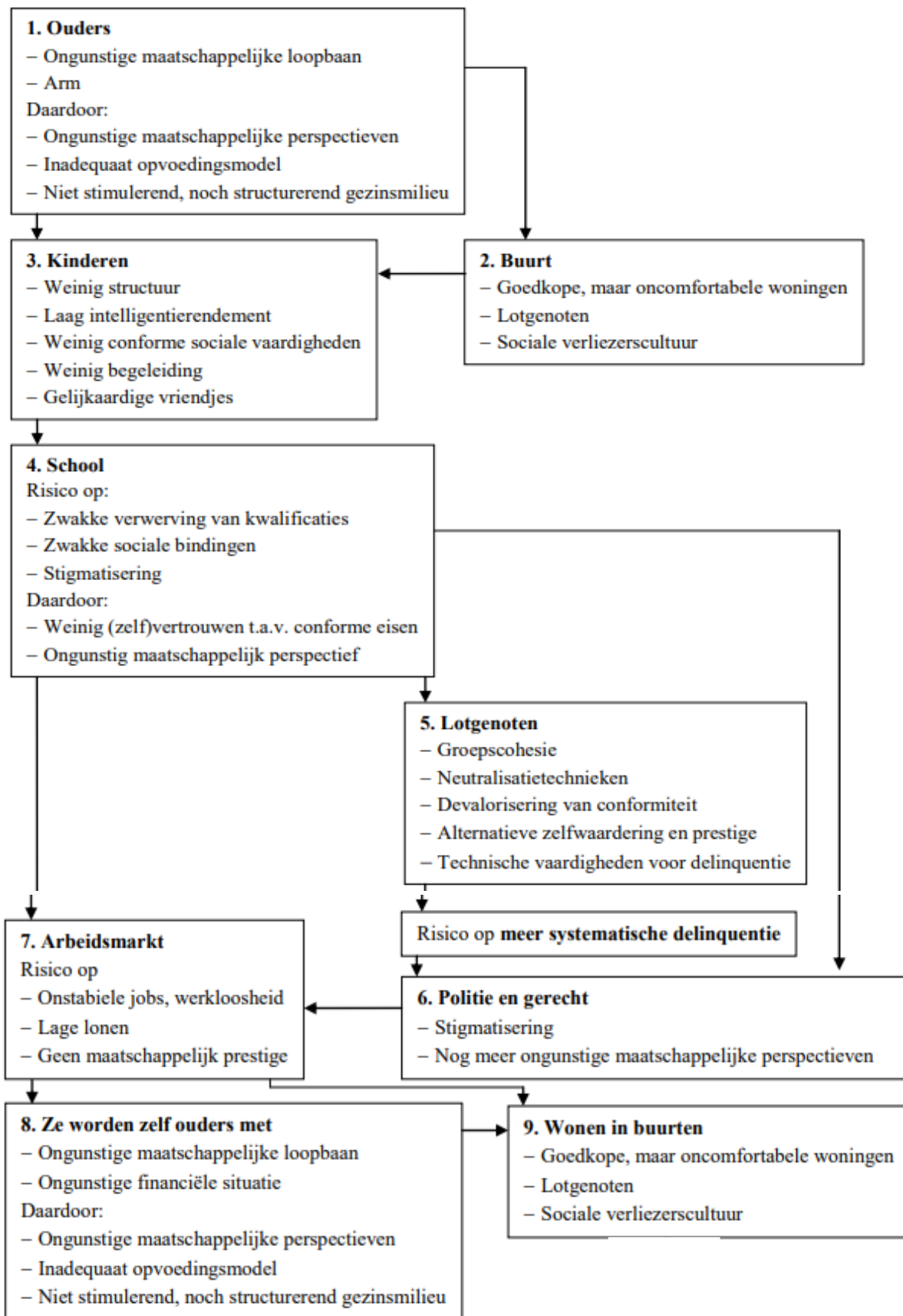
Een soortgelijke schoolervaring is de eerste negatieve confrontatie met een de maatschappelijke instelling die er voor zorgt dat het kind bepaalde kwetsbaarheden met zich meedraagt zoals een laag diploma, onderontwikkelde vaardigheden, ect.. Door deze ervaring zullen de leerlingen zich niet sociaal verbonden voelen met de samenleving.

Ze riskeren niet enkel dat ze kwetsbaar opgesteld zijn naar de arbeidsmarkt maar ze riskeren ook bekritiseerd te worden door de maatschappij waardoor men in de toekomst meer gekwetst kan worden door andere maatschappelijke instellingen.

Ze gaan bijvoorbeeld minder gebruik maken van de gezondheidszorg, op een negatieve manier in contact komen met de politie en het gerecht etc. Ze komen dus vooral met de controlerende en sanctionerende kant van een maatschappelijke instelling in contact en genieten weinig of niet van het positieve aanbod.

Als deze maatschappelijke kwetsbaren later een eigen gezin starten en hun eigen kinderen onvoldoende stimuleren op school is er een grote kans dat hun kinderen hetzelfde lot te wachten staat waardoor de maatschappelijke kwetsbare positie over de generaties heen blijft bestaan.

Dit proces van de maatschappelijke kwetsbaarheid wordt weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Proces van de maatschappelijke kwetsbaarheid

Een persoon hoeft dit proces van maatschappelijke kwetsbaarheid niet te ondergaan als de persoon maatschappelijk kwetsbaar is. Dit betekent dat de persoon niet werkelijk zal gekwetst worden door de maatschappelijke instelling. De persoon kan een actieve rol aannemen om zijn eigen kwetsbaarheden beter onder controle te houden en te vermijden dat hij/zij gekwetst zal worden door de maatschappelijke instellingen. De manier waarop de persoon met zijn eigen kwetsbaarheid omgaat hangt af van de huidige situatie maar ook van de vroegere socialisering.

Professor Vettenburg gaat ervan uit dat een kwetsbaar persoon een levensstijl heeft die gestempeld wordt door een verdedigingsmechanisme dat is opgebouwd naar aanleiding van de opeenvolgende negatieve contacten met de maatschappelijke instellingen.

Afhankelijk van het feit of ze voor zichzelf nog een maatschappelijke toekomstperspectief ziet zal deze attitude tot verschillende gedragspatronen leiden.

Professor Vettenburg maakt een onderscheid tussen drie verschillende gedragstypes:

Groep 1:

Bestaat uit mensen die voor zichzelf nog een sterk maatschappelijk perspectief zien en streven naar een verbetering van hun maatschappelijke positie. Zo kan de persoon bijvoorbeeld kiezen om, ondanks de moeilijkheden die hij op school ervaart of heeft ervaren, toch een diploma te behalen om zo zijn job mogelijk te maken.

Dit actief omgangsproces (met zijn eigen kwetsbaarheden) vertoont gelijkenissen met de college boy-reactie die door Albert Cohen geschreven werd in zijn *subcultuurtheorie*. Deze reactie houdt in dat een persoon uit de lagere sociale klasse die de na te streven doelen wilt bereiken, er dubbel zo hard voor zal moeten werken om deze ook daadwerkelijk te bereiken.

Groep 2:

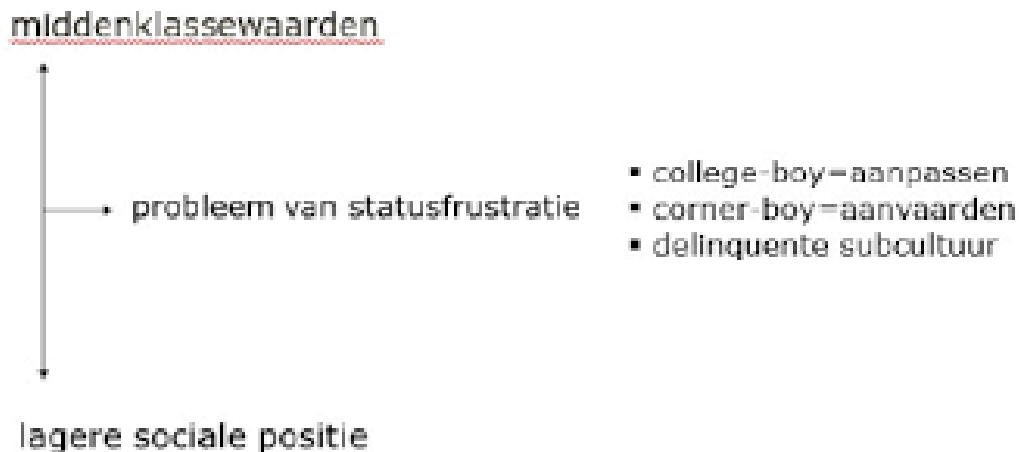
Groep 2 is een groep met een verlaagde eigen maatschappelijke ambitie. Dit komt omdat ze een lagere zelfbeeld hebben dan de eerste groep. Gelijktijdig zal deze groep streven naar een vermindering van criminaliteit.

Ook deze groep kan vergeleken worden met de theorie van Albert Cohen.

Groep 3:

Deze groep heeft het maatschappelijk perspectief zo goed als verloren. Dit betekent dat deze groep vooral bezig is met criminaliteit omdat ze waarden en normen niet meer erkennen.

Albert Cohen bestempelt deze groep als de groep die statusfrustratie ervaart.

De subcultuurtheorie van Albert Cohen verklaart deze theorie uit het bestaan van een probleem van status-frustratie. Jongens uit de lagere sociale lagen hebben hun lage sociale status niet zozeer vanwege hun afkomst en toegeschreven status, als wel vanwege het feit dat ze in mindere mate in staat zijn te beantwoorden aan de succesnormen van de middenklasse. Cohen noemt hierbij twee eigenschappen die kenmerkend zijn voor zowel de delinquente subcultuur als de sociale lagen waaruit ze afkomstig zijn: het gebrek aan overleg en vooruitzicht en de groepsautonomie. Volgens Cohen kunnen jongens uit de lagere klassen verschillend reageren op het probleem van status-frustratie.

Doordat verschillende elementen bijdragen tot de maatschappelijke kwetsbaarheid van een persoon, en niet enkel de schoolloopbaan, situeert de maatschappelijke kwetsbaarheid zich op twee niveaus:

1. familiaal niveau
= werkloze ouders, een minimum aan wooncomfort, wonen in een marginale buurt.
2. niveau van de adolescent zelf
= zwakke sociale banden met ouders, vrienden en leerkrachten en een laag engagement tegenover de school.

Maatschappelijke kwetsbaarheid wordt hier dus ruimer opgevat dan de sociaaleconomische situatie en maakt deel uit van de meer sociaal georiënteerde stroming binnen het onderwijs.

Een element uit de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid is de invloed van stigmatisering. Stigmatisering stond reeds centraal in de labelen-benadering die ervan uitgaat dat negatieve confrontaties met anderen ervoor zorgen dat men een negatief zelfbeeld zal ontwikkelen. Het lage zelfbeeld zal er dan toe leiden dat men zich gaat gedragen volgens het 'label' dat men aanvankelijk van anderen kreeg. In de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid kwam dit bijvoorbeeld aan bod bij de lage verwachtingen van de leerkracht ten aanzien van de leerling waardoor de leerling zich minder inzet voor schooltaken, met een laag intelligentierendement als gevolg. (Vettenburg, Maatschappelijke kwetsbaarheid verminderen door de binding met de school te verhogen, 2006) (criminologie, sd) (theorie maatschappelijke kwetsbaarheid, sd) (welwijs, 2009) (Vettenburg, De school als hefboom om maatschappelijke kwetsbaarheid te verminderen, 2018) (Verbeke, 2017)

Maatschappelijke kwetsbaarheid op school en gezinsfactoren

Het opleidingsniveau van de ouders is een waardevolle parameter in het voorspellen van resultaten van kinderen op vlak van schoolloopbaan en cognitieve ontwikkelingen en resultaten. Door het onderwijsniveau van de ouders wordt immers ook het gezinsinkomen veelal beïnvloed maar het heeft ook invloed op de competenties van ouders op pedagogisch, cognitief en cultureel vlak en hoe ze omgaan met de verschillende ontwikkelingsfases van hun kind en het hierin kunnen stimuleren. Laaggeschoolde ouders kunnen hun kind vaak te weinig bijstaan in stimulerende activiteiten en huiswerk. Gewoon omdat ze de kennis en draagkracht er niet toe bezitten. Naast deze competenties moet zeker ook rekening gehouden worden met de afwezigheid van comfortartikelen bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Goede schoolresultaten vergen meer en meer onderzoekwerk of praktische ondersteuning van vooral computer, internet en printer. Door het gebrek aan financiële middelen ontbreekt het hieraan vaak volledig of gedeeltelijk. Bovendien zal het gebrek aan financiële middelen vaker in de weg staan van de schoolresultaten. School lopen kost immers geld. Voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen weegt de kostprijs van educatieve of nevenactiviteiten die door de school georganiseerd worden, schoolboeken en andere schooluitrusting immers zwaar door. Om deze redenen worden kinderen dan ook vaak gewoon thuisgehouden van school om de schuldenlast niet te verhogen, wat echter voor een vertroebelde relatie met de school zorgt wat de

maatschappelijke kwetsbaarheidstheorie op school aangeeft. Naast deze factoren mag echter ook de gezinssamenstelling op zich niet uit het oog verloren worden. Psychische en emotionele gezinsproblemen zorgen ervoor dat de draagkracht van ouders vermindert waardoor ouders ervan weerhouden worden hun kinderen te kunnen stimuleren in hun ontwikkeling. Voor het kind is het zeer moeilijk om zich te kunnen concentreren op school wanneer de thuissituatie instabiel is en wordt gekenmerkt door wisselende partners, geweld en conflict, ziekte of psychische problemen van een ouders. Nochtans is het niet zo dat ouders uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen geen prestatieverwachtingen over hun kind op schools vlak hebben. Vaak worden de verwachtingen echter naar beneden aangepast door negatieve schooladviezen en bovenstaande hinderpalen. Terwijl ze de school eigenlijk zien als een hefboom naar de toekomst voor hun kinderen. Ze willen immers dat hun kinderen het beter zullen hebben en doen dan zichzelf. Onderstaand schema van Juchtmans en Vandenbroecke (2008) geeft een schematische voorstelling van de contextuele visie op gezinsfactoren die maatschappelijke kwetsbaarheid op school veroorzaken. (Maatschappelijke kwetsbaarheid op school) (Bock, Aanpakken van maatschappelijke kwetsbaarheid op school, 2013 - 2014)

Context van het kind: kwetsbaar gezin

Mogelijke elementen die hierop wijzen:

- Omgeving: geen aparte studeerruimte, TV staat op bij studeren...;
- Taalproblemen: geen Nederlands als thuistaal;
- Materieel/Financieel: leven van een vervangingsinkomen, werkloosheid, extra schoolse ondersteuning kost teveel...;
- Psychisch/emotioneel: ouders of kind hebben psychische problemen...;
- Relationeel: echtscheiding, vermoeden van geweld, sociaal isolement, verstoorde relaties met maatschappelijke instanties...;
- Cognitief/schoolse achtergrond: enkel diploma lager onderwijs...;
- Opvoeding: ouders hebben gedrag van kinderen niet onder controle...

Kwetsbare leeromgeving

Dit uit zich in:

verminderde betrokkenheid, geen of geen efficiënte hulp bij taken en voorbereiding toetsen, geen energie om kind te motiveren huiswerk te doen...

Groter risico op schoolse problemen

Dit uit zich in:

schoolse achterstand, slechtere prestaties, probleemgedrag, problematische afwezigheden, onbereikbaarheid ouders...

Minder onderwijskansen

Dit uit zich in:

Snellere doorverwijzing naar BLO, BuSO, TSO of BSO, ...

Figuur : contextuele visie op gezinsfactoren voor maatschappelijke kwetsbaarheid op school (Juchtmans & Vandenbroecke, 2008)

(Maatschappelijke kwetsbaarheid op school)_ (Bock, Aanpakken van maatschappelijke kwetsbaarheid op school Sport als methodiek, 2013 - 2014)

Meer kwetsbare jongeren tijdens het corona virus?

Corona virus - COVID 19

De coronapandemie, coronacrisis of COVID-19-pandemie is de wereldwijde verspreiding in 2020 van de ziekte COVID-19 en de ingrijpende gevolgen voor de samenleving. De veroorzaker is SARS-CoV-2, een voor de mens nieuw coronavirus afkomstig uit een dierlijke gastheer.

In december 2019 werd in de Chinese miljoenenstad Wuhan een cluster van symptomen van een "longontsteking van onbekende oorsprong" waargenomen. In januari werd het virus voor het eerst geïdentificeerd. In de maanden daarna raakten miljoenen mensen over de hele wereld besmet. Een deel overleed. Sinds 11 maart wordt de uitbraak van COVID-19 erkend als een pandemie.

De virus covid-19 is een virus dat nog jaren besproken zal worden. Het heeft niet enkel mensen besmet waardoor er veel doden zijn gevallen maar deze virus heeft ook veel emotionele slachtoffers gemaakt. De maatschappij leeft in angst, paniek, schuldgevoelens en in depressies.

Tijdens de pandemie moest iedereen in quarantaine leven. Dit betekent dat (kwetsbare) jongeren niet naar school mochten gaan en aan thuisstudie moesten doen. Helaas is dit niet de ideale oplossing voor iemand die in een kwetsbare omgeving leeft. Een kleine woning, ouders die aan de fles zitten, ouders die net gescheiden zijn enz.. Allemaal niet zo ideaal.

Gelukkig merkte de maatschappij dit ook snel op! Er zijn enorm veel krantenartikelen geschreven geweest rond kwetsbare jongeren tijdens de corona virus.

Eén van de artikels werd geschreven door VRT NWS op zaterdag 21 maart om 08:37. (opinie kwetsbare jongeren, sd) (Coronapandemie, 2020)

Artikel:

Geen laptop voor huiswerk, geen tuin, familiaal geweld... coronavirus straft kwetsbare jongeren ongemeen hard!

Sinds de regering vorige donderdag draconische maatregelen heeft afgekondigd om de coronacrisis te bezweren, draaien de jeugdwelzijnswerkers overuren. Contact leggen met kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties is zelfs in de beste omstandigheden niet eenvoudig. Met het land in "lockdown" is het een waar titanenwerk.

Jeugdwelzijnswerkers vrezen nu dat duizenden kinderen en jongeren, in grootsteden én landelijk gebied, uit de boot zullen vallen. Deze jeugd gaat vandaag gebukt onder een ongeziene stress door online-huiswerkopdrachten, veel te kleine huisvesting, gevoelens van isolement en GAS-boetes. In tijden waarin iedereen de mond vol heeft van gezondheid, blijft dus de vraag: wie is bezorgd om de gezondheid van de meest kwetsbare kinderen en jongeren?

Huiswerk vergroot kansenkloof

Ik begrijp de onderwijskoepels wanneer zij kinderen en jongeren huiswerk meegeven. Het is belangrijk dat zij geprikkeld blijven en leerstof herhalen, ook in coronatijden. Maar in de praktijk maakt het kwetsbare jongeren dikwijls extra kwetsbaar. Zo wordt hen vaak gevraagd om online taken te maken via bijvoorbeeld Smartschool maar dat is geen evidentie als je thuis geen laptop of computer hebt. Deze jongeren willen hun taken maken maar kunnen het niet. En dus lopen ze meer leerachterstand op. Hun ouders willen hen ondersteunen maar slagen daar niet altijd in. Ze zijn niet hooggeschoold of snappen niet altijd wat de school exact van hun kinderen verwacht. De school mag er dus niet zomaar van uitgaan dat elke ouder thuis makkelijk kan helpen bij het huiswerk. Het zet kinderen en jongeren ertoe aan om hun huiswerk samen met een klasgenootje te maken of de laptop van een buur te lenen. Ze zoeken plekken op waar ze hun taak kunnen afdrukken. Tijdens een crisis waarin *social distancing* actief wordt aangemoedigd en iedereen op het hart gedrukt wordt onnodig contact met anderen te mijden is dat verontrustend.

“Als er maar één laptop aanwezig is in een gezin van drie kinderen...”

En dat zijn niet de enige drempels. Veel kinderen en jongeren steken dezer dagen een handje toe in het huishouden. Ze zorgen voor hun broers, zussen, ouders... Dat vreet aan de tijd die ze aan huiswerk kunnen besteden. Je taken

maken als je een kamer deelt met meer dan één broer of zus maakt het er ook niet makkelijker op. De nodige rust is dan ver te zoeken en de ruimte voor conflict vergroot, bijvoorbeeld als er maar één laptop aanwezig is in een gezin van drie kinderen. Huiswerk versterkt sociale ongelijkheid. Dat wees onderzoek al meermaals uit. Dat is vandaag extra verontrustend omdat (minstens) drie weken lang het onderwijs uit alleen maar huiswerk bestaat. Het lijkt dus een uitgemaakte zaak dat deze coronacrisis de kloof tussen kansarme en kansrijke kinderen alleen maar zal vergroten.

Voorkom isolement in te kleine woonruimtes

Dat kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties vaak in slecht onderhouden appartementen en huizen wonen, is genoegzaam bekend. De woonruimte is bovendien dikwijls erg klein. Buitenruimte is lang niet altijd aanwezig. De meeste kinderen hebben geen toegang tot een tuin. Dat is een immens probleem nu onze jeugd weken aan een stuk verplicht thuis zit. Zij zien de muren elke dag wat dichter op zich afkomen.

“De meeste kinderen hebben geen tuin. Ze zien de muren elke dag wat dichter op zich afkomen.”

Ik hoorde ook het verhaal van een jonge papa die ziekteverschijnselen vertoonde. Hij moest in quarantaine blijven van zijn dokter. Maar dat is onmogelijk want hij draagt zorg voor zijn dochtertje. De mama woont in Roubaix: zij kan niet zomaar de grens over. Dergelijke schrijnende toestanden laten littekens achter bij jonge kinderen!

Tekorten bij voedselbanken, familiaal geweld

Het hamstergedrag van de bevolking zorgt bovendien voor grote tekorten bij de voedselbanken. Kinderen in kwetsbare gezinnen worden daardoor extra getroffen. Hun ouders werken al doorgaans via interim- of IBO-contracten en verliezen op een moment dat elke cent telt hun inkomen, zonder garantie op een uitkering. En dan heb ik het nog niet over jongeren die opgroeien bij ouders met een verslaving of in appartementsblokken waar drugs en alcohol een probleem zijn. Zij zijn vandaag extra kwetsbaar voor familiaal geweld. Ze kunnen namelijk geen veilige plek meer opzoeken als het jeugdwerkzaamheden wegvalt.

Kortom: het isolement weegt zwaar op deze kinderen en jongeren. Uit De Marge vzw maakt zich ontzettend veel zorgen om hun mentale en fysieke gezondheid. Jeugdwelzijnswerkers proberen online een luisterend oor te bieden, maar dat volstaat niet om de uitdagingen het hoofd te bieden. Zij willen helpen, maar kunnen het niet altijd. Met lede ogen zien zij aan hoe kwetsbare jeugd door een niets ontziend virus broodnodige bescherming misloopt.

Politie kan jongeren helpen informeren

Verbaast het dan dat heel wat jongeren toch nog op straat samenkomen? Soms zien ze de ernst van de coronacrisis niet in: de overheidsinformatie bereikt hen niet via de traditionele kanalen terwijl ze extra vatbaar zijn voor complottheorieën op de nieuwe media die ze wél frequent gebruiken. Daarin herkennen ze immers uitsluitingsmechanismen die ze al hun hele leven voelen.

“Ze willen gewoon even ontsnappen. Ga de dialoog aan, deel geen monsterboetes uit.”

Maar meestal gaat het gewoon om jongeren die even willen ontsnappen aan de preciaire thuissituatie. Daar moet ook de politie begrip voor tonen. Dit is hét moment om hen op straat te informeren, hen positief te benaderen en de dialoog aan te gaan. Meteen repressief optreden en monsterboetes uitdelen, zoals sommige lokale korpsen doen, is nefast. Dat is een onnodige extra straf voor een kwetsbare groep die al zo vaak gestraft wordt door de maatschappij. Daarom vraagt Uit De Marge vzw aan alle overheden in ons land: geef bijkomende aandacht aan kinderen en jongeren die opgroeien in maatschappelijk kwetsbare situaties. De impact van de coronacrisis op hun leven is immens: het legt de structurele problemen waar kinderen en jongeren in armoede mee worstelen extra bloot. Deze kinderen en jongeren vechten al jaren tegen een hardnekkig virus in onze samenleving: armoede en uitsluiting. En toch heb je geen vaccin nodig om dat virus te stoppen: alleen snelheid, wat goede politieke wil en daadkracht volstaan. Misschien groeit uit deze ongeziene crisis dan alsnog iets moois: een structurele oplossing voor kwetsbare kinderen en jongeren op vlak van huisvesting, psychisch welzijn, preciaire werkomstandigheden en toegang tot gezonde voeding en gezondheidszorg. (opinie kwetsbare jongeren, sd) (Coronapandemie, 2020)

Ondersteuning aangeboden door de leerkracht

Onze maatschappij verwacht (te) veel van onze jongeren en ook leerkrachten kennen een steeds groter wordende druk. De zwaksten in onze maatschappij vallen als eerste uit de boot. Gelukkig is de “groene” leerkracht in haast elke secundaire school aanwezig en zijn er vele onderwijzers die jongeren mee op sleeptouw willen en kunnen nemen. Kansen geven aan jongeren in een kwetsbare omgeving, het is niet evident, maar het kan. Nergens is de kloof echter zo groot tussen zij die meekunnen en zij die achter blijven. Bovendien wordt die laatste groep steeds groter en is er in het onderwijsveld meer druk om hen toch mee te krijgen. Grote verwachtingen! De superleerkracht moet alles maar klaarspelen...

Toch slagen verschillende leerkrachten erin jongeren opnieuw een perspectief te bieden door hun aanpak. Hun houding zorgt ervoor dat jongeren zich goed voelen tijdens hun lessen en zich daardoor voor hen wel gaan inzetten.

Samenlevingsopbouw is op zoek gegaan naar deze positieve verhalen. Enerzijds in de leraarskamer, anderzijds bij de jongeren zelf. Uit alle interviews hebben de mensen van samenlevingsopbouw de gemeenschappelijke factoren gefilterd. Welke elementen maken het verschil in de klas? En waarom zijn net deze zo belangrijk voor onze jongeren?

Beginnen bij het begin: geef om je leerlingen

Complimenten geven, leerlingen bevestigen en in hen geloven. Het zit in de kleine dingen. Kleine dingen die voor veel jongeren een wereld van verschil betekenen.

De aangesproken jongeren door Samenlevingsopbouw Antwerpen gaven aan hoe belangrijk het is om bevestigd te worden in hun vorderingen -hoe gering de vooruitgang ook is- en om aangesproken te worden op hun (verborgen) capaciteiten. Dit alles wordt versterkt wanneer ze oprechte waardering ervaren.

“Ik voel me niet goed en toch loopt mijn school goed, ik haal niks onder de 6 en heb nog geen enkele onvoldoende gehad dit jaar. Dit komt door mijn vrienden en opvoeders, maar ook door mijn klastitularis. Ze moedigen mij aan: ze zeggen ‘goed gedaan’ en dat motiveert mij enorm.”

Kwetsbare jongeren zeggen dat ze nood hebben aan opbouwende en constructieve commentaar op wat ze presteren. Als ze van 5 onvoldoendes naar 2 zijn gegaan, worden ze gemotiveerd door hen hiervoor te feliciteren. Ingaan op hun overgebleven tekorten werkt daarentegen demotiverend. Als ze hun best doen willen ze daarvoor beloond worden, al behalen ze misschien niet de noodzakelijke punten. De commentaar dat hun inzet geweldig is kan ervoor zorgen dat ze dit blijven volhouden en op langere termijn wel hun criteria halen. Benoem je hun inzet niet dan krijgen ze het gevoel dat hun inspanningen (weer) niet gezien worden en zullen ze zich afvragen waarom ze het dan nog zouden proberen.

“Geschiedenis interesseerde mij echt niet, saai vond ik dat. Maar wij hadden wel een lieve leerkracht. Toen ik weer eens aan het tekenen was, kwam ze naast mij staan en in plaats van kwaad te worden zei ze dat ik echt wel talent had. Dat was de eerste keer dat ik daar over nadacht!”

Een schouderklopje en een complimentje zijn onontbeerlijk. In elke leerling zit iets positiefs. Het is de kunst van de leerkracht dit eruit te halen. Simpelweg door te zeggen dat een jongere iets goed kan krijgt hij een goed gevoel. Geen evidentie voor een kwetsbare jongere want elke keer krijgt hij weer te horen dat hij niet probeert, dat hij niet mee kan, dat hij er niet bij hoort. Maatschappelijk kwetsbare jongeren zijn zich meestal niet eens bewust dat ze capaciteiten bezitten. Door deze te benoemen gaat er een onbekende wereld voor hen open met ruimte tot verkenning. Als ze vaak te horen krijgen dat ze ergens goed in zijn kan hun

zelfbeeld stijgen en hun persoonlijkheid groeien. Hierdoor kunnen ze op een positieve manier evolueren naar een jongere met inzet.

“Gewoon het feit dat ze merken dat er iets mis is betekent al veel.”

Complimenten en benoemde capaciteiten worden veel sterker wanneer ze starten vanuit de buik. Als je om je leerlingen geeft, draag je dat ook op hen over. Ze voelen dit zeer goed aan, zeker zij die het thuis wat moeilijker hebben. Elke puber wil graag gezien worden: door zijn vrienden en omgeving, maar ook door zijn ouders en niet te vergeten: zijn leerkracht! Dit laatste klinkt misschien raar, maar ze brengen 5 van de 7 dagen door op school. Dit doen ze dan ook liever met een goed gevoel. Wat ze willen is dat je met hen inzit, dat je in hen gelooft en vooral dat je hen het gevoel geeft toch iets waard te zijn voor iemand. Want thuis en in hun omgeving ontbreekt die waardering dikwijls.

Vertrouwen geven is winnen

Het voorgaande is voor jongeren de basis van alle vertrouwen. Hierop kan je verder bouwen om een band te creëren met je leerlingen waardoor het allemaal een stukje vlotter kan gaan. Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, hoe pak je dit immers concreet aan? Jongeren gaven een aantal elementen aan die ertoe bijdragen een vertrouwensband op te bouwen. Een basisvoorwaarde tot wederzijds vertrouwen gaat in de eerste plaats over een leerkracht die zichzelf is. Verder is ook het vak dat gegeven wordt niet onbelangrijk om aansluiting te vinden. Ook gaven de leerlingen het belang van aan tijd en aandacht krijgen. Tenslotte vermeldden ze betrokkenheid van de leerling als een belangrijke erkenning voor hun als persoon.

“ik voel mij goed bij een leerkracht die zich gedraagt: die gewoon doet en niet te vroom. Niet iemand met 2 gezichten maar gewoon iemand die zijn eigen blijft.”

Zowel leerkrachten als jongeren geven aan dat een goede band hebben belangrijk is. Vertrouwen staat als voorwaarde hiervoor op één staat bij kwetsbare jongeren. Dit wordt enerzijds gecreëerd door de leerling positief te bevestigen maar anderzijds ook doordat de leraar zichzelf blijft. Ieder heeft zijn stijl en als er iets is waar jongeren een hekel aan hebben dan zijn het wel 2 gezichten. Iemand die

oprecht is biedt hen zekerheid: ze weten wat ze kunnen verwachten. Voor jongeren die leven in een moeilijke thuissituatie is die voorspelbaarheid dubbel zo belangrijk. Ze moeten thuis immers met heel wat onzekerheden omgaan. Zullen ze volgende maand nog mogen blijven wonen? Zal er 's avonds (warm) eten zijn? Deze onzekerheden knagen aan alle gezinsleden met extra druk op de familiale verhoudingen en het vertrouwen in de ouders. Daarom hechten ze enorm veel belang aan weten waar ze voor staan en aan gedrag dat consequent beantwoord wordt. Een rolletje spelen heeft bij hen een tegenovergesteld effect, ze hebben liefst van al een leerkracht die gewoon doet. Ze willen niet iemand die de grapjas uit hangt of de lieve weldoener speelt maar gewoon iemand die zichzelf is. Tenslotte, ook de leerling wil bovenal zichzelf kunnen zijn.

“Mijn ideale leerkracht? Mijn leraar praktijk!”

Jongeren uit het beroeps en technisch onderwijs geven aan dat vooral de praktijkleerkrachten dicht bij hen staan. Zo ondervinden jongeren dat de leraar praktijk hen beter aanvoelt, inschat en meer tussen hen in plaats van voor hen staat. De concrete vaardigheden die men aanleert vinden bovendien meteen aansluiting bij hun dagelijkse leefwereld. Een boek lezen is hen veel vreemder dan aan een bromfiets sleutelen. Verder brengt men gemiddeld 10 uur per week door met iemand die praktijk geeft. Op deze manier leren ze de leerkracht beter en op een andere manier kennen. Natuurlijk is dat minder evident voor een leerkracht die algemene vakken geeft. Al hebben we even goed een getuigenis waarbij een leerkracht die algemene vakken geeft die rol vervult. De context is belangrijk maar een goed contact heeft vooral met houding te maken.

“Mijn ideale leerkracht? Iemand die moeite doet voor zijn leerlingen!”

Veel heeft volgens de geïnterviewde jongeren ook te maken met aandacht die aan hen besteed wordt. Enkel al het gevoel krijgen dat er naar hun verhaal geluisterd wordt doet hun vertrouwen in de leerkracht groeien. Dat ze serieus genomen worden, dat iemand tijd neemt voor hen zijn zaken die ze meestal niet gewoon zijn. Al te vaak wordt hen geleerd dat ze niet veel waard zijn. Op school, op het speelplein, op straat, ... botsen ze steeds op negatieve reacties omdat hun omgangsvormen anders zijn dan de modale. Iemand die hen wel positieve

aandacht geeft en tijd voor hen vrijmaakt is iemand die hun vertrouwen waard is. Voor jongeren in armoede zit het soms in kleine dingen. Enkel al een uitleg opnieuw doen appreciëren ze.

“Mijn klastitularis in het 4e jaar had ook veel aandacht voor mij. Als ik met iets zat kon ik altijd bij haar terecht, zelfs tijdens de les. Ook tussen de middag of als ze pauze had maakte zij regelmatig tijd om even met mij te babbelen. Ik kon echt met mijn problemen bij haar terecht. De lerares was zo eigenlijk iemand die ze nu - geloof ik- een groene leerkracht noemen”

Aandacht krijgen gaat ook over hun specifieke problemen. Niemand van de ondervraagde jongeren wil een speciale behandeling krijgen! Maar het gevoel hebben dat ze met hun problemen ergens terechtkunnen is iets dat hen wel vertrouwen geeft. Ze voelen zelf aan wanneer een leerkracht hier al dan niet voor openstaat. Ze willen zelf aangeven wanneer ze nood hebben aan een babbel maar het liefst van al doen ze dit buiten de les. Sommige leerlingen zijn echter niet klaar om over hun bekommernissen te praten. Het ligt voor hen soms zwaar en school is voor hen dan even weg zijn van thuis. Hierdoor zullen ze misschien extreem reageren als je hen bezorgd aanspreekt terwijl ze het in hun binnenste wel appreciëren.

“Ik werd er behandeld als een volwaardig persoon, ik was daar echt iemand. “

Vertrouwen krijgen is voor kwetsbare jongeren een wederzijds proces. Wanneer de leerkracht vertrouwen in hen stelt willen ze dat ook teruggeven. Daarom vinden ze het belangrijk bij het schoolgebeuren betrokken te worden. Meegevraagd worden naar een oudercontact is voor hen een erkenning. Men gaat niet aan hen voorbij. Men bespreekt het met hen. Het gaat tenslotte toch over hen? Daarnaast gaat het wederom om vertrouwen. Hun ouders hebben al weinig vertrouwen in een school door vroegere ervaringen waardoor ze met een negatieve ingesteldheid naar een oudercontact vertrekken. Jongeren hebben ook niet altijd vertrouwen in hun ouders. Worden ze daar wel verdedigd? Worden hun inspanningen wel gezien?

Zich open stellen is kansen geven, telkens opnieuw ...

Openheid is een vage term die een grote lading dekt. Maar voor kwetsbare jongeren is die openheid net enorm belangrijk. De jongeren beschreven zes elementen van openheid. Het gaat hier in de eerste plaats over het stellen van de 'waarom- vraag' in plaats van uit te gaan van evidenties. Daarnaast is openheid ook je eigen lesmethode in vraag stellen en afstemmen op de kansarme jongere en zijn of haar leefwereld. Die ziet er nog altijd anders uit dan die van de gemiddelde leerling. Een derde element dat ze aanbrachten was het belang van een goede klassfeer. Verder benoemden ze het geven van nieuwe kansen als een mogelijkheid om negatief gedrag om te buigen naar een positieve aanwezigheid en het krijgen van verantwoordelijkheid als een teken van vertrouwen. Tenslotte duiden ze de noodzaak van openheid in de aanpak van de leerkrachten.

"...moest ik even bij haar blijven. Ik had een enorme preek verwacht maar in de plaats daarvan vroeg ze waarom ik zo druk was"

In elk gesprek kwam terug dat wanneer jongeren het gevoel hebben dat ze als ze kunnen praten met de leerkracht ze zich goed voelen bij die persoon. Het gaat bij hen om het feit dat de leerkracht zich openstelt. Dat men moeite doet om te ontrafelen wat er achter hun gedrag schuilt. Enkel al de vraag stellen waarom ze zo handelen maakt bij hen dikwijls de klik. Ze worden zo vaak afgerekend op hun gedrag zonder dat iemand zich afvraagt wat daarachter schuilt. Het feit dat iemand wel die vraag stelt is voor hen een teken dat er ook naar hun persoon gekeken wordt. Naar hoe zij zich voelen. Want als ze lastig doen is dit dikwijls een teken dat ze het moeilijk hebben.

"Een goede klassfeer is heel belangrijk, het doet gemakkelijker leren en het maakt in groep werken gemakkelijker."

Jongeren vinden het belangrijk dat er tijd wordt gemaakt om aan groepsbinding te doen. Jongeren die het algemeen moeilijker hebben vinden moeilijk toegang tot de klasgroep. Werken aan groepsbinding kan op tal van manieren: via groepswork, met behulp van een klasgesprek, door het bekijken en bespreken van de groepsprocessen.

“Die leraar heeft mij gemotiveerd door mij een tweede kans te geven. Terwijl ik die het jaar ervoor zo hard had uitgedaagd en hij wist wat voor gedrag ik de jaren daarvoor vertoonde.”

Telkens nieuwe kansen krijgen en niet afgerekend worden op iets wat je fout hebt gedaan; het is iets wat jongeren enorm kan motiveren. Jongeren beseffen zelf al te vaak dat ze negatief gedrag vertonen. De ingesteldheid van de leerkracht kan een negatieve spiraal doorbreken. Gaat deze er op voorhand van uit dat de jongere zich altijd negatief zal gedragen dan blijft de jongere dit gedrag stellen. Beginnen ze daarentegen elke les met een schone lijn dan kan het gedrag veranderen. Jongeren verdienen een tweede (derde, vierde, ...) kans. Op verschillende plaatsen hebben ze reeds een stempel waar ze niet vanaf geraken. Daardoor vinden ze het vaak niet de moeite om te veranderen. Niets is meer demotiverend dan dat hun (zware) inspanningen dadelijk met de grond gelijk gemaakt worden. Iedereen maakt fouten maar zij worden er harder op afgerekend. Leerkrachten daarentegen die hen terechtwijzen maar hen daarna terug laten participeren krijgen hun respect.

“Ik werd altijd met de vinger gewezen als de leraar even weg moest, behalve door die van aardrijkskunde. Daarvan kreeg ik ook eens de opdracht om iedereen in de gaten te houden. Of mocht ik papieren gaan laten kopiëren. Die leraar, awel daar deed ik alles voor! Die gaf mij tenminste een kans.”

Veel jongeren zien zichzelf door hun zelfbeeld dat dikwijls negatief bevestigd wordt als een stoorzender. Wanneer zij verantwoordelijkheid krijgen verandert dit dikwijls. Iets op het secretariaat gaan halen bijvoorbeeld doet hen plots belangrijk en nuttig voelen. Er wordt vertrouwen in hen gesteld! Wanneer ze die verantwoordelijkheid krijgen zullen ze dit met veel trots en plezier correct vervullen. Dit kan de basis zijn van een loyaliteitsgevoel naar hun leerkracht waardoor ze hun kansen bij hem/haar niet willen verspelen.

“Als er één ding is dat ze niet moeten doen tegen mij, dan is het wel roepen. Dan flip ik gewoon door, maar als ze rustig kunnen blijven tegen mij, dan krijgen ze mijn respect”

Kwetsbare jongeren zien vaak dat conflicten op een verbaal agressieve manier worden uitgevochten. Ze hebben zo'n slechte ervaringen met roepen dat dit het omgekeerde effect heeft. Verbaal geweld wordt op dezelfde manier beantwoord. Daarom willen ze op een rustige manier aangesproken worden, zonder dat iemand staat te roepen. Als iemand rustig tegen hen kan blijven dan zullen zij ook sneller rustig worden.

Kwetsbare jongeren zijn niet veel anders dan een doorsnee jongere. Ze vinden dezelfde dingen belangrijk, hebben evenveel nood aan bevestiging en respect. Door hun onzekere thuissituatie waar ze andere normen, waarden en omgangsvormen aangeleerd kregen hebben ze meer nodig: een meer doordachte aanpak, extra aandacht, ... Jongeren geven aan dat het gaat om een basishouding ten aanzien van leerlingen. Eén die vertrekt vanuit een open houding, met respect voor elke jongere, ongeacht zijn achtergrond. Een houding die vertrouwen uitstraalt en de basis kan vormen om een band op te bouwen tussen leerkracht en leerling. Het geloof in een jongere dat wordt overgedragen op hem/haar en zo de motivatie vormt ergens voor te gaan. (Lier, 2008, pp. 4 , 11)

Kwetsbaar in het onderwijs of een gedragsprobleem?

Elke dag lopen er honderden jongeren en leerkrachten de schoolpoort binnen. Zij verzamelen zich op vooraf afgesproken plekken, in klaslokalen, refters, sportzalen en speelplaatsen, en gedragen zich volgens welbepaalde regels, afgemeten tijdstippen en binnen gereguleerde gedragsvoorschriften. Het is een chaotische orde die zich elke weekdag opnieuw ontvouwt. Binnen een structuur die door leerlingen en leerkrachten als vanzelfsprekend wordt ervaren.

In de school werkt iedereen samen rond dezelfde opdracht met als voornaamste focus het onderwijzen van leerstof of vakkennis. De leerprocessen staan centraal in het onderwijs en worden getoetst via examens of permanente evaluatiemethoden. Vooruitgang in onderwijs wordt bepaald door de evolutie die leerlingen maken met betrekking tot specifieke vakinhouden. Men vergeet soms dat leerlingen nog heel wat andere zaken leren op school waar zij niet op geëvalueerd worden.

Tijdens de periode van 12 tot 18 jaar, gemiddeld genomen het hele secundair onderwijs, evolueren leerlingen enorm. Jonge kinderen worden prille volwassenen. De ontwikkelingsteams van de eerste levensjaren worden nog eens doorgenomen op een hogere ontwikkelingsniveau: wie ben ik? hoe moet ik verhouden tot de ander? wat zou mijn plek kunnen zijn in de maatschappij? Verhaeghe (2010,150) spreekt over “een van hormonen doordrenkte herhaling”. Met deze thema’s gaan adolescenten, al dan niet bewust, aan de slag. Zij doen dit via interacties met leerkrachten, via het schoolreglement dat aan een kritische blik wordt onderworpen, via het instituut school dat symbool staat voor de maatschappij waarin zij zich bevinden. In een ideale wereld komen jongeren leerkrachten tegen waar zij zich door aangesproken voelen en die hen helpen in hun proces van identiteitsvorming. Door het respect en de waardering van de jongeren voor hun leerkracht zijn zij bereid de waarden en normen van de leerkrachten over te nemen en met uitbreiding deze van het instituut “school” waar hij of zij voor staat. Zeker bij jongeren met een uitgesproken maatschappelijke kwetsbaarheid zijn deze processen cruciaal en een tweede kans om tot een goede ontwikkeling te kunnen komen (Vettenburg, Walgrave en Van Welzenis, 2002). In hun eerste levensjaren werden maatschappelijk kwetsbare jongeren immers geconfronteerd met onduidelijkheid en onvoorspelbaarheid in de hen omringende relaties, waardoor het risico op onveilige hechting ontstaat. De identificatie met een positieve figuur als leerkracht doet de leerling dan deugd, als persoon en als lerend.

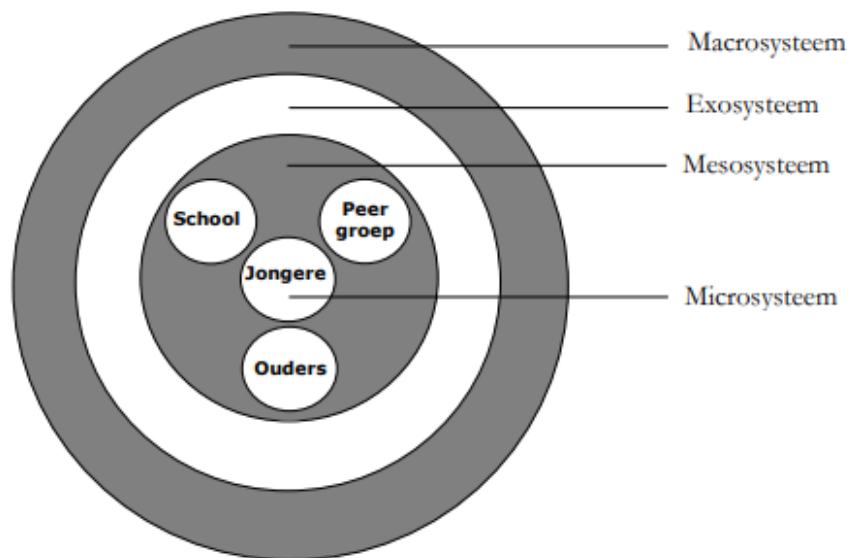
Jongeren leren ontzettend veel in hun schoolse jaren. Naast de leerstof en vakkennis leren zij zich in de scholen te verhouden tot andere , zich te houden aan regels en afspraken, om te gaan met autoriteit , normen en waarden en zien via hun leerkrachten verschillende voorbeelden van hoe het er in de ‘volwassen wereld’ aan toe kan gaan.

Hoe kun je kijken naar gedragsproblemen?

Geen kind komt naar school met het idee om vandaag eens even flink dwars te liggen en het leven van klasgenoten of leerkracht te verpesten. Dat dit desondanks toch nog wel eens voorkomt, moet je als leerkracht beschouwen als een signaal of een kreet om hulp. Kinderen laten met hun gedrag zien hoe het met ze gaat. Ga ervan uit dat ze het beste gedrag dat ze ter beschikking hebben laten zien. Als een kind dwarsligt, ‘*probleemgedrag*’ vertoont, moet je gaan bekijken waar dat aan ligt.

Als snel bekijken we in zo'n geval wat het kind "mankeert." Het is echter goed om na te gaan wat je eigen leerkrachtgedrag bijdraagt aan de problemen. Veel gedragsproblemen verminderen door een veranderde houding van de leerkracht.

Vanuit de ecologische visie gezien (Bronfenbrenner, 1976), moet je ook kijken naar de "omgeving." Ook de systeemtheorie gaat hier van uit. Kort gezegd komt het er op neer, dat je niet alleen bekijkt of het kind zijn gedrag moet veranderen, maar ook wat er in zijn omgeving (leerkracht, klasgenoten, plek in de klas, thuissituatie) moet veranderen. Al deze componenten zijn immers van invloed op iemands gedrag.

Figuur 2: Ecologische visie Bronfenbrenner, 1976

Stel je maar voor: je (leerkracht) komt 's ochtends bijna te laat op school aan, doordat je de avond ervoor heel laat naar bed ging en daardoor niet wakker werd 's morgens. Een grote kans dat de kinderen die dag een leerkracht treffen die iets minder flexibel is dan andere dagen. Maar het geeft wel aan, dat de omgeving van invloed is op je gedrag. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek dat kinderen die een scheiding meemaken, de eerste twee jaar na de scheiding vaak enorm in prestaties achteruit gaan en soms onhandelbaar gedrag vertonen. (Horeweg, 2018).

Het meervoudig risicomodel (Van der Ploeg, 2007) gaat er daarom van uit, dat als je naar de omgeving van het kind kijkt, er een aantal factoren een extra risico vormen en dus probleemgedrag als het ware voorspellen. Denk hierbij aan de gezinssituatie, vrienden, persoonlijkheid, enz. (Gedragsproblemen in de klas, sd)

Het meervoudig risicomodel:

Dit model gaat uit van de veronderstelling dat het gedrag van jeugdigen de resultante is van een aantal risicogebieden. Zo wordt de ontwikkeling van emotionele, gedrags- en persoonlijkheidsproblematiek in verband gebracht met risicofactoren in het primaire milieu (gezin), het secundaire milieu (school) en het tertiaire leefmilieu (vrije tijd). Aan de zijde van de jeugdige worden de volgende ontwikkelingsrisico's onderscheiden:

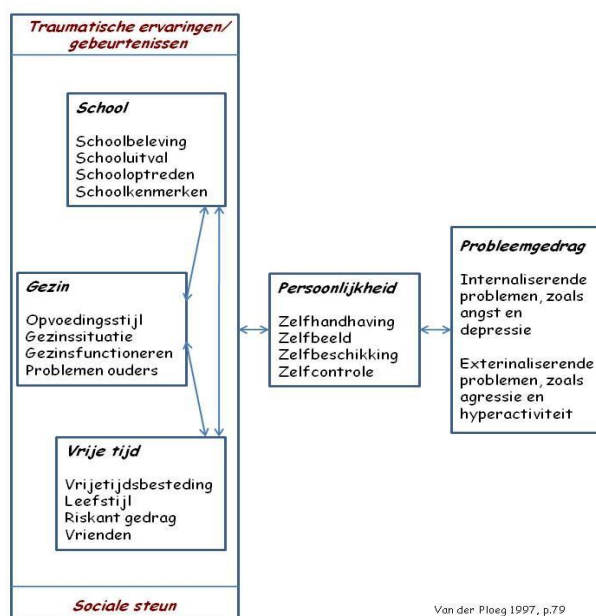
- geïnternaliseerde gedragingen zoals agressie, over- beweeglijkheid en antisociaal gedrag.
- geïnternaliseerde problemen zoals angst, sociale angst en depressie.
- persoonlijkheidsaspecten zoals een negatief zelfbeeld en onvoldoende zelfcontrole.

In het gezin worden onder meer de volgende risicofactoren in beeld gebracht: onderlinge relaties, de wijze van opvoeden en de problemen van de ouders zelf. Met betrekking tot de school staan onder meer de volgende factoren centraal: gebrek aan motivatie, onvoldoende schoolprestaties en relaties met leerlingen en leerkrachten.

Tot slot zijn in het model een aantal risicogebieden van het derde milieu verwerkt zoals de vrije tijdsbesteding en de omgang met leeftijdgenoten.

Dit elders uitvoerig beschreven model (Van der Ploeg, 2000; Scholte & van der Ploeg, 2002) biedt een verantwoord raamwerk om complexe psychosociale problemen van jeugdigen te beschrijven.

Meervoudig risicomodel

Figuur 3: Meervoudig risicomodel Van der Ploeg, 2007

Daarnaast zijn er ook beschermende factoren die bijdragen aan het voorkomen van probleemgedrag in de klas. Ook hier kan je de gezinssituatie, vrienden, persoonlijkheid, enz. weer in ogenschouw nemen. Al naar gelang hun verschijningsvorm zijn ze dus risico of een beschermende factor.

Leerkrachtgedrag

Als leerkracht besteed je vele uren aan het aanleren van de tafels of werkwoorden. Als het kind het niet snapt, leg je het geduldig nog een keer uit. En nog een keer en desnoods nóg een keer. En volgende week, als het kind de instructie weer “kwijt” is, weer. Als een kind door de klas praat, leg je dat één keer uit, misschien wel twee keer. Maar dan moet het kind toch echt wel doorhebben dat het niet de bedoeling is. Dat kan het kind de volgende dag maar beter onthouden hebben want jij weet nog wel dat je hem gisteren drie keer gewaarschuwd hebt. Langzaamaan geraakt je geduld een keer op.

Wanneer leerkrachtgedrag verandert verdwijnt een groot deel van de ‘gedragsproblemen’. Leerkrachtgedrag heeft veel invloed op het gedrag van kinderen. Eigenlijk weet elke leerkracht dat. Waarom doet Joep wel vervelend bij mij maar deed hij dat niet bij de leerkracht van vorig jaar? Het is dezelfde Joep en als er niets geks gebeurd is zou het toch wel eens met mijn eigen gedrag te maken kunnen hebben.

Waarom hebben sommige leerkrachten minder problemen dan anderen met “moeilijke” kinderen?

Het loont dus echt om naar je eigen gedrag te kijken.

Daarnaast is er nog een argument: stel dat het kind probleemgedrag vertoont. Dat ligt niet aan jou, niet aan thuis, het ligt echt aan het kind. Wat je ook probeert het gedrag verandert niet. Bedenk dan eens of je jouw gedrag tóch niet moet veranderen omdat jij wel in staat bent dat te doen en Joep niet. Je zou nog wel eens verbaasd kunnen staan van het effect.

Handig is dan wel om in een echt gesprek met het kind uit te zoeken waarom het kind dwarsligt. En in dat gesprek praat vooral het kind en niet jij. De leerkracht vraagt, luistert en laat zoveel mogelijk het kind verwoorden wat er volgens het kind aan de hand is. Zelfs in lagere groepen kunnen kinderen dat op hun eigen

manier goed vertellen. De kunst is dan om niet meteen te (ver)oordelen of tegenwerpingen te maken maar echt uit te gaan van de visie op het probleem zoals het kind dat ziet. Leerkrachten kunnen wat het kind zegt voor zichzelf relativeren, een kind kan dat (nog) niet (zo goed).

Zorg ervoor dat je als leerkracht voorspelbaar bent. Vertel wat je gaat doen en doe dit dan ook. Dat lijkt een open deur maar dat is het niet. Reageer en handel zo consequent mogelijk. Afspraak is afspraak en als iemand zich daar niet aan houdt is het jouw taak daar wat aan te doen. Geldt een afspraak (soms) niet voor iedereen dan moet je dat goed uitleggen. Probeer positieve controle uit te oefenen in plaats van negatieve. In het algemeen benoemen leerkrachten wat verkeerd gaat. Dit heet negatieve controle. Veel moeilijker is het om juist te benoemen wat goed gaat (positieve controle). Toch hoort iedereen liever wat hij goed doet.

Natuurlijk ontkom je niet aan het benoemen van wat fout gaat, maar gebruik daarbij dan de bekende "Ik-boodschap." Een ik-boodschap is minder aanvallend, omdat hij niet zegt wat *jij* verkeerd doet, maar wat *ik* er van vind. De meeste mensen vinden het niet erg als iemand iets anders vindt dan zij. "Ik vind het vervelend dat je in je schift krast want ik wil dat het er mooi uitziet. Ik wil dat je dit deel netjes opnieuw gaat doen." klinkt minder aanvallend dan: "Je krast alweer in je schift (dat doe je altijd), doe het maar opnieuw." Natuurlijk baalt het kind dat het werk opnieuw moet, maar het voelt zich niet afgekeurd als persoon. *C'est le ton qui fait la musique.* (Gedragsproblemen in de klas, sd)

Preventiemaatregelen

In het algemeen zijn er een aantal punten die preventief werken op gedragsproblemen.

- Zet allereerst in op de relatie met kinderen.
 - Kinderen willen “gekend” worden (en wie niet?). De leerkracht moet ze zien staan. Als een kind bijvoorbeeld zijn werk netjes maakt en er volgt geen erkenning door een opmerking, een blik of gebaar dan zal het kind minder snel geneigd zijn volgende keer weer zo netjes te werken.
- Zorg dat als de school begint je bij de klasdeur staat en de kinderen verwelkomt. Geef ze een hand, maak een kort praatje.
- Bekijk zo nu en dan hoe de kinderen kijken. Een kind met een boos gezicht, een verdrietige blik.. , maar ook een blijde blik kan aanleiding zijn voor een praatje. Het kan net het praatje zijn dat vervelend gedrag voorkomt.
- Bewaak de relaties tussen de kinderen onderling. Wees alert voor pestgedrag, maar ook op sociaal gedrag, Bespreek het met je groep.
- Zorg voor een duidelijke, voorspelbare omgeving. Dat houdt bijvoorbeeld in dat het dag-plan zichtbaar is in je klas. Zo kunnen alle kinderen zien wat er gedurende de dag gaat plaatsvinden.
- Zorg voor voorspelbare lessen: vertel vooraf wat de kinderen gaan leren. Liefst ook nog waarom ze dat zullen doen en bekijk na afloop samen of dat gelukt is. Als je vindt dat het gelukt is, geef een compliment. Wanneer het niet gelukt is leg de schuld dan niet bij de kinderen (Jullie doen slecht mee, dit was heel makkelijk), maar leg de schuld bijvoorbeeld bij de leerstof en stel de kinderen gerust (Dit was echt lastig, we gaan het vaker oefenen, dan lukt het jullie vast en zeker).
- Zorg dat je goed “volgbaar” bent. Bij binnenkomst sta je er al. Wanneer je iets wil zeggen zoek je eerst oogcontact of noemt je een naam. Je hebt misschien wel een vast teken of een vaste plek wanneer je wat tegen de groep wil zeggen.
- Zorg voor een positieve groepssfeer. Als de sfeer goed is heb je minder snel zin om vervelend te doen.
- Besteed structureel aandacht aan sociaal emotioneel leren.

- Geef de groep verantwoordelijkheid. Maak samen de groepsregels aan het begin van het schooljaar. Laat kinderen zelf regelen op welke wijze het lokaal wordt opgeruimd. Leer ze hun eigen werk nakijken, enz.
- Iedereen weet nu wat niet mag of beter nog: wat er wel mag. Maar vraag jezelf bij een overtreding van een afgesproken regel als eerste af of de regel echt gekend en begrepen wordt (ook al denk jij als volwassene dat het “onmogelijk” is dat het kind die regel niet kent).
- Zorg dat de kinderen veel succeservaringen opdoen en benoem die ook. Doe dit zowel voor de groep als voor individuele kinderen. Hoe specifieker je benoemt wat er goed gaat hoe beter dit werkt. Dit noem je feedback op het proces. “Je hebt goed in stilte gewerkt en daardoor ziet je werk er prima uit” werkt beter dan “Goed zo.”
- Verwacht veel van je groep en spreek dit ook uit. Wetenschappelijk onderzoek wijst keer op keer uit, dat hoge verwachtingen uitspreken echt werkt.
- Behandel iedereen gelijkwaardig, maar niet gelijk. Het komt voor dat we van kinderen die bijvoorbeeld moeite hebben met concentratie dezelfde hoeveelheid werk en kwaliteit verlangen als van kinderen die geen problemen hebben. Op dat moment zien deze kinderen dat ze tekortschieten en krijgen ze het idee “dat lukt mij echt nooit.” Een prima moment om dan maar een leukere bezigheid te zoeken. Waarschijnlijk is die bezigheid niet “leuker” in jouw ogen. Pas de hoeveelheid werk dus aan.
- Leerkrachten zijn voor leerlingen veel belangrijker dan ze zelf denken. Dat komt door de afhankelijke positie die de kinderen hebben ten opzichte van de leraar. De psychologische invloed van de leerkracht is zelfs preventief voor het ontstaan van problemen.
- Signaleer leerproblemen op tijd en pak ze aan. Langdurig voorkomende leerproblemen leiden vaak tot gedragsproblemen. (Gedragsproblemen in de klas, sd)

Overtredingen van de afspraken, maar (nog) geen probleemgedrag

De regels zijn goed afgesproken en ook door iedereen begrepen maar toch komen er (uiteeraard) overtredingen van die regels voor. Er is nu niet meteen sprake van gedragsproblemen. Voordat het gedragsproblemen worden kun je overtredingen op de volgende manieren “corrigeren.”

- Geef bij (beginnende) overtredingen alleen een non-verbale waarschuwing. Praten kan altijd nog. Meestal is een blik of een gefronste wenkbrauw al voldoende om het gedrag te doen stoppen.
- Loop in de richting van het betreffende kind (vaak al afdoende) of leg een hand op zijn schouder (kan niet bij alle kinderen) of verplaats het speeltje waar het mee zit te friemelen. Zo kun je stilletjes, vrijwel zonder te praten en zeker zonder een scène te maken het gedrag stoppen. Trouwens er zijn ook kinderen die je beter kunt laten friemelen.
- Loop naar het kind en vraag of hij het werk erg moeilijk vindt. Dat is vaak het probleem waardoor andere dingen ineens interessanter worden. Je kunt nu hulp bieden en je hebt zo het ongewenste gedrag gestopt.
- Als het voorgaande niet (meer) werkt, wijs dan op dat wat er eigenlijk gedaan moet worden. “Ik wil graag dat je je nog even op die som concentreert anders lukt het misschien niet.”
- Als er toch echt een vermaning nodig is geef die dan vóór je gaat ontploffen. Hou hem kort, rustig en zakelijk. Vertel er eventueel meteen een consequentie bij als het verkeerde gedrag niet stopt. Houd het bij één waarschuwing en zorg dat de consequentie wel uitvoerbaar is. Bij hernieuwd in de fout gaan moet je de consequentie meteen laten volgen zonder discussie. “Ik wil dat je nu aan je sommen gaat. Je stoort nu andere kinderen en dat vind ik vervelend. Als je weer stoort dan..(zelf invullen).”
- Een kind dat anderen stoort tijdelijk uit het groepje (dus alleen) laten werken. Na het werk krijgt het kind uiteraard weer een nieuwe kans. Dus na taal mag het bij aardrijkskunde weer in het groepje: nieuwe ronde, nieuwe kansen. Het kan dan best wéér fout gaan maar het kind krijgt op deze manier wel veel kansen om te oefenen. Langer apart zetten werkt echt niet beter dan kort apart zetten en leidt misschien juist tot een negatieve spiraal.

- Soms helpt het om een storend kind een stukje te laten voorlezen of iets te laten uitleggen. Ook kan het handig zijn juist dát kind even iets te laten wegbrengen. Zo komt het tot zichzelf en heeft het meteen even beweging. Dit is vaak al afdoende. (Gedragsproblemen in de klas, sd)

Als er toch gedragsproblemen voorkomen

Bij probleemgedrag kan je gemakkelijk in een valkuil terecht komen: “Dit kind zit *altijd* te praten. Dit kind heeft *nooit* zijn werk af.” Dit soort teksten hoor je vast wel eens. Omdat gedragsproblemen een aanval lijken op jónu als leerkracht speelt emotie logischerwijs een behoorlijke rol. Het blijkt dat veel leerkrachten bij probleemgedrag de neiging hebben te gaan twijfelen aan hun eigen capaciteiten. Zelfs al hebben ze al jaren laten zien dat er met die capaciteiten niet zoveel mis is. Om te voorkomen dat er door teveel emotie een vertekend beeld ontstaat over de problemen, is het handig om te kijken met zo objectief mogelijke “instrumenten.”

Concretiseren van gedrag: om een zo objectief mogelijk beeld te krijgen kan je de volgende vragen proberen te (laten) beantwoorden. Het woord “laten” staat er niet voor niets. Soms kun je beter iemand “van buiten” laten kijken naar het probleem. Uiteraard zijn er ook argumenten te bedenken waarom je beter zelf kan kijken. Dit moet je voor jezelf uitmaken. Je kan in ieder geval de volgende dingen proberen achterhalen:

- **Welk concreet gedrag laat het kind zien?**
“Het kind doet nooit iets,” is daarbij niet concreet genoeg. Er is namelijk een behoorlijke kans dat het kind niet aan zijn schoolwerk is maar wel een andere interessante(re) bezigheid heeft gevonden. Probeer dus te achterhalen wat dat dan is.
- **Wanneer laat het kind dat gedrag zien?**
“Altijd” is géén optie. Denk aan mogelijkheden zoals: als we net binnen zijn, na een kwartiertje werken, als ik met mijn rug naar de groep sta, als ik andere kinderen iets uitleg, enz.
- **Bij welke lessen speelt het ongewenste gedrag een rol?**

Bij rekenen wel en bij gym niet? Of andersom? In het vinden van deze vraag kan misschien wel een deel van de oplossing liggen.

- **Zijn er situaties waarin het gedrag niet voorkomt?**

We zijn vaak geneigd te kijken waar het mis gaat. Als je echter weet wanneer het probleemgedrag zich *niet* voordoet kan daar het aangrijpingspunt liggen voor uitbreiding van het gewenste gedag.

- **Hoe vaak komt het voor?**

Twee keer per dag of twee keer per vijf minuten? Overigens zegt de frequentie niet alles over de hinder die het gedrag oplevert. Twee keer op een dag iemand keihard schoppen is in aantal niet zoveel maar is misschien wel ernstiger dan twee keer per vijf minuten achterstevoren op je stoel zitten.

- **Hoe lang is het gedrag al aanwezig?**

Begon het toen jij de groep kreeg? Begon het al in de peuterspeelzaal? Of begon het pas toen de ouders uit elkaar gingen?

- **Wat zijn de gevolgen voor de omgeving (klasgenoten, leerkracht) van het kind?**

- **Zijn er factoren in de omgeving die het gedrag uitlokken of versterken?**

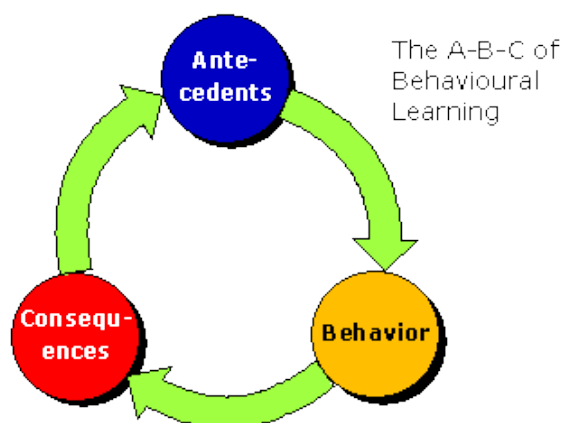
Hierbij kan je denken aan lachende klasgenootjes, maar ook aan de boze preek van de leerkracht. Ook de plaats in de klas kan gedrag uitlokken.

(Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Observatie instrumenten: de ABC-methode, tijdsteekproef en positief-negatief ratio

Een handige methode om het probleemgedrag in beeld te krijgen zijn de tijdsteekproef en de turflijst. Hiermee kan je bepalen hoe vaak het gedrag voorkomt. Je kunt de tijdsteekproef een aantal keren doen op een vast tijdstip (bijvoorbeeld na de pauze, of op een ander moment dat het storende gedrag volgens jou voorkomt). Je kunt ook kiezen om juist verspreid over de dag op verschillende tijdstippen te turven. Doe dit bijvoorbeeld een uur lang. In ieder geval moet je deze meting een aantal keren doen om een redelijk objectief beeld te verkrijgen.

Als je bepaald hebt *hoe vaak* het gedrag voorkomt, kun je gaan bekijken *wanneer* het voorkomt. Hiervoor kun je een ABC-observatie gebruiken.

Figuur 4: ABC- methode

ABC staat voor Antecedents (dat wat vooraf ging), Behaviour (het gedrag) en Consequences (het gevolg). De ABC-methode legt dus verband tussen het gedrag, datgene wat het gedrag oproept en de gevolgen van het gedrag. Waarschijnlijk is het handiger om iemand anders deze observatie te laten maken. Je kunt ook een les op film opnemen en deze terug bekijken. Naast het gebruik van een observatie kan je jouw eigen leerkrachtgedrag bekijken m.b.v de positief-negatief ratio. Behalve het zo objectief mogelijk bekijken van het leerlinggedrag, is het namelijk ook raadzaam je eigen gedrag te bekijken. Om een positieve sfeer te verkrijgen en individuele leerlingen een competent gevoel te geven, moeten

tegenover één correctie of negatieve uitspraak vier positieve staan om weer “neutraal” uit te komen. Door je uitspraken te turven kun je aan de weet komen of je onbewust niet zorgt voor een negatief klimaat. Je kunt dit ten aanzien van je hele groep doen of ten aanzien van het kind met gedragsproblemen. Het is goed mogelijk dat je zo’n kind vooral negatief benadert omdat het vaak de fout in gaat. Het kind krijgt dan het idee dat het “nooit iets goed kan doen.”

(Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm)

(Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

De gedragsproblemen in kaart gebracht. En nu?

Als je de gedragsproblemen in kaart hebt gebracht kun je jezelf een aantal dingen afvragen:

- Welk probleem heeft het meeste effect op de omgeving en/of op het kind?
- Welk probleemgedrag is het makkelijkst te veranderen en geeft dus het meeste kans op succes?
- Welk gedrag heeft het meest positieve effect op andere gewenste gedragingen?
- Is het handiger de “omgeving” te veranderen? Denk aan leerkrachtgedrag, eisen die je stelt aan het kind, plek in de groep, enz.
- Kan ik het gedrag dat ik wil zien van dit kind wel verwachten?

(Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Wat wil ik nu aanpakken?

Aan de hand van deze korte analyse kies je het probleem uit dat je wilt veranderen. Hiermee ga je aan de slag. Houd daarbij de volgende richtlijnen aan:

- Werk met het kind aan één probleem tegelijk. Jij kunt moeilijk aan meer problemen tegelijk werken en het kind al helemaal niet. Overigens blijkt bij een goede aanpak van één probleem dat er soms spontaan verbetering optreedt op andere probleemgebieden.

- Bepaal het doelgedrag zo concreet mogelijk. Bijvoorbeeld: Het kind moet leren vijf minuten rustig te werken.
- Bepaal de deelstappen die tot het gewenste doel moeten leiden.
- Maak deze stappen zo klein, dat het kind succeservaringen kan opdoen. Bijvoorbeeld éérst twee minuten rustig werken.
- Ga met het kind (en ouders) in gesprek om het definitieve plan vast te stellen.
- Bepaal of een beloningssysteem nodig is. Overigens is een compliment óók een beloning!
- Bepaal samen hoe je de resultaten beoordeelt.
- Evalueer na bijvoorbeeld 6 weken. Evalueer ook tussendoor maar houd in je achterhoofd dat nieuwe plannen vaak de eerste twee weken wel werken. Daarna is het nieuwe eraf en het eind nog niet in zicht.
- Als iets niet kan doe het dan niet. Kies wat anders. Dat lijkt een open deur. Toch ken je vast wel voorbeelden van het tegendeel. De leerkracht wil iets persé veranderen maar uiteindelijk blijkt dat toch echt niet te lukken. Vraag je dus steeds goed af of je streven reëel is. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Interventietechnieken: Hoe kan ik de problemen nu aanpakken?

Als je bepaald hebt welk gedrag moet veranderen kan je bepalen welke interventietechnieken je wilt gebruiken. Dit zijn van te voren bepaalde manieren waarop je met het probleemgedrag om zult gaan. Versterken van doelgedrag is ideaal. Negeren kan nu eenmaal niet altijd.

- Er zijn interventietechnieken om gedrag te laten toenemen.
- Er zijn interventietechnieken om gedrag te laten afnemen/stoppen.

Interventie technieken om positief gedrag te laten toenemen.

Gedrag blijft bestaan of neemt toe als er positieve gevolgen aan vast zitten. In je groep kun je gebruik maken van:

- Sociale versterkers. Bijvoorbeeld een compliment geven, duim opsteken, enz.

- Direct feedback geven op het werk en de manier van werken. Veel kinderen vinden het fijn te vernemen hoe het werk is gemaakt en hoe ze gewerkt hebben.
- Activiteitenversterkers. Bijvoorbeeld een leuk klusje laten doen, even achter de pc mogen, enz.
- Ruilversterkers. Bijvoorbeeld de kinderen punten laten verzamelen die later inwisselbaar zijn voor iets leuks.
- Materiële versterkers. Bijvoorbeeld een leuke sticker geven, enz.

Gebruik bij het geven van versterkers de stap-voor-stap methode. Beloon dus niet pas als een doel gehaald is maar beloon ook de stapjes op weg naar het doel. Zo zal het kind zien, dat het haalbaar is om een beloning te krijgen. Dus als het doel is twintig minuten blijven zitten en doorwerken beloon je het kind voor elk stapje in de goede richting. Bijvoorbeeld 3 minuten rustig aan het werk zijn. Stel het doel in overleg met het kind: wat denkt het kind dat haalbaar is? Je kunt best een beetje sturen maar zorg dat het kind gelooft in de haalbaarheid. Als drie minuten gehaald is, stel dan vijf minuten als eis.

Interventie technieken om (ongewenst) gedrag te laten afnemen.

De hieronder vermelde technieken gaan van positief naar negatief. De eerste techniek kun je dus beter hanteren dan de laatste.

- Versterken van doelgedrag dat tegengesteld/onverenigbaar is met het probleemgedrag. Als het kind stilzit prijs het dan dat het zo rustig werkt.
- Uitdoven van het probleemgedrag. Het weghalen van de aandacht voor het gedrag. Negeren valt hieronder. Ook de time out valt hieronder. Dit is eigenlijk een extreme vorm van negeren.
- Boete geven voor probleemgedrag (respons cost). Dit kun je hanteren als je een ruilversterkerssysteem gebruikt. Neem echter nooit alle gespaarde punten weg. Gebruik de boete nooit als enige middel.
- Straffen van probleemgedrag via andere vormen zoals sociale straf (kritiek, standje, boos kijken). Ook de time-out kun je op dit niveau gebruiken. Zet het kind kort apart, bijvoorbeeld 3 minuten. Andere mogelijkheden zijn nog de activiteitenstraf (strafwerk maken, schoolplein vegen, enz.).

(Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Als je toch straft

- Straf dan zo snel mogelijk na aanvang van het probleemgedrag of meteen erna.
- Straf iedere keer als het probleem gedrag zich voordoet. Als je niet consequent bent werkt straffen niet.
- Straf niet te lang. Een langere straf werkt niet beter dan een korte.
- Probeer een straf te vinden die in relatie staat tot de overtreding. Kortweg: iets kapot maken is iets moeten maken.
- Zorg dat de straf in verhouding is met het gebeurde. Een week niet naar buiten omdat je door de klas riep, is niet in verhouding.
- Bedenk altijd of het kind jouw straf wel als straf ervaart. Niet naar gym is niet voor elk kind een straf. Bovendien is gym gewoon een vak en geen sanctiemogelijkheid.
- Vertel altijd kort waarom je straft en benoem alternatief gedrag.

Bedenk dat straf in principe altijd een bekrachtiger is. Ongewenst gedrag stopt misschien even op het moment dat je straf geeft maar het gedrag komt zeker terug. Soms zelfs in ernstiger vorm. Die spiraal zie je vaak als “vervelende” kinderen straf krijgen later nog vervelender worden, nog meer straf krijgen en wéér vervelender worden tot de situatie escaleert. Gewenst gedrag vormt zich alleen als het bekrachtigd wordt. De volgorde is dus eerst gedrag stoppen, nieuw gedrag aanleren/bekrachtigen, verkeerde gedrag (zoveel mogelijk) negeren. Houd bij straf altijd rekening met leeftijd en intelligentie en ga (als je dat al niet deed) in gesprek met het kind. In gesprek gaan moet je daarbij niet verwarren met een preek van jou. Kinderen die vaker de fout in gaan, zijn al lang immuun voor dat soort “gesprekken” en zullen op alles ja en amen zeggen om van het gezeur af te zijn. Herstel bovendien na de straf de relatie met het kind zo snel mogelijk. Het kind moet merken dat het zelf oké is maar zijn gedrag niet.

(Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Waarom is straf zo inefficiënt?

Leedtoevoeging als straf creëert op zijn beurt gevoelens van boosheid en wrok. In een erg sanctionerend klimaat heeft dit een bijzonder effect. Het kan zijn dat de orde in de school verbetert omdat er angst leeft voor straf en men die straf wil vermijden. Echter het vermijden van straf gebeurt niet enkel door het niet stellen van het ongewenste gedrag. Het vermijden van straf stimuleert geenszins het nemen van verantwoordelijkheid over het gestelde gedrag. Het stimuleert leugens: jongeren draaien om de feiten heen, durven niet aan te geven waar ze in de fout gingen, zelfs als zij zich daar goed bewust van zijn. In een sanctionerend klimaat wordt er gelogen tot in het extreme toe. (Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

De uitvoering

Je hebt gekeken *wat* er aan de hand is, *hoe vaak* en *wanneer* het gedrag zich voordoet en *hoe lang* het aanhoudt. Je hebt ook bekeken *wat* je wil gaan aanpakken en *hoe* je dat gaat doen. Dan kun je beginnen aan de uitvoering:

- Probeer in je groep te zorgen voor een klimaat met structuur (dagritme staat min of meer vast, de regels zijn goed afgesproken en worden consequent gehandhaafd, enz.).
- Zorg dat je gedragsverandering op schrift staat. Ik weet dat “dat er óók nog bij komt” maar die moeite betaalt zichzelf later terug. Een schriftelijk plan dwingt tot nauwkeurig nadenken (onderwijs op maat), helpt valkuilen of inconsequenties ontdekken en biedt je de mogelijkheid tot terugkijken. Je kan ouders het plan laten lezen en je kunt zien wat er al bereikt is.
- Maak het plan niet te lang. Het zou mooi zijn als het op één A4-tje past en dat wat jij gaat doen in een paar regels. Wees reëel: te lange plannen passen niet allemaal in je hoofd.
- Geef het kind een positief voorbeeld. Als het kind niet onaardig mag zijn mag jij dat ook niet (en natuurlijk ben je dat heus wel eens als je je dat dan maar wel realiseert).

- Werk ondertussen ook aan de relatie. Praat eens met het kind over andere zaken dan school.
- Hanteer situatiegerichte taal en geen persoonsgerichte taal. “Wat ben je toch aan het stuntelen met je rekenen.” is dus niet goed. “Het gaat geloof ik niet helemaal goed met je rekenwerk, kan ik je helpen?” is prima.
- Handel consequent. Kinderen weten precies bij wie ze hun zin krijgen als ze lang zeuren of gewoon niet doen wat er gevraagd wordt.
- Geef het kind inzicht in zijn gedrag. Kinderen die regelmatig de fout in gaan, hebben dat inzicht meestal niet. Hoe vanzelfsprekend jij het ook vindt dat dít gedrag echt niet kan.
- Geef gedragsalternatieven. Ook hier geldt weer: zelfs al weet het kind dat het fout handelt het weet vaak toch niet wat het dan wel moet doen.
- Breng frustraties van het kind onder woorden. Help het kind te accepteren dat het niet altijd alles kan.
- Meet regelmatig of het plan effect heeft. Bijna alle plannen zijn de eerste week succesvol. (Gedragsproblemen in de klas, sd) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Het probleemgedrag blijkt hardnekkig. Wat kan ik nu nog proberen?

Een mogelijke aanpak gebaseerd op de Kids Skills methode ([Furman 2006](#))

Deze methode gaat er vanuit, dat het kind bepaalde vaardigheden niet bezit om adequaat gedrag te vertonen. Kids Skills probeert daar stapsgewijs, samen met het kind verandering in te brengen. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Kids Skills methode:

Kids' Skills is gebaseerd op het idee dat kinderen eigenlijk geen problemen hebben, alleen vaardigheden die zij nog niet hebben geleerd. Dat betekent dat de meeste problemen waar kinderen mee worden geconfronteerd- angsten, slechte gewoonten of stoornissen kunnen worden gezien als vaardigheden die onvoldoende ontwikkeld zijn. Door relevante vaardigheden aan te leren, overwint het kind de problemen die daarmee samenhangen. Om Kids' Skills op een goede manier te kunnen gebruiken, is het belangrijk om een nieuwe manier van denken eigen te maken. Bij Kids' Skills worden beschuldigende vingers voorkomen. Er wordt niet veel aandacht besteed aan het zoeken naar de oorspronkelijk oorzaak van het probleem van het kind, de methode concentreert zich op wat het kind moet leren. Er staat centraal dat het kind wordt geholpen om vaardigheden te leren, tegelijkertijd heeft deze benadering positieve effecten op de omgeving waarin het kind opgroeit, de methode stimuleert volwassenen en andere kinderen om het kind steun te bieden en het kind te helpen bij het leren van de vaardigheid. Binnen de methode wordt van de kinderen verwacht dat ze actief deelnemen aan alle beslissingen en keuzes die betrekking hebben op hun eigen ontwikkeling. Het kind is dus medeverantwoordelijk voor het verloop van het proces. Daarnaast wordt Kids' Skills gekenmerkt door openheid. Het voordeel van deze openheid is dat iedereen, het kind zelf, volwassenen en de vrienden van het kind met elkaar meewerken aan het ondersteunen van het kind terwijl het de vaardigheid leert.

De methode is verdeeld in vijftien stappen:

1. Het probleem vertalen in vaardigheden Nagaan welke vaardigheden het kind moet leren om het probleem te overwinnen.
2. Het eens worden over de vaardigheid die geleerd moet worden Het probleem met het kind bespreken en het eens worden over de vaardigheid die het gaat leren.
3. De voordelen van de vaardigheid onderzoeken Het kind meer bewust maken van de voordelen die het heeft om iets te kunnen.
4. De vaardigheid een naam geven Laat het kind de vaardigheid een naam geven.
5. Een totemfiguur kiezen Laat het kind een dier of een andere figuur kiezen die helpt bij het leren van de vaardigheid.
6. Supporters werven Laat het kind een aantal mensen vragen om supporter te worden.
7. Meer zelfvertrouwen geven Laat het kind meer vertrouwen krijgen zodat het de vaardigheid kan leren.
8. Plannen maken om het te vieren Maak samen met het kind vooraf een plan hoe je gaat vieren wanneer het kind de vaardigheid beheerst.
9. De vaardigheid omschrijven Laat het kind zelf vertellen en voordoen hoe het zich zal gedragen wanneer het de vaardigheid beheerst.
10. Naar buiten treden Laat mensen weten welke vaardigheid het kind aan het leren is.
11. De vaardigheid oefenen Spreek samen met het kind af hoe het de vaardigheid gaat oefenen.
12. Geheugensteuntjes bedenken Laat het kind zelf vertellen hoe het wil dat anderen reageren wanneer het zijn vaardigheid vergeet.
13. Vieren dat het gelukt is Wanneer het kind de vaardigheid beheerst, is het tijd om dat te vieren en het kind de kans te geven iedereen te bedanken die daarbij geholpen heeft.
14. De vaardigheid aan anderen doorgeven Stimuleer het kind om een ander kind de nieuwe vaardigheid te leren.
15. Op naar de volgende vaardigheid kom tot overeenstemming met het kind over de volgende vaardigheid die het gaat leren. (De methode 'Kids' Skills')

Een andere manier, die in het secundair onderwijs nog niet al te vaak wordt gebruikt, is het afsluiten van een “gedragscontract.” Hierbij wordt met het kind een bindende afspraak gemaakt, die ook consequenties heeft.

Nu heeft moeilijk gedrag altijd consequenties, maar sommige daarvan zijn ongewild en voor het kind ook nog vaak “onvoorzien.” Met het gedragscontract wordt dat laatste in ieder geval getackeld.

In een gesprek met het kind bepaal je samen een aan te pakken stukje van het gedrag. Probeer te achterhalen wanneer het zich voordoet (Dat weet jij als leerkracht al, je hebt immers een ABC-analyse gedaan) en probeer te bepalen hoe dit voorkomen kan worden. Wat moet het kind doen en wat moet de leerkracht doen om het gedrag te voorkomen. Van wie heeft het kind hierbij hulp nodig? Een vriendje? De hele groep? De leerkracht? Stel een reëel doel en bepaal consequenties bij het wel of niet behalen. Probeer de “straf” voor het niet behalen aan de groep ten goede te laten komen. Zo heeft het niet lukken toch nog een positief tintje. Bijvoorbeeld: Als het lukt mag je een kwartier vrij op de computer, als het niet lukt, maak je alle tafels in de klas schoon.

Het gekozen gedrag, de na te streven uitkomst, van wie er hulp nodig is, de consequenties, enz. worden vastgelegd en door leerkracht en leerling ondertekend. Als het gedrag niet verbetert, geef het dan niet te snel op.

Gedragsverandering heeft tijd nodig en (tijdelijke) terugval is normaal. Vaak is het een kwestie van stug volhouden, niet boos worden en niet gaan preken tegen het kind. Probeer de zakelijke toon vast te houden waarmee je aan het traject begon. Houd je aan de afspraken en houd ook het kind daaraan. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Handeling gericht werken: voor een heldere kijk.

Als het in eerste instantie niet lukt om het probleemgedrag te veranderen, is het nodig om een uitgebreidere versie van je oorspronkelijke handelingsplan te maken. Naast een uitgebreidere analyse van het probleem, moet je ook (opnieuw) praten met ouders, kind en IB'er. Om goed zicht op het probleem en de gebruikte of nog te gebruiken interventies te houden, is het handig om te werk te gaan volgens de manier *Handelings Gericht Werken* (Pameijer, 2017).

Deze werkwijze maakt het mogelijk om op een adequate manier de problemen te lijf te gaan. Door de werkwijze min of meer te standaardiseren door middel van formulieren en checklists, ontstaat een voor alle partijen transparante werkwijze. HGW bestaat uit een duidelijk stappenplan. Daardoor wordt het verzamelen van veel (vaak overbodige) informatie voorkomen. Doordat wordt uitgegaan van de onderwijsbehoefte van het kind, word je “gedwongen” om stil te staan bij wat het kind nodig heeft om beter te functioneren. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

HGW methode:

Handelingsgericht werken is een planmatige en cyclische werkwijze voor onderwijsprofessionals om individuele onderwijsbehoeften van kinderen te ontdekken en hierin te kunnen voorzien. Door de planmatige aanpak geeft het structuur bij het omgaan met verschil in behoeften tussen leerlingen in de klas. De cyclus van HGW bevat zes stappen, verdeeld over vier fasen die tenminste drie keer per jaar worden doorlopen door de leerkracht in het basisonderwijs, in samenwerking met de intern begeleider (IB'er).

Fase 1: Signaleren

In stap 1 wordt informatie over de leerling verzameld via methode (overstijgende) toetsen, observaties, gesprekken met leerlingen en hun ouders. In stap 2 stelt de leerkracht samen met de IB'er SMART geformuleerde doelen op voor de leerlingen en selecteren zij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Voorbeeld: Tom (8 jaar) heeft moeite met rekenen. Tijdens instructie wisselt hij vaak blaadjes met zijn buurjongen uit. De leerkracht denkt dat hij niet genoeg oplet. Tom blijkt beter op te letten als er voorwerpen, tekeningen en schema's worden gebruikt tijdens de instructie. Uit de rekentoets blijkt dat hij vooral fouten maakt bij sommen die meerdere denkstapjes bevatten. Uit het gesprek met Tom blijkt dat hij de instructie vaak te snel vindt gaan en dat de buurjongen dan wat voor hem opschrijft. Uit gesprek met moeder blijkt dat zij thuis met post-it- blaadjes werkt als geheugensteuntje voor Tom. De leerkracht doet uit al deze informatie haar voordeel: ze laat de buurjongen Tom helpen, Tom mag met post-its werken en de leerkracht zal bij de instructie meer tekeningen en schema's gebruiken. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Fase 2: Analyseren

In stap 3 worden de onderwijsbehoeften van afzonderlijke leerlingen benoemd. Om een helder overzicht te verkrijgen van de gehele groep wordt de informatie uit de eerste 3 stappen in het groepsoverzicht genoteerd.

Fase 3: Plannen

Vervolgens worden in stap 4 leerlingen met gelijke behoeften geclusterd tot subgroepen. Per subgroep wordt gekeken wat de ondersteuningsbehoefte is en hoe hier op kan worden ingespeeld. Hierbij wordt goed gelet op hoe leerlingen elkaar kunnen ondersteunen. In stap 5 stellen de IB'er en de leerkracht een groepsplan op voor een bepaalde periode. In het groepsplan is ook ruimte om een individuele leerling apart op te nemen met een apart handelingsplan. Een groepsplan bevat schriftelijke richtlijnen voor het onderwijs aan alle leerlingen in de groep op de deelgebieden ontwikkelings- of vakgebieden, werkhouding en sociaal-emotioneel functioneren. Het bevat de didactische en pedagogische doelen en de benodigheden voor de komende 8 tot 12 weken.

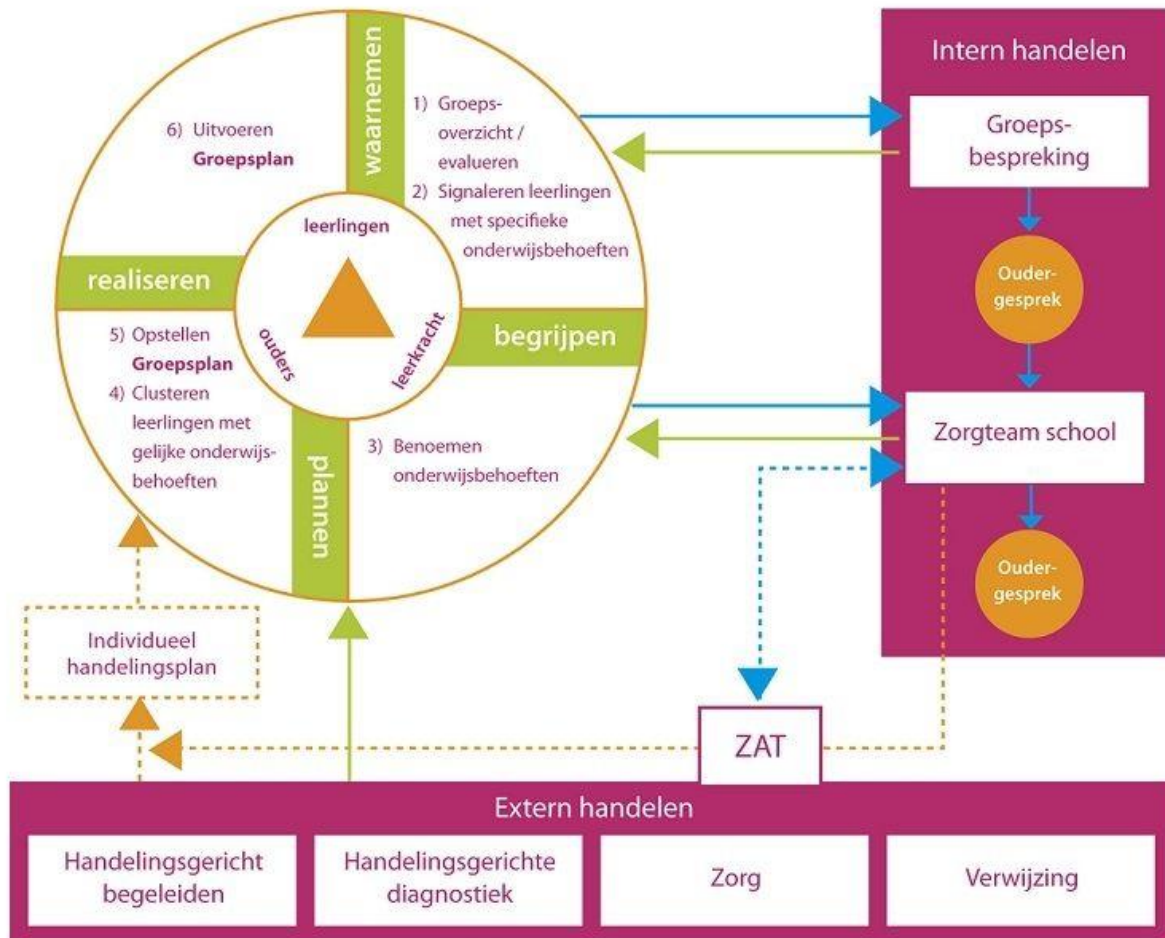
Voorbeeld: In de klas van Tom blijken meer kinderen beter te reageren wanneer er voorwerpen, tekeningen en schema's worden gebruikt tijdens de instructies. De leerkracht voegt de kinderen samen en laat hen op een visuele manier met de stof omgaan. Ook is er een groepje dat de stof beter begrijpt als ze met elkaar

mogen overleggen. Deze leerlingen hebben een vergelijkbare behoefte aan relatie. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Fase 4: Realiseren

In de laatste stap wordt het plan uitgevoerd. Elke twee tot drie maanden vindt er een groepsbespreking plaats. Hierin wordt het plan geëvalueerd en bijgesteld in samenwerking met de IB'er. Er worden nieuwe doelen geformuleerd en leerlingen geselecteerd met specifieke onderwijsbehoeften. Het maken van de groepshandelingsplannen is een continu proces over de verschillende schooljaren heen. Doordat alle informatie is opgeschreven in duidelijke stappenplannen is deze ook gemakkelijk overdraagbaar bij de overgang van de klas naar het volgende schooljaar. Daarnaast wordt er tijdens de groepsbespreking ook gekeken naar de behoefte van de leerkracht en gekeken hoe hierin kan worden voorzien.

Voorbeeld: Uit de evaluatie blijkt dat Dionne (6 jaar) clownesk gedrag vertoont als zij iets niet begrijpt. De IB'er komt een keertje kijken om feedback te geven op de manier van handelen van de leerkracht. Tijdens het lerarenoverleg kwam meerdere malen naar voren dat het vrije uurtje vaak problemen geeft. Er wordt bij meerdere klassen een filmpje gemaakt. Deze filmpjes worden besproken tijdens het lerarenoverleg om elkaar feedback te geven. (Handelingsgericht werken, 2013) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Figuur 5: HGW cyclus

Ik heb een kind met probleemgedrag dat zelf geen probleem heeft.

Je kent dit soort kinderen vast wel. Het zijn kinderen waar al van alles mee geprobeerd is, maar ze blijven volharden in hun “verkeerde” gedrag. Zij hebben geen problemen, de anderen, *die* hebben problemen. Die anderen zijn namelijk de oorzaak van alles. Zij doen niets verkeerd. Ze zijn allang immuun voor alle straffen en preken. Kortom: ze zijn “onbereikbaar” voor jou.

Kinderen die een dergelijke houding hebben, moet je in beweging zien te krijgen. Een methode die hiervoor geschikt kan zijn is oplossingsgericht werken (De Shazer, 2006). Door middel van oplossingsgerichte gesprekken kun je proberen om, zonder een schuldige aan te wijzen of een oorzaak te zoeken, proberen de situatie te veranderen. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Oplossingsgerichte gesprekken:

In grote lijnen omvat OW de volgende vijf kernactiviteiten, die tevens structuur geven aan de gesprekken.

- 1. Problempresentatie en onderzoek naar de perceptie*
- 2. Ontwikkeling van doelen op basis van de gewenste situatie*
- 3. Vinden van uitzonderingen*
- 4. Formuleren van een volgende stap*
- 5. Monitoren van de vooruitgang.*

1. Problempresentatie en perceptieonderzoek.

Zoals gebruikelijk vindt er in het eerste contact een kennismaking plaats. Er wordt in de regel informatie uitgewisseld over het kader van de hulpverlening. Bovendien opent de Oplossingsgerichte werker met een vraag die het kader van de cliënt duidelijk maakt: 'Wat zou u willen bereiken met dit gesprek?' Veelal wil de cliënt praten over zijn probleem. De sociaal werker neemt deze problemen en zorgen serieus. Waar en wanneer dat kan, verlegt hij echter de aandacht – met respect voor wat de cliënt vertelt – naar wat de cliënt voor zijn problemen en zorgen in de plaats wil. Hij vraagt naar positieve elementen en naar welke vooruitgang er is. Dit doet hij onder andere met behulp van zogenaamde coping vragen: 'Hoe heeft u het volgehouden?' 'Wie heeft geholpen en hoe hielp dat?', et cetera. Cliënt en sociaal werker ontdekken zo niet alleen hoe het probleem de cliënt beïnvloedt, naar voren komt ook wat er al geprobeerd is, met welk succes en welke veerkracht, doorzettingsvermogen en betrokkenheid daaruit spreken. Al die positieve aspecten zijn reden om de cliënt te waarderen en te complimenteren. Maar wat belangrijker is: de perceptie van de cliënt verschuift van het probleem naar een positieve richting. Voor zowel de sociaal werker als de cliënt geldt dat het zien en analyseren van de inzet en de dingen die goed

gegaan zijn hoop en vertrouwen geven voor de huidige hulpverlening en voor de toekomst. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

2. Ontwikkeling van doelen op basis van de gewenste situatie

De sociaal werker helpt de cliënt zich een gewenste toekomst voor te stellen. Bijvoorbeeld door bij klachten te vragen: 'Hoe is dit een probleem voor u?' en: 'Wat zou u anders willen, in plaats van deze situatie?' Vervolgens kan hij de vraag stellen: 'Wat zou u anders doen als dat bereikt is?' De cliënt kan dan concrete, gedragsmatige en observeerbare activiteiten formuleren die passen in zijn leven en relaties. Ditzelfde kan ook op andere manieren. Het handboek bespreekt diverse manieren waaronder de zogenaamde schaalvraag, een door sociaal werkers veel gebruikte techniek. Hierbij geeft de cliënt op een schaal van 0-10 zijn huidige positie ten aanzien van het probleem weer en vervolgens waarnaar hij wil streven en wat hij dan anders doet.

3. Vinden van uitzonderingen en hulpbronnen

Vervolgens wordt gekeken naar die momenten in het leven van de cliënt waarop onderdelen van het gevonden doel al aanwezig waren: de zogenaamde positieve uitzonderingen. Deze uitzonderingen worden nauwkeurig uitgelicht, zodat de cliënt een helder idee krijgt van wat hij deed om ze tot stand te brengen. Ook wordt hij zich zo bewust van wat voor hem eerder in zijn leven werkte en wie of wat hem daarbij hielp. Mocht de cliënt dit nog niet kunnen benoemen, dan staat de sociaal werker een set van observatieopdrachten ter beschikking als suggestie. Bijvoorbeeld: 'Wilt u komende week opletten wie wat precies doet op die betere momenten?' Of: 'Wilt u komende week opletten hoe vaak het iets beter gaat?'.

4. Formuleren van een volgende stap

Vervolgens gaat het erom dat de cliënt keuzes kan maken richting de gewenste situatie, om daarmee ander gedrag te ontwikkelen. Dat kan zijn: meer doen van wat bij de positieve uitzonderingen bleek te werken. Ook kan de cliënt via het

formuleren van een gewenste verbetering van de situatie zicht krijgen op een te zetten stapje in die gewenste richting. In deze fase is de cliënt actief in het onderzoeken en toepassen van mogelijke oplossingen in het dagelijks leven.

5. Monitoren van de vooruitgang

In de vervolggesprekken wordt de probleempresentatie vervangen door de taak van het monitoren van de vooruitgang. Elk volgende gesprek begint met een vraag als: 'Wat is er beter?'. Het nodigt de cliënt uit om te focussen op positieve veranderingen die hebben plaatsgevonden. Deze worden daarna grondig geanalyseerd op effect, op hoe de cliënt ze heeft bewerkstelligd heeft en op hoe anderen daarop reageerden. Soms zal de werker vragen: 'Wat is er nog meer anders?'. Dit om de kleinste veranderingen ook in andere levensgebieden naar voren te halen. Hierdoor wordt de cliënt zich bewust van de hulpbronnen die hij heeft gebruikt en welke eigenschappen en vaardigheden. (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Een voorbeeld uit de (oplossingsgerichte)praktijk;

Er komt een leerling bij je die er vaak uitgestuurd wordt, omdat hij door de klas roept, brutaal is ,enz. Hij heeft al veel gesprekken gehad hierover, maar niets heeft geholpen.

Een oplossingsgericht gesprek zou zo kunnen beginnen: “Zo, ..Fijn dat je gekomen bent. Er zijn genoeg leerlingen die niet meteen komen als ze gestuurd worden, maar jij bent dus wel iemand die moeilijke dingen niet uit de weg gaat. Respect!” “Waarom stuurde meneer X je hierheen?” “Hij heeft de pik op me, altijd moet hij mij hebben.” “Dat moet zwaar voor je zijn.. Hoe houd je dat vol?” ... Je zult begrijpen dat de leerling hierdoor niet goed weet hoe hij het heeft. Dit gesprek begint precies tegenovergesteld van wat hij gewend is. Hij had zich al schrap gezet en krijgt in plaats van de (gebruikelijke) volle laag een compliment.

Mocht je denken dat de gespreksleider de leerling in alles gelijk geeft en deze benadering alleen maar soft is en collega's onderuit haalt, dan kan ik uit eigen

ervaring spreken dat dit niet zo is. Deze manier van gesprekken voeren kan leerlingen die helemaal vast zijn gelopen en waar alle gebruikelijke gesprekken niet geholpen hebben, soms in beweging krijgen de goede kant op. (Oplossingsgericht werken in het sociaal werk , 2018) (kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm) (Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen, 2003) (Mooren, 2006)

Hulpverleners buiten het onderwijs

Als de school geen raad weet met de leerling kan de leerling doorverwezen worden naar buitenschoolse hulpverleners. Elke hulpverlening werkt op zijn eigen manier. Sommige houden het graag anoniem en andere delen al hun verslagen met de school waar de leerling school loopt. Een hulpverlening buiten de school kan op verschillende manieren gecontacteerd worden. Soms gebeurt dit door de school zelf of via de ouders, in andere gevallen neemt de leerling of het CLB contact op met de buitenschoolse hulpverleners

Welke hulpverleners bestaan er buiten het secundair onderwijs?

Hulpdiensten	Doel	Contact gegevens
<p>Awel</p> <p><i>Figuur 6: Awel</i></p>	<p>Awel is de telefonische en online hulplijn voor kinderen en jongeren in Nederlandstalig België. Tot 17 mei 2012 was de hulplijn bekend als de Kinder- en Jongerentelefoon. (awel, 2019)</p>	<p>Awel is bereikbaar via: <i>Chat:</i> https://awel.sittool.net/ <i>E-mail:</i> brieven@awel.be (antwoord binnen de week) <i>Telefoon nummer:</i> 102 (gratis) <i>Forum:</i> https://awel.be/forum (AWEL IK WIL PRATEN, sd)</p>
<p>CLB</p> <p><i>Figuur 7: CLB</i></p>	<p>Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) heeft als opdracht om leerlingen te begeleiden in hun functioneren op school en in de maatschappij. Die begeleiding van leerlingen situeert zich op vier domeinen: <i>Je kan bij het CLB terecht voor vragen over:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Leren en studeren: bv. problemen met aandacht of werkhouding, hardnekkige leerproblemen,... 2) Onderwijsloopbaan: bv. studiekeuze, info over het onderwijslandschap,... 3) Gezondheid: bv. het toedienen van vaccinaties, vragen over relaties en seksualiteit,... 4) Welbevinden: bv. omgaan met verlies, faalangst, depressieve gevoelens, moeilijk gedrag, vragen over zelfbeeld,... <p>(CLB, 2018) (CLB)</p>	<p>Contacteer het begeleidende CLB van de school.</p> <p>Je kan ook een anoniem chatgesprek hebben met een CLB-medewerker: www.clbchat.be</p> <p>Algemene vragen over CLB en leerlingenbegeleiding? clb@vlaanderen.be (CLB, 2018) (CLB)</p>
<p>Huisarts</p>	<p>De voornaamste taken van de huisarts zijn het spreken en diagnosticeren van patiënten, het voorschrijven van medicijnen en het eventueel doorverwijzen naar specialisten. (huisarts, sd)</p>	<p>Om contact te kunnen leggen met de huisarts, wordt het meestal aangeraden om de huisarts op te bellen en eventueel een afspraak te maken indien dit nodig is. (huisarts, sd)</p>

<p style="text-align: center;">JAC</p> <p><i>Figuur 8: JAC</i></p>	<p>Het JAC helpt jongeren tussen 12 en 25 jaar met al hun vragen en problemen. Problemen thuis? Op zoek naar je eigen stek? Vragen over seks? Slachtoffer van geweld of misbruik? Geldproblemen? Vragen over drugs? Of over pesten? Informatie nodig om zelfstandig te wonen? Of over je rechten en plichten? ... Je kan bij het JAC terecht met elke vraag. (Het JAC wijst je de weg, sd)</p>	<p>JAC is bereikbaar via:</p> <p><u>Chat:</u> https://www.caw.be/jac/contacteer-ons/chat/</p> <p><u>E-mail:</u> jac.geel@cawdekempen.be</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> Antwerpen: 03 232 27 28 Aalst: 0471 08 28 88 Aarschot: 0800 13 500 (gratis) of 0472 29 67 08 Asse: 02 613 17 02 Boom: 015 695 695</p> <p><u>Langskomen:</u> <u>JAC Antwerpen:</u> Korte Nieuwstraat 26, 2000 Antwerpen <u>JAC Aalst:</u> Verastenstraat 1, 9300 Aalst <u>JAC Aarschot:</u> Amerstraat 19, 3200 Aarschot <u>JAC Asse:</u> Asphaltcosite 20, 1730 Asse <u>JAC Boom:</u> Colonel Silvertopstraat 15, 2850 Boom (De Kempen, sd)</p>
<p style="text-align: center;">Kinderrechtencommissariaat</p> <p><i>Figuur 9: Kinderrechtencommissariaat</i></p>	<p>Het Vlaams Kinderrechtencommissariaat detecteert signalen van kinderen, jongeren en professionals. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert het beleid. Altijd met het oog op de naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen. (Kinderrechtencommissariaat)</p>	<p><u>Drie speerpunten in de werking:</u></p> <p>1) Klachtenlijn De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat is er voor jongeren onder de 18 jaar. Volwassenen kunnen er ook terecht met een klacht zolang het gaat over de rechten van een min 18-jarige. De Klachtenlijn onderzoekt onafhankelijk de klacht, bemiddelt en geeft advies. De Klachtenlijn is bereikbaar op het nummer 0800 20 808 en via kinderrechten.be</p> <p>2) Advieswerk Op eigen initiatief of op vraag van het Vlaams Parlement formuleert het Kinderrechtencommissariaat adviezen. Wijst een individuele klacht op onduidelijke, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het Kinderrechtenverdrag? Dan signaleert</p>

		<p>het Kinderrechtencommissariaat dat bij de bevoegde overheid.</p> <p>3) Commissie van toezicht De Commissie van toezicht is een toezichtsorgaan voor alle gesloten en besloten Vlaamse instellingen waar jongeren verblijven. De commissie bestaat uit maandcommissarissen die elke maand 'hun' instelling bezoeken. De maandcommissaris voert gesprekken met jongeren, opvoeders, directie en treedt op als verbindingspersoon bij conflicten. (Kinderrechtencommissariaat)</p>
<p>TEJO</p> <p><i>Figuur 10: TEJO</i></p>	<p>TEJO biedt in Vlaanderen laagdrempelige, therapeutische hulpverlening aan jongeren tussen 10 en 20 jaar, kortdurend, onmiddellijk, anoniem, en gratis. De dienstverlening gebeurt door professionele therapeuten op vrijwillige basis. Ze werken allemaal kortdurend vanuit hun eigen therapeutische denkkader. (Missie & Visie, sd)</p>	<p>Er zijn 15 TEJO huizen die plaats vinden in:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antwerpen - Brasschaat - Brugge - Gent - Ieper - Kalmthout - Kempen-Turnhout - Kortrijk - Leuven - Lier - Mechelen - Oostende - Roeselare - Schoten - Goes <p>Om de TEJO huis in jouw omgeving te contacteren via e-mail, schrijf je eerst info. met nadien de locatie van jouw TEJO huis , met nadien @tejo.be. Zo kom je in contact met jouw TEJO huis in jouw omgeving.</p> <p><u>TEJO Antwerpen:</u> Bredestraat 2, 2000 Antwerpen info.antwerpen@tejo.be 03 283 83 80 of 0499 75 28 96 (Kies hieronder een TEJO-huis bij jou in de buurt, sd)</p>
Verwonderd	<p>Verwonderd wil in de eerste plaats zorgen voor een realistische beeldvorming over zelfverwonding. In de huidige maatschappij bestaan immers nog veel taboes rond deze</p>	<p><u>Adres:</u> Verwonderd vzw Kaleshoek 8 8210 Zedelgem</p> <p><u>E-mail:</u></p>

 <p><i>Figuur 11: Verwonderd</i></p>	<p>problematiek. Om deze mee de wereld uit te helpen geeft Verwonderd algemene informatie en tips mee aan het brede publiek. Dit is de maatschappelijke functie van Verwonderd, waarbij eveneens aandacht wordt besteed aan de preventie van zelfverwonding in de maatschappij.</p> <p>Buiten deze algemene maatschappelijke en preventieve functie, zorgt Verwonderd voor een vormende functie ten aanzien van hulpverleners. Dit gebeurt door het aanbieden van vormingen, workshops en informatie aan onder meer leerkrachten, opvoeders, verpleegkundigen... (missie, sd)</p>	<p>info@verwonderd.be buddy@verwonderd.be</p> <p>(contact, sd)</p>
<p>De zelfmoordlijn</p> <p><i>Figuur 12: De zelfmoordlijn</i></p>	<p>Zelfmoord1813 is een online platform waar iedereen in Vlaanderen alle relevante informatie omtrent de preventie van zelfdoding kan terugvinden.</p> <p>Hierbij wil Zelfmoord1813 in de eerste plaats een centrale toegangspoort zijn waar iedereen terecht kan in crisismomenten voor zichzelf, voor familie of derden, of als nabestaande. (Over deze website en de organisaties, sd)</p>	<p>Bel naar het gratis noodnummer 1813 voor een anoniem gesprek, elke dag, 24 op 24 uur. Chat anoniem via de chatknop op www.zelfmoord1813.be, elke dag, van 19 tot 21.30 uur. Mail anoniem via de mailknop op www.zelfmoord1813.be, elke dag, 24 op 24 uur. (Je krijgt binnen 5 dagen antwoord.) (contact, sd)</p>
<p>Speak up, speak out</p> <p><i>Figuur 13: Speak up, Speak out</i></p>	<p>‘Speak up, Speak out’ heeft als doelgroep leerlingen uit de 3de graad secundair onderwijs en bestaat uit 3 onderdelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Interactieve workshops voor de leerlingen om alertheid op het eigen welbevinden en dat van anderen te stimuleren en communicatie met volwassenen en hulpverlening te promoten. 	<p><i>Telefoon nummer:</i> 09/3320775</p> <p><i>E-mail:</i> mercedes.wolters@cgg-suicidepreventie.be (contact, sd)</p>

	<p>2) Screening bij iedere leerling om psychische problemen, kwetsbaarheden en moeilijkheden vroegtijdig op te sporen en proactief hulp aan te bieden.</p> <p>3) Training voor sleutelfiguren (zoals leerkrachten, leerlingenbegeleiders,...) binnen de desbetreffende school rond signaaldetectie van suïcidaliteit en het bespreekbaar maken van suïcidegedachten.</p> <p>(Speak up, Speak out, sd) (Suïcidepreventiewerking van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, sd)</p>	
<p>Biezebeize</p> <p><i>Figuur 14: Beizebeize</i></p>	<p>Biezebeize wil de brug leggen tussen buitengewoon en gewoon onderwijs. Zo kunnen ook kinderen van andere scholen deelnemen aan de atelierwerking en psychotherapie die het buitengewoon onderwijs aanbiedt. (scholen stad Gent, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Bevelandstraat 22 , 9000 Gent</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 09 233 36 58</p> <p><u>E-mail:</u> sassepoort.algemeen@onderwijs.gent.be</p> <p>(contact, sd)</p>
<p>Verdraai- de wereld</p> <p><i>Figuur 15: Verdraai- de wereld</i></p>	<p>De Conventie is een Gentse kunst educatieve organisatie die zich op het kruispunt bevindt tussen cultuur, onderwijs en welzijn. De Conventie organiseert dans- en theaterworkshops voor alle kinderen en jongeren, en richt zich hierbij ook op kwetsbare kinderen. De Conventie gelooft in inclusie. (de conventie, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Vzw De Conventie Dries 15, 9070 Heusden</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0499/302823 of 0485/209082</p> <p><u>E-mail:</u> info@deconventie.be (de conventie, sd)</p>
<p>Inloophuis ANBN</p> <p><i>Figuur 16: Inloophuis ANBN</i></p>	<p>Het inloophuis ANBN is een deelwerking van de patiënten- en familievereniging ANBN en focust zich op eetstoornissen. (Ervaringsdeskundigen, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Welvaartstraat 23 b1, 2000 Antwerpen</p> <p><u>E-mail:</u> info@eetstudio.be (contact, sd)</p>

<p style="text-align: center;">Goezting</p> <div style="text-align: center;"> <p>Saltare vzw</p> </div> <p><i>Figuur 17: Goezting</i></p>	<p>GOEZTING is een project waarin wordt gewerkt rond zelfwaardering. Het vertrekt vanuit het thema 'koken op kot' en wil zo studenten die geïsoleerd raken op kot ondersteunen. (home, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Blijde Inkomststraat 113 , 3000 Leuven</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0485 57 20 14</p> <p><u>E-mail:</u> els@saltarevzw.be (contact, sd)</p>
<p style="text-align: center;">JAC Geel go's XXL</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p><i>Figuur 18: JAC</i></p>	<p>Een warme, positieve en stimulerende omgeving waar kwetsbare jongeren zullen genieten van een waaier aan activiteiten. Het project wil zo onderliggende problemen op een laagdrempelige manier aankaarten. (hulp, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Diestseweg 135 , 2440 Geel</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 014 56 68 20 of 0472 23 41 55</p> <p><u>E-mail:</u> jac.geel@cawdekempen.be</p>
<p style="text-align: center;">Shelter Aalst vzw</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p><i>Figuur 19: Shelter Aalst vzw</i></p>	<p>Shelter Aalst wil jongeren in kwetsbare situaties begeleiden tot zelfstandig wonen in een specifiek voor hen ingericht huis. (Shelter Aalst vzw)</p>	<p><u>E-mail:</u> shelter.aalst@gmail.com</p> <p>(Shelter Aalst vzw)</p>
<p style="text-align: center;">Creatief ateller voor jongeren</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p><i>Figuur 20: Creatief ateller voor jongeren</i></p>	<p>CGGZ Largo wil creatieve ateliers aanbieden om kwetsbare jongeren hun verhaal op een alternatieve manier te laten vertellen, onder begeleiding van een therapeut. (hulp, sd)</p>	<p><u>Telefoon nummer:</u> +32 (0)11 31 35 88 of +32 (0)479 34 43 16</p> <p><u>E-mail:</u> houben_marijke@hotmail.com (contact, sd)</p>
<p style="text-align: center;">Leerrecht-Trajecten op maat</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p><i>Figuur 21: Leerrecht-Trajecten op maat</i></p>	<p>Dit project focust zich op school vervangende dagactiviteiten voor jongeren uit het secundair onderwijs die niet meer of slechts gedeeltelijk nog naar school willen, kunnen of mogen gaan. (hulp, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Charles Parentéstraat 6, 1070 Brussel</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> +32(0)2 242 85 43</p> <p><u>E-mail:</u> info@groepintro.be (contact, sd)</p>
<p style="text-align: center;">D'Broej</p> <div style="text-align: center;"> <p>DE BRUSSELSE ORGANISATIE VOOR DE EMANCIPATIE VAN JONGEREN.</p> </div> <p><i>Figuur 22: D'Broej</i></p>	<p>De Brusselse organisatie voor de Emancipatie van Jongeren leidt jeugdwerkers op in adventure therapie en biedt jongeren helende time-out en zoektocht naar zichzelf in de natuur aan. (home, sd)</p>	<p><u>Adres:</u> Henegouwenkaai 29, 1080 Sint-Jans-Molenbeek</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> +32 2 412 06 50</p> <p><u>E-mail:</u> centrumwest@dbroej.be (contact, sd)</p>
<p style="text-align: center;">JEFhuis van en voor Jongeren</p>	<p>JEFhuis wordt een rustplek voor jongeren met psychische problemen. Er zal een ruim aanbod zijn aan activiteiten om zichzelf te herontdekken en de</p>	<p><u>Adres:</u> Valkerijgang 26, 3000 Leuven</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0478 44 22 96</p> <p><u>E-mail:</u> info@arktos.be</p>

 <p><i>Figuur 23: JEFhuls van en voor Jongeren</i></p>	<p>energie terug te vinden om nieuwe stappen te zetten richting hun eigen toekomst. (hulp, sd)</p>	<p>(Arktos, sd)</p>
<p>Jongerenwelzijn</p> <p>Agentschap Jongerenwelzijn</p> <p><i>Figuur 24: Jongerenwelzijn</i></p>	<p>Het agentschap organiseert de hulp aan jongeren in een moeilijke situatie en aan jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd. Zo zorgt het agentschap onder andere voor de erkenning en subsidiëring van private voorzieningen in de jeugdhulpverlening, de organisatie van de pleegzorg en het beheer van de Vlaamse gemeenschapsinstellingen, de begeleiding bij de jeugdrechtbanken, de Ondersteuningscentra Jeugdzorg of OCJ's (de voormalige Comités voor Bijzondere Jeugdzorg of CBJ's) en de intersectorale toegangspoorten, waarlangs men toegang kan krijgen tot ingrijpende jeugdhulp die niet rechtstreeks toegankelijk is. Het agentschap staat ook in voor het beheer van het Fonds Jongerenwelzijn. (Agentschap Jongerenwelzijn, 2020)</p>	<p><u>Adres:</u> Opgroeien (Jongerenwelzijn) Hallepoortlaan 27 (bus 32), 1060 Sint-Gillis</p> <p><u>Telefoon:</u> 02 553 33 01</p> <p><u>Fax:</u> 02 553 31 85</p> <p><u>E-mail:</u> info@jeugdhulp.be</p> <p><u>Website:</u> https://jeugdhulp.be (Opgroeien (Jongerenwelzijn), sd)</p>
<p>Kinderen uit de knel</p> <p><i>Figuur 25: Kinderen uit de knel</i></p>	<p>Kinderen uit de knel is een groepsbehandeling voor ouders en kinderen die verwickelend zijn in een vechtscheiding. Het welzijn van de kinderen wordt hierin steeds centraal gezet (Kinderen uit de knel)</p>	<p><u>E-mail:</u> kinderenuitdeknel@cawlimburg.be (Kinderen uit de knel)</p>
<p>Time-out TOpop</p>	<p>Doel:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Vroegtijdige schooluitval zoveel mogelijk voorkomen 2) Bijsturing van de gedragsproblematiek 	<p><u>E-mail:</u> timeoutpoperinge@gmail.com</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0496 03 31 09 (Topop, sd)</p>

Figuur 26: Time-out TOpop

3) Neutralisering van de probleemsituatie

Time-out biedt een korte of lange Time-Out aan leerlingen waarbij de schoolloopbaan dreigt vast te lopen o.w.v. conflicten, demotivatie of emotionele problemen.

De doelstellingen waar ze individueel rond werken (5 maal per week), worden bij aanmelding besproken met school en met de leerling. Er wordt een zinvolle dagbesteding gezocht op maat waarbij we steeds in contact staan met de leerplekbegeleider.

De duur van de Time-Out wordt bepaald door de probleemstelling en is bijgevolg afhankelijk van leerling tot leerling.

De Time-Out werkt steeds herstelgericht. Dit betekent ook dat we trachten nauw samen te werken met alle betrokkenen (leerkrachten, ouders, leerlingbegeleiding en CLB). Ze proberen de Time-Out los te koppelen van een preventieve schorsing (tuchtmaatregel). (Topop, sd)

VZW Lejo

Figuur 27: VZW Lejo

- 1) Lejo komt op voor jongeren (12 - 19 jaar) in een maatschappelijk kwetsbare positie.
- 2) Lejo is expert in ervaringsgericht werken met jongeren.
- 3) Lejo biedt een vrijetijdswerking, POT-trajecten en eXPerience-trajecten. (VZW LEJO, sd)

Adres: Antwerpsesteenweg 701
9040 Sint-Amandsberg

E-mail: info@lejo.be

Telefoon nummer: 09/223 21 54

Fax: 09/225 88 34
(VZW LEJO, sd)

Een diepere kijk op Vzw Lejo

Binnen het onderwijsveld, in het kader van het decreet 'leren en werken,' organiseert Lejo Persoonlijke Ontwikkelingstrajecten (P.O.T.) in de regio's Gent en Antwerpen. Een POT is bedoeld voor die jongeren die omwille van een multi-complexe problematiek moeilijk of niet kunnen deelnemen aan een arbeids- en/of schoolgericht traject binnen een CLW. Binnen de vrijetijdswerking organiseert Lejo activiteiten als landelijk en lokaal jeugdwerk. In steden organiseren we jeugdopbouwwerk voor jongeren in een kwetsbare situatie. Op landelijk niveau organiseren we een uitgebreid aanbod aan kampen, vakanties, meerdaagse en evenementen. We organiseren eveneens eXPerience-trajecten met jongeren. We werken actief met vrijwilligers en zetten sterk in op doorgroeikansen voor jongeren uit de werkingen. Met de Tienerouderwerking richten we ons op tienerzwangerschap, -moeders en -vaders. Enerzijds met een vrijetijdswerking op landelijk en regionaal niveau, anderzijds met een Mobiele Tienerouderwerking op regionaal niveau. De vierde pijler is Vorming. Met vormingsactiviteiten richten we ons in de eerste plaats tot organisaties, overheden en maatschappelijke instellingen die met maatschappelijk kwetsbare jongeren werken. Binnen de projectpijler, groeit de werking Intensieve Begeleiding Alternierend Leren (I.B.A.L.). Deze werking bevindt zich op het kruispunt onderwijs en arbeid. IBAL is voor jongeren, in de context van het decreet 'leren en werken' in een fase te oriënteren naar het Normaal Economisch Circuit (NEC) of voor jongeren met een tewerkstelling die nood hebben aan ondersteuning en coaching met als doel de kans op een duurzame tewerkstelling te verhogen. (Meer info over LEJO vzw, sd)

Hoe ziet een dag bij VZW Lejo er uit?

Lejo heeft verschillende werkingen. Ik zal de werking van 1 van onze werkingen beschrijven (de werking op de boerderij). Dit is een NAFT werking (NAFT = naadloze flexibele trajecten). Jongeren die worden aangemeld voor een NAFT traject, zijn jongeren die om één of andere reden niet meer naar school (kunnen) gaan (dit kan voltijds of deeltijds zijn). Wij bieden hen een alternatief traject waarbij ze werken rond bepaalde doelstellingen (deze zijn individueel verschillend per jongere). Het hoofddoel blijft steeds om de jongeren opnieuw in een schoolse omgeving te laten functioneren na afloop van het traject op de boerderij.

Wij starten onze dag om 9:00 en komen met de groepsjongeren samen in onze tipi tent. We maken een vuurtje en starten de dag met een vraag van de dag (dit zijn reflectieve vragen waar iedereen op mag antwoorden en waar de anderen naar luisteren). Nadien bespreken we wie welke activiteit wil/gaat doen. De activiteiten

die we op de boerderij doen zijn zeer uiteenlopend: dieren eten/drinken geven, kotjes proper maken, werken met de paarden, boodschappen doen, koken, tuinieren, wandelen, naar de boer gaan om stro/hooi, ... De jongeren kiezen zelf een activiteit en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan.

Om 10:30 komen we een tweede keer samen in de tipi en bespreken we wie wat al heeft gedaan en wie wat nog zal doen tot aan het middageten.

Om 12:30 komen we samen om te lunchen en nadien wassen we met z'n allen af.

Om 14:00 sluiten we de dag af in de tipi met een vraag van de dag en mogen de jongeren naar huis vertrekken.

Na 14:30 houden wij ons als begeleiders bezig met administratief werk, klusjes op de boerderij, onderling overleg en eventueel een extra individuele activiteit met één van de jongeren.

Interview met VZW Lejo

1. Hoe komen de kwetsbare jongeren bij VZW Lejo terecht?

Jongeren worden via het CMP, het CLB of een school zelf aangemeld bij Lejo. Na een eerste gesprek wordt er intern bekeken of een profiel past binnen een bepaalde Lejo werking en wordt het traject opgestart.

2. Hoe zorgen jullie ervoor dat de kwetsbare jongeren beter ondersteund kunnen worden?

Op de boerderij zorgen wij ervoor dat jongeren tot rust kunnen komen. We vinden eigenaarschap van een traject zeer belangrijk. Jongeren beslissen zelf hoe ze hun eigen traject aanpakken. Wij staan naast hen als begeleiders en luisteren en helpen waar nodig. Verder nemen wij een signalerende functie op en zoeken we mee naar extra ondersteuning of hulpverlening in samenspraak met de jongeren.

3. Wat gebeurt er als VZW Lejo de kwetsbare leerling niet voldoende kan ondersteunen? Verwijzen jullie deze leerling door?

In samenspraak met de jongere zelf, gaan wij mee op zoek naar extra ondersteuning.

4. Op welke manier proberen jullie de kwetsbare jongeren extra te ondersteunen tijdens de corona periode?

Tijdens de corona periode ondersteunen wij onze jongeren vooral vanop afstand. We houden wekelijks telefonisch contact met hen en met de ouders. Verder bezorgden we al onze jongeren een pretpakket om de tijd te doden tijdens deze periode. Ook werd er een online spel gemaakt waarbij de jongeren dagelijks een uitdaging krijgen. Indien mogelijk proberen we op huisbezoek te gaan en maken we een praatje met onze jongeren aan de voordeur. Intussen proberen we ook opnieuw 1 op 1 contacten met onze jongeren te laten doorgaan op onze boerderij. Onze jongeren komen dan voor enkele uurtjes naar de boerderij waar we een activiteit met hen doen. Ten slotte behouden we onze signalerende functie.

5. VZW Lejo is een organisatie dat jongeren en dieren (een groot deel) samen brengt. Waarom hebben jullie voor deze combinatie gekozen? Komen de kwetsbare jongeren hierdoor meer tot rust?

We merken dat de natuur en de dieren een enorme rustgevende invloed hebben op onze jongeren. Daardoor hebben we weinig te maken met zware conflicten op de boerderij. We voelen dat onze jongeren de dieren missen in deze periode en dat ze er naar uit kijken om terug te mogen komen.

6. Hoelang blijven de jongeren ondersteund bij VZW Lejo?

Elk traject is anders. Een termijn kunnen we op voorhand nooit voorspellen en vast leggen. Gemiddeld gezien blijven jongeren minstens 3 maanden een traject lopen op de boerderij. De langste trajecten liepen meer dan een jaar door. Nadat een jongere een traject heeft gelopen bij Lejo, proberen we het contact met hen niet te verliezen.

7. Hebben de werknemers in VZW Lejo een specifieke pedagogische opleiding gevolgd om de jongeren te ondersteunen of mag iedereen zich aanmelden?

In principe is het de bedoeling dat een medewerker een achtergrond heeft in het pedagogisch werkveld. Deze achtergrond kan zowel een diploma als werkervaring zijn. We werken met een kwetsbare doelgroep en willen daar kostbaar mee om gaan.

8. Denken jullie uit eigen ervaring dat de leerkrachten in het secundair onderwijs de kwetsbare jongeren iets te snel bestraffen voor hun ongewenst gedrag?

Wij werken zelf niet met straffen op de boerderij en hebben het gevoel dat er andere manieren zijn om jongeren mee te krijgen in plaats van door te straffen. Tegelijk beseffen we ook dat de druk soms erg hoog moet liggen op leerkrachten en begrijpen we de reactie om te straffen. Zelf blijven wij voorstander van het op een andere manier aan te pakken en zal dat ook de raad zijn die we zelf zullen meegeven aan scholen en leerkrachten als we het gevoel hebben dat er snel naar straffen wordt gegrepen.

9. Zouden de leerkrachten uit het secundair onderwijs extra moeten bijgeschoold worden om kwetsbare jongeren beter te ondersteunen/begrijpen?

Een dergelijke bijscholing lijkt ons uiteraard altijd zinvol. We beseffen dat het niet eenvoudig is om voor een groep jongeren te staan en hen het hele pakket aan leerstof aan te bieden. Maar leerkrachten hebben in onze ogen ook een opvoedkundige rol en niet enkel een "scholende" rol. Het lijkt ons dus zeker een meerwaarde als ook dat stuk een groter draagvlak zou krijgen op scholen.

10. Denken jullie dat de buitenschoolse organisaties noodzakelijk zijn voor onze maatschappij? (CLB, JAC, VZW Lejo,...)

Daar zijn we zeker van overtuigd. Wij geloven dat dergelijke instanties de dag van vandaag een belangrijke rol spelen in onze maatschappij. Jongeren krijgen te maken met enorm veel druk in onze maatschappij. We merken dat deze druk voor veel jongeren teveel wordt. Die jongeren extra ondersteunen en omkaderen is zeer belangrijk. Zowel voor het welzijn van deze jongeren zelf, als voor het welzijn van de maatschappij.

Psychologische hulp?

Je hebt van die situaties dat je met je handen in je haren zit. Je zit in de knoop met je eigen emoties en tot overmaat van ramp, krijg je niet de juiste ondersteuning in het secundair onderwijs. Je kunt niet terecht bij je ouders of je ouders weten zelf niet wat ze met deze situatie moeten doen. Je weigert om naar een buitenschoolse organisatie te gaan. Welke optie blijft er dan nog over?

Het klinkt misschien gek maar je kan naar de psycholoog gaan. Die zal de tijd nemen om naar jouw probleem te luisteren en hij/zij zal samen met jou een oplossing zoeken voor jouw probleem.

In de periode dat ik in het secundair onderwijs zat, was ik een onhandelbare leerling. Dit komt omdat ik in de knoop zat met mijn persoonlijkheid. De school waar ik zat, was een school die geen raad wist met mijn persoonlijkheid. Ik was volgens deze school, onbeleefd en af en toe onhandelbaar. Hulp, van welke aard ook, was meer dan welkom geweest. Helaas heb ik deze nooit echt aangeboden gekregen door de school. Toen ik het echt heel moeilijk had in het secundair onderwijs hebben mijn ouders een psycholoog gecontacteerd genaamd Reinout Baeckelmans die van een verloren tiener een sterke vrouw kon maken.

Psycholoog Reinout Baeckelmans

Reinout Baeckelmans beschrijft zich als psychotherapeut; een gewichtig woord om te zeggen dat hij vooral bezig wil zijn met het welzijn van mensen. Of het nu over assertiviteit, zelfvertrouwen, veiligheid, stress, creativiteit of verandering,... de mens met al z'n bezorgheden en kwetsbaarheden staat hij altijd centraal.

Zijn achtergrond en opleiding situeren zich in psychotherapie, hypnotherapie, Da Silva training en transformatie coaching. Zorg ervoor dat deze moeilijke woorden toegelicht worden) Hij verdiepte zich meer in persoonlijke ontwikkeling, personal branding, integratieve psychologie en psychotherapie.

In 2013 vervolmaakte hij zich als psychotherapeut en in 2014 ronde hij zijn laatste studies af als Kind en Jeugd psychotherapeut.

Sinds 2011 heeft hij zijn eigen praktijk genaamd "SpiritWorks".

Hier voert hij de volgende behandelingen uit;

- Psychotherapie voor kinderen
- Psychotherapie voor jongeren
- Psychotherapie voor volwassenen

- Psychotherapie voor senioren
- Persoonlijke ontwikkeling (Reinout, sd)

Interview met Reinout Baeckelmans

1. Kreeg u voldoende ondersteuning aangeboden op het secundair onderwijs?

Nee niet echt, de ondersteuning was ondermaats om niet te zeggen onbestaand.

2. Hoe zou het komen dat er nu meer kwetsbare jongeren rondlopen in het secundair onderwijs?

- Ouders hebben minder tijd voor hun kinderen.
- De maatschappij eist steeds meer van kinderen op schoolvlak.
- Het schoolsysteem werkt louter met auditieve en visuele leermethodes.
- Er is geen plaats voor bv. een kinesthetische leermethode.
- Er wordt op school te veel gefocust op het reproduceren van wat geleerd moet worden, te weinig op bronnenonderzoek, het vormen van een eigen mening, inzicht,...

3. Is ons onderwijssysteem zo hard aangepast of zijn de levensstijlen erg hard veranderd tegenover vroeger?

- Het leven is hectischer geworden
- Er is meer afleiding (naast tv en radio is er het internet, smartphones, sociale media,...)
- Het systeem is te competitief ingesteld naar individuen toe en te weinig op effectief samenwerken
- Er is te weinig aandacht voor psychologisch/mentaal welzijn, naast fysiek welzijn.

4. Moeten/mogen de leerkrachten in het secundair onderwijs ongewenst gedrag dat vertoond wordt door kwetsbare jongeren straffen?

Nee, niet echt.

5. Vindt u dat onze kwetsbare jongeren voldoende ondersteund worden in het secundair onderwijs?

Dat is ruim onvoldoende.

6. Wat is jouw visie hier over? Heb jij tips voor deze jongeren? Hoe kunnen deze jongeren volgens jou een veiligere omgeving vinden?

“De jeugdrechters in Vlaanderen trekken aan de alarmbel. Jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties worden volgens hen bijzonder hard getroffen door de coronacrisis. Doordat veel begeleiding wegvalt en de plaatsen in jeugdinstellingen schaarser worden, zitten de jongeren vaak gewoon thuis, ook al is het daar niet altijd even veilig.”

Mijn visie: Om te beginnen moet er een inzicht zijn in de problematiek van een kind.

Tips: Persoonlijke ontwikkeling, relaxatie oefeningen, meditatie,... (grondige zelfkennis)

Een veilige omgeving vinden:

- basis opleiding persoonlijke ontwikkeling op school
- objectief veiligheidsgevoel: is er een veilige thuissituatie? Leeft het kind in een veilige woonomgeving? → plaatsing in pleeggezin, opvangtehuis,...
- subjectief veiligheidsgevoel: heeft het kind last van angsten? → therapie, persoonlijke ontwikkeling,...

7. Vindt u persoonlijk dat leerkrachten in het secundair onderwijs extra moeten bijgeschoold worden om kwetsbare jongeren beter te kunnen ondersteunen/bij te sturen?

- Een cognitieve gedragstherapie zou een mooie insteek zijn voor gedragsproblemen.
- Het geven van persoonlijke ontwikkeling in de scholen

8. Welke eigenschappen zou een leerkracht in het secundair onderwijs moeten bezitten om kwetsbare jongeren (beter) te kunnen ondersteunen?

- Empathie
- Geduld
- Inzicht
- Levenservaring, niet alleen schoolse kennis

9. Hoe snel zou een leerkracht volgens jou een kwetsbare leerling mogen helpen voordat hij/zij hem doorverwijst naar buitenschoolse organisaties of naar een psycholoog?

Hoe vroeger hoe liever. De school zou een basis van persoonlijke ontwikkeling moeten voorzien. Naast 'wie wil ik worden?' moet er plaats komen voor 'wie ben ik?' Leraren kunnen problemen detecteren en vervolgens doorverwijzen.

10. Vindt u (persoonlijk) dat een schoolomgeving voor een kwetsbare leerling altijd de beste plek is of zou je hem/haar toch verwijzen naar een buitenschoolse organisatie waar de leerling meer tot rust kan komen?

Leren rust te vinden is belangrijk (kan op en buiten de school – zie persoonlijke ontwikkeling).

Leren die rust te behouden op school moet geoefend worden en bijgestuurd worden indien nodig of gewenst.

11. Welke tip(s) zou jij meegeven aan een leerkracht in het secundair onderwijs?

- Leer de basis van psychologie – gedragswetenschappen.
- Onderhoud een nauwe band met jouw leerlingen.
- Durf zelf kwetsbaar te zijn.
- Volg een traject als vrijwilliger bij YAR Vlaanderen.

Enquête

In de bijlage kan u de enquête terug vinden die ik heb afgenomen.

Doel van de enquête

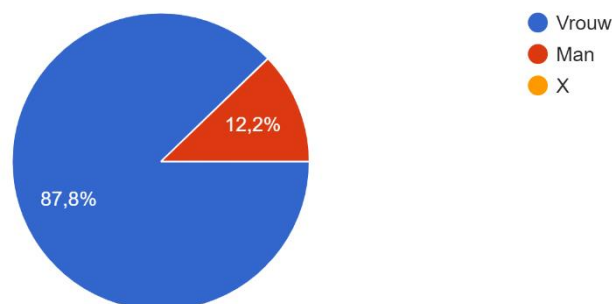
Het doel van deze enquête is om een visueel beeld te krijgen van de mensen die onvoldoende hulp hebben gehad in het secundair onderwijs en als ze toch hulp hebben aangeboden gekregen door wie deze hulp werd aangeboden.

Deze enquête werd afgelegd door 320 deelnemers die op het secundair onderwijs hebben gezeten.

Resultaten

Wat is uw geslacht?

320 antwoorden

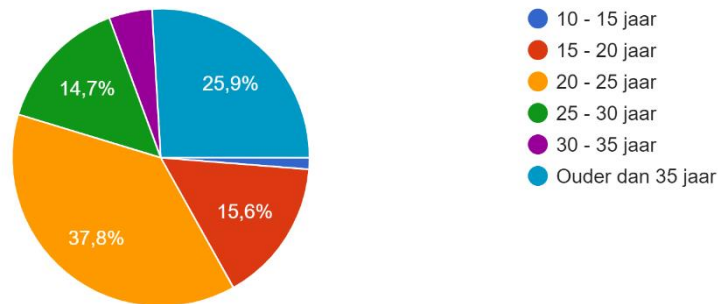

Grafiek 7: Wat is uw geslacht?

Deze enquête werd ingevuld door 320 waaronder 87,8% vrouwen en 12,2 % mannen.

Wat is uw leeftijd?

320 antwoorden

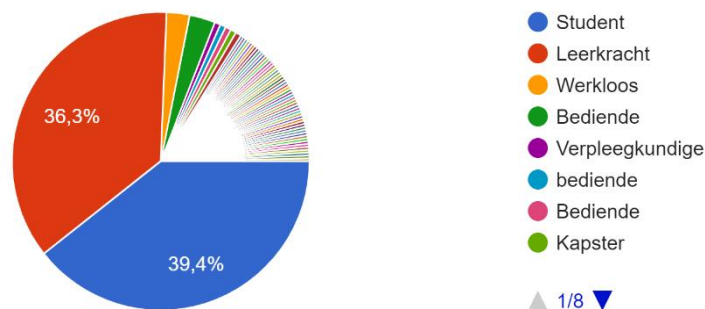

Grafiek 8: Wat is uw leeftijd?

De enquête werd ingevuld door verschillende leeftijden. Het grotendeel werd ingevuld door mensen tussen de leeftijd van 20 tot 25 jaar (37,8 %). 25,9% werd ingevuld door mensen die ouder zijn dan 35 jaar. 15,6% werd ingevuld door jongeren die in het secundair onderwijs zitten.

Wat is uw beroep?

320 antwoorden

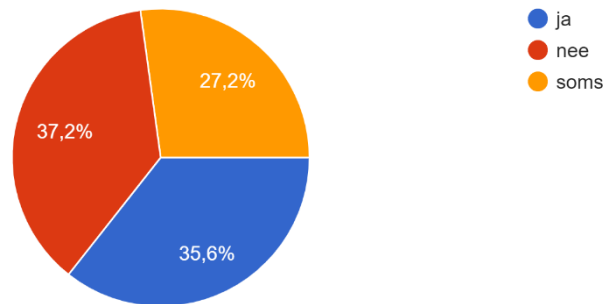

Grafiek 9: Wat is uw beroep?

Deze enquête werd voor een groot deel ingevuld door studenten (39,4%). De leerkrachten waren ook een groot deel betrokken in deze enquête (36,3%). De rest van de enquête werd ingevuld door verkoopsters, schoonheidsspecialisten, kapers, verpleegkundigen, bakkers, bewindvoerders, medische secretaresses, ambtenaren, psychologen, directeuren, CLB-medewerkers, redactiemedewerkers, office managers, ...

Heb jij het moeilijk gehad in het secundair onderwijs?

320 antwoorden

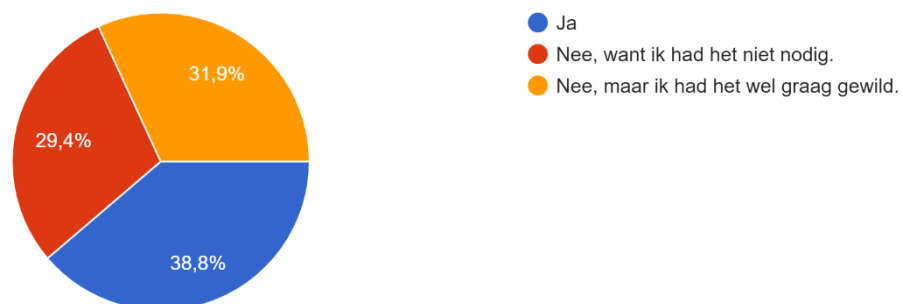
Grafiek 10: Heb jij het moeilijk gehad in het secundair onderwijs?

Uit de resultaten bleek dat 37,2% geen moeilijkheden gehad heeft in het secundair onderwijs.

27,2% heeft zijn secundair onderwijs ervaren met enkele moeilijkheden en 35,6% heeft in het secundair onderwijs moeilijkheden gehad.

Heb je voldoende ondersteuning gehad in het secundair onderwijs?

320 antwoorden

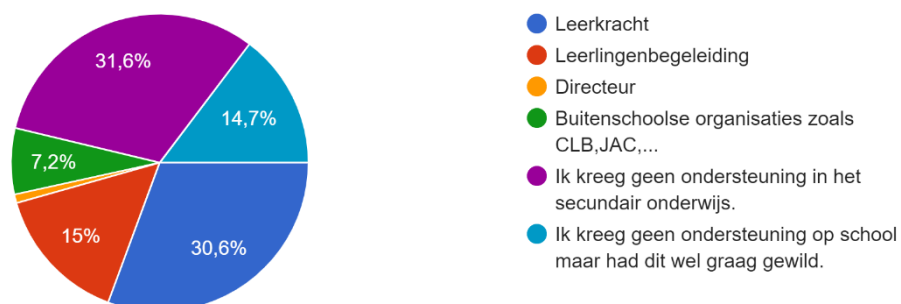

Grafiek 11: Heb je voldoende ondersteuning gehad in het secundair onderwijs?

In de enquête werd gevraagd of ze voldoende ondersteuning hebben gehad in het secundair onderwijs. Hieruit bleek dat 38,8% voldoende ondersteuning aangeboden kreeg en 31,9% geen ondersteuning kreeg maar dit wel graag gewild had.

Door wie kreeg jij ondersteuning in het secundair onderwijs?

320 antwoorden

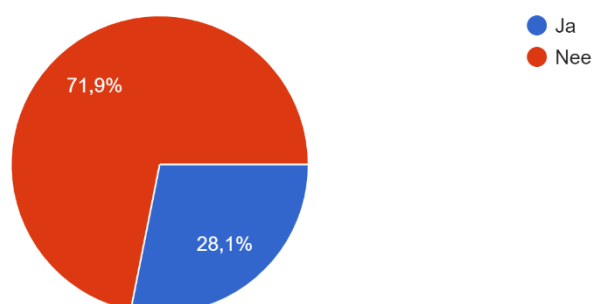
Grafiek 12: Door wie kreeg jij ondersteuning in het secundair onderwijs?

De ondersteuning werd grotendeels aangeboden door leerkrachten (30,6 %). Verder werd een groot deel hulp geboden door de leerlingenbegeleiding (15%). Gevolgd met 14,7 % dat wel graag ondersteuning gewild had in het secundair onderwijs maar niet aangeboden kregen.

7,2% kreeg hulp aangeboden door buitenschoolse organisaties en 0,9% kreeg hulp aangeboden door de schooldirecteur.

Heb je tijdens je secundair onderwijs ondersteuning gehad van buitenschoolse organisaties? Denk aan CLB, JAC, Jongerenwelzijn...

320 antwoorden

Grafiek 13: Heb je tijdens je secundair onderwijs ondersteuning gehad van buitenschoolse organisaties?

Uit onderzoek bleek dat 71,9% geen ondersteuning heeft aangeboden gekregen door buitenschoolse organisaties. Liefst 28,1% zijn hier wel mee in aanraking gekomen.

Hoe was jouw gedrag in het secundair onderwijs?

320 antwoorden

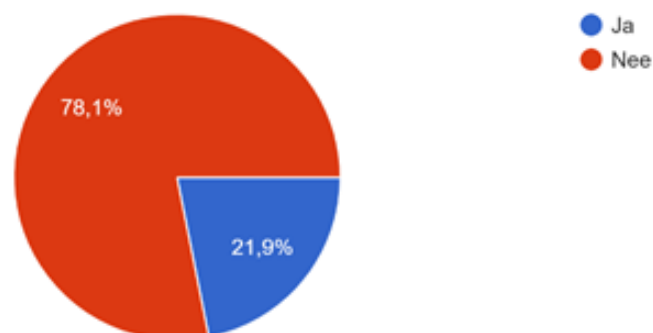

Grafiek 14: Hoe was jouw gedrag in het secundair onderwijs?

Grotendeels hebben de mensen zich erg onzeker gevoeld in het secundair onderwijs (31,6%). 32,2% waren vrolijke leerlingen zonder een afwijkend gedrag en 24,1% werd ingevuld door mensen die erg mondig waren/zijn. 3,4% hebben hun gedrag benoemd als brutaal. 1 deelnemer heeft zijn gedrag benoemd als 'dit hing af van welke leerkracht ik had en wie mijn klasgenoten waren'.

Werd je gestraft voor je gedrag in het secundair onderwijs?

320 antwoorden

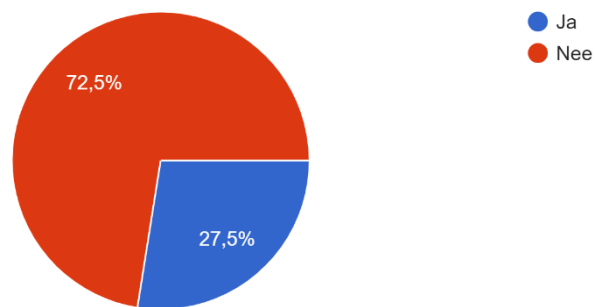

Grafiek 15: Werd je gestraft voor je gedrag in het secundair onderwijs?

Uit de enquête vraag bleek dat 78,1% niet werd gestraft voor hun gedrag in het secundair onderwijs en 21,9% wel.

Ben je naar een psycholoog geweest toen je in het secundair onderwijs zat?

320 antwoorden

Grafiek 16: Ben je naar de psycholoog geweest toen je in het secundair onderwijs zat?

Uit de enquête vraag bleek dat 72,5% tijdens het secundair onderwijs niet naar een psycholoog zijn geweest maar 27,5% hier wel gebruik van gemaakt heeft.

Conclusie

Wat mij is opgevallen in deze enquête is dat er een grote groep mensen (31,9 %) graag hulp gewild hadden in het secundair onderwijs maar dit niet hebben kregen.

Hieruit blijkt dus dat de leerkrachten toch iets meer tijd zouden moeten steken in hun sociale contacten met de leerlingen. Een kort gesprek, een beetje meer aandacht schenken kan wonderen doen voor zowel de leerling als de leerkracht.

Je merkt als leerkracht niet altijd op dat er iets mis is met je leerling. Daarom is het goed dat je tijdens je les of buiten je les een (kort) gesprek houdt met je leerlingen. Dit hoeft niet altijd een ernstig gesprek te zijn!

Een gesprek kan vertrouwen scheppen en een goede band scheppen met je leerlingen.

Uit onderzoek bleek ook dat de meeste mensen (30,6 %) geholpen werden door hun leerkrachten in plaats van buitenschoolse organisaties zoals CLB, JAC,...

De meeste mensen gaven ook aan dat ze zeer onzeker waren/zijn in het secundair onderwijs. Ze zijn aan het puberen en zijn hun eigen persoonlijkheid nog aan het ontdekken. Elke leerling is met zijn eigen persoonlijkheid bezig. Hierdoor kan het zijn dat de leerling een gedrag gaat vertonen dat later door de leerkracht kan beschouwd worden als 'storend gedrag'.

Daarom is het heel belangrijk voor een leerkracht van het secundair onderwijs de signalen van de leerlingen goed op te vangen en af en toe een gesprek te houden met je leerlingen.

Omdat een groot deel van de mensen onzeker is in het secundair onderwijs worden weinig mensen voor hun (storend) gedrag gestraft door de leerkracht/school (78,1%). 21,9% werd wel gestraft voor hun gedrag.

Dit is best een kleine percentage...

Zouden wij als leerkrachten onze leerlingen dan meer moeten straffen? Of zouden wij juist meer begrip moeten tonen voor hun gedrag?

Gelukkig zijn er maar 27,5% van de betrokken mensen bij deze enquête tijdens hun secundair onderwijs in aanraking gekomen met een psycholoog.

Omdat **dat** weinig mensen in hun secundair onderwijs in aanraking zijn gekomen met de psycholoog betekent dit dat de jongeren voldoende ondersteuning hebben gekregen op school of van de buitenschoolse organisaties.

FASE 3: ONTWIKKELEN VAN EEN INTERVENTIEPLAN

De interventieplan bestaat uit een workshop van 50 min. Deze workshop zal online gegeven worden wegens de corona- maatregelen. Tijdens de workshop zullen de deelnemers een informatieboekje ontvangen waar ze de nodige buitenschoolse organisaties terug kunnen vinden. Buiten het uitgebreide informatieboekje krijgen ze nog een flyer met beperkte aantal buitenschoolse organisaties. Het is als leerkracht erg belangrijk om deze informatie te bezitten wanneer je geen hulp meer zou kunnen aanbieden aan je kwetsbare leerling(en).

FASE 4: UITVOEREN VAN HET INTERVENTIEPLAN

De workshop werd aangeboden aan enkele personeelsleden van OLO VZW. Normaal gezien zou deze workshop uitgevoerd worden in het secundair onderwijs maar wegens de corona-maatregelen is dit plan in het water gevallen. Gelukkig werd een alternatief gevonden om de workshop toch door te laten gaan.

OLO VZW ondersteunt en begeleidt kinderen, jongeren en hun gezinnen met uiteenlopende noden. Gaande van weinig intensief aan huis tot zeer intensief residentieel. (algemeen, sd)

Nadat ik contact heb opgenomen met een personeelslid van OLO VZW heb ik doelbewust gekozen om een workshop te geven aan één de opvoeders van het OLO VZW in Brasschaat. De opvoeders hadden reeds ervaring met het onderwerp, maar waren bereid om nog meer te weten te komen over kwetsbare jongeren.

Wegens het corona virus heb ik deze workshop online aangeboden aan de personeelsleden van OLO VZW.

VERLOOP VAN DE WORKSHOP

1. Filmpje (5 min)
2. PowerPoint: wist je datjes (5 min)
3. PowerPoint: stellingen (10 min)
4. Uitleg PowerPoint: waarom moeten wij aandacht besteden aan kwetsbare jongeren? (5 min)
5. Uitleg PowerPoint: wat kan je doen als leerkracht? (5 min)
6. Uitleg PowerPoint/ video: handige tools voor leerkrachten/ begeleiders (5 min)
7. Flyer, informatieboekje: welke buitenschoolse organisaties bestaan er? (5 min)
8. Dankwoord + evaluatie invullen: (10 min)

Figuur 28: OLO VZW

De lesvoorbereiding

Formulier Lesvoorbereiding

Student:	Anastassiya Kachshenko	Naam en adres stageschool	VZW OLO Miksebaan 264, 2930 Brasschaat, België
Jaar (+ opleiding)	3 LSO BE/HZ	Mentor:	/
Vaklektor:	Mevrouw Frisch	Tel./email mentor:	/
Pedagoog	Mevrouw Frisch	Datum les	
Nummer stageperiode	/	A- of B- stroom/Afdeling/leerjaar/klas Aantal Ln	Leerkrachten en opvoeders
Leerplannummer	/	Lesuur (exacte uren):	1 x 50 min

Vak:	Eindwerk Interventieplan
Lesonderwerp:	Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Beginsituatie:

Persoonlijke beginsituatie: /
Extra zorg voor: /

Organisatorische (situationele) beginsituatie: /

Inhoudelijke beginsituatie: /

Leerplandoelstelli

/

lesdoelstellingen:

/

lesvoorbereiding nagekeken door:

De juiste ondersteuning bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs.

Leerdoel en en VOET'en	Tijd	Leerhouvast Media/bord	Leerinhouden	Onderwijs- en leeractiviteiten	
				Leerkrachtactiviteiten	Leerlingenactiviteiten
Lesfase 1: Oriëntatiefase					
	5 min	Videofragment : https://www.youtube.com/watch?v=bFIFvXQ4Cfo&feature=youtu.be&fbclid=IwAR3XEBWJd2NkTJxM1RdAMp_Uws7diBXK2uMgnDPs8NoeJnx-HYiav7KemS8	<p>1. Terug naar de realiteit</p> <p>1.1 video</p> <p>→ Video rond kwetsbaarheid.</p>	<p>1. Terug naar de realiteit</p> <p>1.1 video</p> <p>Instructie:</p> <p>De leerkracht toont een videofragment.</p> <p>De leerkracht geeft na het bekijken van de videofragment een uitleg aan de deelnemers.</p>	<p>1. Terug naar de realiteit</p> <p>1.1 video</p> <p>Instructie:</p> <p>De deelnemers bekijken de video.</p> <p>De deelnemers luisteren naar de uitleg van de leerkracht.</p>
Lesfase 2: Verwervings –en verwerkingsfase					
	5 min	PowerPoint	<p>2. Wist je dat?</p> <p>2.1 OLG</p> <p>→ Feitjes (zie leerkrachtactiviteit)</p>	<p>2. Wist je dat?</p> <p>2.1 OLG</p> <p>Instructie:</p> <p>De leerkracht legt de volgende "wist je datjes" uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Er zijn 10.000 jongeren die mishandeld en/of verwaarloost worden, waaronder er 40 stergevallen zijn per jaar. → Er lopen 30.000 jongeren per jaar weg, waarbij 10.000 jongeren langer dan 3 maanden weg blijven. → Meer dan 50% van de vroegtijdige schoolverlaters zijn 17 of 18 jarige leerlingen. → Meer dan 80% van de schoolverlaters zijn Belgen. Een kleine 10% komt uit een ander Europees land en nog eens een kleine 10% is van buiten Europa → Dak- en thuisloze jongeren behoren ook bij de kwetsbare leerlingen. Er zijn ongeveer 9.400 jongeren tussen 18 en 27 jaar dak- en thuisloos in België. 	<p>2. Wist je dat?</p> <p>2.1 OLG</p> <p>Instructie:</p> <p>De deelnemers luisteren naar de leerkracht.</p>

Leerdoel en en VOET'en	Tijd	Leerhouvast Media/bord	Leerinhouden	Onderwijs- en leeractiviteiten	
				Leerkrachtactiviteiten	Leerlingenactiviteiten
	10 min	PowerPoint	<p>2.2 Stellingen</p> <p>→ Stellingen (zie leerkrachtactiviteit)</p>	<p>De leerkracht bespreekt de wist je datjes.</p> <p>2.2 Stellingen OLG</p> <p>De leerkracht stelt de volgende stellingen aan de deelnemers:</p> <ul style="list-style-type: none"> → De verwachtingen tegenover kwetsbare leerlingen zijn anders! Waar trek jij de grens? → Modulair onderwijs werkt belemmerend voor kwetsbare jongeren. → Speelt homogene of heterogene samenstellingen van klasgroepen een rol? → De leerkracht als coach & de leerkracht als evaluator. Is een onmogelijke combinatie voor kwetsbare jongeren. → Erkenning van cursisten met een moeilijke thuissituatie is van belang. Hun balans draaglast/ draagkracht moet meer bewaakt worden. 	<p>De deelnemers bespreken de wist je datjes.</p> <p>2.2 Stellingen OLG</p> <p>De deelnemers bespreken de stellingen.</p>
	5 min	PowerPoint	<p>2.3 Waarom moeten we aandacht besteden aan kwetsbare jongeren?</p> <p>De leerling voelt zich:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Begrepen ➤ Aanvaard ➤ Waardevol ➤ Nuttig ➤ Deel van de groep ➤ Voelt zich begrepen 	<p>2.3 Waarom moeten we aandacht besteden aan kwetsbare jongeren? Doceren:</p> <p>De leerkracht vermeld de nodige informatie aan de hand van de PowerPoint .</p>	<p>2.3 Waarom moeten we aandacht besteden aan kwetsbare jongeren? Doceren:</p> <p>De deelnemers luisteren aandachtig naar de leerkracht.</p>

Leerdoel en en VOET'en	Tijd	Leerhouvast Media/bord	Onderwijs- en leeractiviteiten		
			Leerinhouden	Leerkrachtactiviteiten Leerlingenactiviteiten	
	5 min	PowerPoint	<u>2.4 Wat kun je doen als leerkracht?</u> → Er zijn veel verschillende strategieën/ oplossingen. Enkele opgesomde oplossingen: → Open stellen naar de leerlingen → Biedt nieuwe kansen aan. → Vertrouwen bieden is winnen! Is kwetsbaarheid altijd gecombineerd met een gedragsprobleem? → Hoe ga je hier mee om? → Veel uitlopende theorieën = <i>Allen strategieën kun je terug vinden in mijn bachelor</i>	<u>2.4 Wat kun je doen als leerkracht?</u> <u>OLG</u> De leerkracht stelt de volgende vragen: → Denk je dat leerkrachten preventie moeten aanbieden voor kwetsbare jongeren? → Doen jullie op school aan preventie? → .. → .. De leerkracht bespreekt de mogelijke preventiemiddelen.	<u>2.4 Wat kun je doen als leerkracht?</u> <u>OLG</u> De deelnemers luisteren aandachtig en beantwoorden de vragen.
	5 min	PowerPoint	<u>2.5 Handige tool voor leerkrachten</u> → Videofragment: https://www.youtube.com/watch?v=IEmjyFU3x08 → Website voor leerkrachten https://www.app.ncoj.nl/ → App voor leerkrachten Leer-Kracht Primair	<u>2.5 Handige tool voor leerkrachten</u> <u>Videofragment</u> De leerkracht zet een videofragment op. De leerkracht doceert de deelnemers over de website en over de app.	<u>2.5 Handige tool voor leerkrachten</u> <u>Videofragment</u> De deelnemers kijken naar de videofragment. De deelnemers luisteren naar de uitleg.

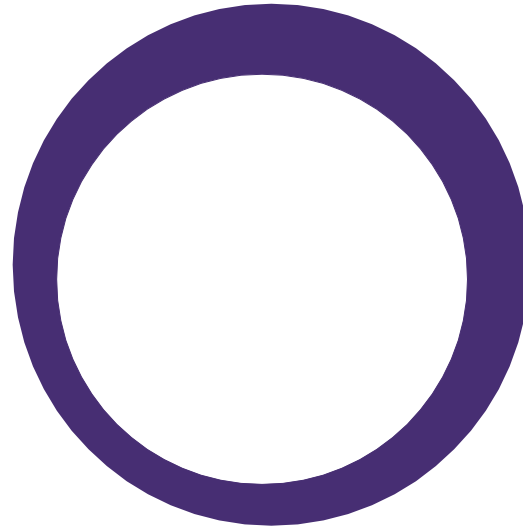
Leerdoel en en VOET'en	Tijd	Leerhouvast Media/bord	Leerinhouden	Onderwijs- en leeractiviteiten	
				Leerkrachtactiviteiten	Leerlingenactiviteiten
	5 min	PowerPoint, Flyer met informatie van buitenschoolse organisaties, Informatieboekje	<p><u>2.6 Welke buitenschoolse organisaties bestaan er?</u></p> <p>→ Verschillende buitenschoolse organisaties (zie bijlage)</p>	<p><u>2.6 Welke buitenschoolse organisaties bestaan er?</u> OLG</p> <p>De leerkracht stelt de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Welke buitenschoolse organisaties zouden er bestaan om de kwetsbare jongeren te ondersteunen? → Ben je zelf in contact gekomen met een buitenschoolse organisaties? → Wat waren jullie ervaringen hier mee? <p>De leerkracht bespreekt enkele buitenschoolse organisaties en geeft na de uitleg een flyer met alle buitenschoolse organisaties die kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs ondersteunen.</p>	<p><u>2.6 Welke buitenschoolse organisaties bestaan er?</u> OLG</p> <p>De deelnemers luisteren aandachtig en beantwoorden de vragen.</p> <p>De deelnemers luisteren aandachtig en ontvangen de flyer.</p>
Lesfase 3: Individuele Controlefase					
Lesfase 4 : Toepassingsfase (Werkinstructie + zelfstandige oefening)					
Lesfase 5: Recapitulatiefase					
	10 min	Evaluatives	<p><u>3. Dankwoord</u> <u>3.1 Evaluatie</u></p>	<p><u>3. Dankwoord</u> <u>3.1 Evaluatie</u> Instructie:</p> <p>De leerkracht bedankt de deelnemers en vraagt de deelnemers om een evaluatie in te vullen.</p>	<p><u>3. Dankwoord</u> <u>3.1 Evaluatie</u> Instructie:</p> <p>De deelnemers luisteren aandachtig en vullen de evaluaties in.</p>

1. Bijlagen:

- a. Powerpoint, informatiebrochure buitenschoolse organisaties, flyer met enkele buitenschoolse organisaties

De PowerPoint

Videofragment:

https://www.youtube.com/watch?v=bFIFvXQ4Cfo&feature=youtu.be&fbclid=IwAR3XEBWJd2NkTJxM1RdAMp_Uws7djBXK2uMgnDPs6NoeJnx-HYiav7KemS8

Wist je
dat?

- Er zijn 10.000 jongeren die mishandeld en/of verwaarloost worden, waaronder er 40 stergevallen zijn per jaar.
- Er lopen 30.000 jongeren per jaar weg, waarbij 10.000 jongeren langer dan 3 maanden weg blijven.
- Meer dan 50% van de vroegtijdige schoolverlaters zijn 17 of 18 jarige leerlingen.
- Meer dan 80% van de schoolverlaters zijn Belgen. Een kleine 10% komt uit een ander Europees land en nog eens een kleine 10% is van buiten Europa
- Dak- en thuisloze jongeren behoren ook bij de kwetsbare leerlingen. Er zijn ongeveer 9.400 jongeren tussen 18 en 27 jaar dak- en thuisloos in België.

Eens!

Ik twijfel...

Oneens!

Daar denk ik
anders over!

Stellingen

Stellingen 1:

De verwachtingen tegenover
kwetsbare leerlingen zijn anders!

Waar trek jij de grens?

Stellingen 2:

Modulair onderwijs werkt
belemmerend voor
kwetsbare jongeren.

Stellingen 3:
Speelt homogene of
heterogene samenstellingen
van klasgroepen een rol?

Stellingen 4:

De leerkracht als coach & de
leerkracht als evaluator.

Is een onmogelijke combinatie voor
kwetsbare jongeren.

Stellingen 5:

Erkenning van cursisten met een moeilijke thuissituatie is van belang. Hun balans draaglast/ draagkracht moet meer bewaakt worden.

Waarom moeten wij (meer) aandacht besteden aan onze jongeren?

De leerling voelt zich:

- Begrepen
- Aanvaard
- Waardevol
- Nuttig
- Deel van de groep
- Voelt zich begrepen

Wat kan je doen als leerkracht?

Er zijn veel verschillende strategieën/ oplossingen.

Enkele opgesomde oplossingen:

- Open stellen naar de leerlingen
- Biedt nieuwe kansen aan.
- Vertrouwen bieden is winnen!

Is kwetsbaarheid altijd gecombineerd met een gedragsprobleem?

Hoe ga je hier mee om?

- Veel uitlopende theorieën =

Allen strategieën kun je terug vinden in mijn bachelor

Extra
handige tip!

Leer-Kracht

<https://www.youtube.com/watch?v=IEmjyFU3x08>

Website:

<https://www.app.ncoj.nl/>

App:

[Leer-Kracht Primair](#)

Welke buitenschoolse organisaties bestaan er?

Welke buitenschoolse organisaties zouden er bestaan om de kwetsbare jongeren te ondersteunen?

Ben je zelf in contact gekomen met een buitenschoolse organisaties?

Wat waren jullie ervaringen hier mee?

Tools:

1: Informatieboekje

2: Brochure

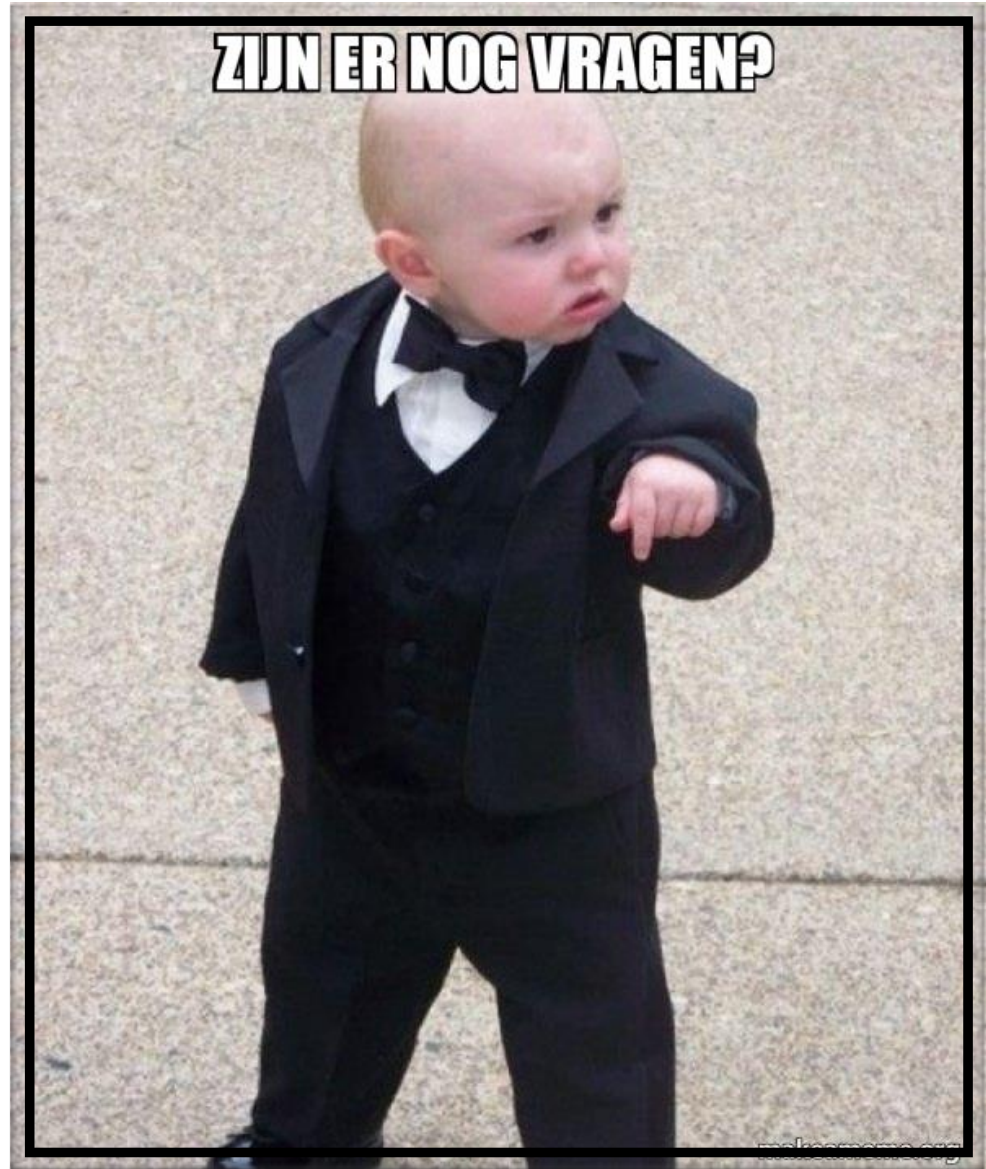

**BLIJF
KALM**

HET IS ALLEEN MAAR

HET EINDE VAN

ONZE PRESENTATIE

Alvast bedankt voor
u aanwezigheid!

Time to
evaluate

De flyer

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

ANASTASSIYA KACHSHENKO

Onderdeel van:

Anastassiya Kachshenko
Bachelor: Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?
2019_2020

Enkele hulpverleners buiten het secundair onderwijs?

CLB:
Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) heeft als opdracht om leerlingen te begeleiden in hun functioneren op school en in de maatschappij.

Contact:
Contacteer het begeleidende CLB van de school. Je kan ook een anoniem chatgesprek hebben met een CLB-medewerker:
www.clbchat.be

Algemene vragen over CLB en leerlingenbegeleiding?
clb@vlaanderen.be

Jongerenwelzijn

Het agentschap organiseert de hulp aan jongeren in een moeilijke situatie en aan jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd.

Contact:
Adres: Opgroeien (Jongerenwelzijn)
Hallepoortlaan 27 (bus 32), 1060 Sint-Gillis
Telefoon: 02 553 33 01
Fax: 02 553 31 85
E-mail: info@jeugdhelp.be
Website: <https://jeugdhelp.be>

Tejo

TEJO biedt in Vlaanderen laagdrempelige, therapeutische hulpverlening aan jongeren tussen 10 en 20 jaar, kortdurend, onmiddellijk, anoniem, en gratis. De dienstverlening gebeurt door professionele therapeuten op vrijwillige basis. Ze werken allemaal kortdurend vanuit hun eigen therapeutische denkkader.

Contact:
TEJO Antwerpen:
Bredestraat 2, 2000 Antwerpen
info.antwerpen@tejo.be
03 283
83 80 of 0499 75 28 96

Verwonderd

Verwonderd wil in de eerste plaats zorgen voor een realistische beeldvorming over zelfverwonding. In de huidige maatschappij bestaan immers nog veel taboes rond deze problematiek. Om deze mee de wereld uit te helpen geeft Verwonderd algemene informatie en tips mee aan het brede publiek.

Contact:
Adres:
Verwonderd vzw
Kaleshoek 8
8210 Zedelgem
E-mail:
info@verwonderd.be
buddy@verwonderd.be

Kinderen uit de knel

Kinderen uit de knel is een groepsbehandeling voor ouders en kinderen die verward zijn in een vechtscheiding. Het welzijn van de kinderen wordt hierin steeds centraal gezet

Contact:
E-mail: kinderenuitdeknel@cawlimburg.be

Het informatieboekje

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Welke hulpverleners
bestaan er buiten het
secundair onderwijs?

Hulpverleners buiten het onderwijs

Als de school geen raad meer weet met een leerling kan de leerling doorverwezen worden naar buitenschoolse hulpverleners. Elke hulpverlening werkt op zijn manier. Sommigen houden het graag anoniem en anderen delen al hun verslagen met de school waar de leerling school loopt. Een hulpverlening buiten de school kan op verschillende manieren gecontacteerd worden. Soms gebeurt dit door de school zelf of via de ouders. In andere gevallen neemt de leerling of het CLB contact op met de buitenschoolse hulpverleners.

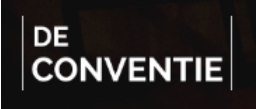

Welke hulpverleners bestaan er buiten het secundair onderwijs?

Hulpdiensten	Doel	Contact gegevens
<p>Awel</p> 	<p>Awel is de telefonische en online hulplijn voor kinderen en jongeren in Nederlandstalig België. Tot 17 mei 2012 was de hulplijn bekend als de Kinder- en Jongerentelefoon.</p>	<p>Awel is bereikbaar via:</p> <p><i>Chat:</i> https://awel.sittool.net/</p> <p><i>E-mail:</i> brieven@awel.be (antwoord binnen de week)</p> <p><i>Telefoon nummer:</i> 102 (gratis)</p> <p><i>Forum:</i> https://awel.be/forum</p>
<p>CLB</p> 	<p>Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) heeft als opdracht om leerlingen te begeleiden in hun functioneren op school en in de maatschappij. Die begeleiding van leerlingen situeert zich op vier domeinen:</p> <p><i>Je kan bij het CLB terecht voor vragen over:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 5) Leren en studeren: bv. problemen met aandacht of werkhouding, hardnekkige leerproblemen,... 6) Onderwijsloopbaan: bv. studiekeuze, info over het onderwijslandschap,... 7) Gezondheid: bv. het toedienen van vaccinaties, vragen over relaties en seksualiteit,... 8) Welbevinden: bv. omgaan met verlies, 	<p>Contacteer het begeleidende CLB van de school.</p> <p>Je kan ook een anoniem chatgesprek hebben met een CLB-medewerker: www.clbchat.be</p> <p>Algemene vragen over CLB en leerlingenbegeleiding? clb@vlaanderen.be</p>

	faalangst, depressieve gevoelens, moeilijk gedrag, vragen over zelfbeeld,...	
Huisarts	De voornaamste taken van de huisarts zijn het spreken en diagnosticeren van patiënten, het voorschrijven van medicijnen en het eventueel doorverwijzen naar specialisten.	Om contact te kunnen leggen met de huisarts, wordt het meestal aangeraden om de huisarts op te bellen en eventueel een afspraak te maken indien dit nodig is.
JAC 	Het JAC helpt jongeren tussen 12 en 25 jaar met al hun vragen en problemen. Problemen thuis? Op zoek naar je eigen stek? Vragen over seks? Slachtoffer van geweld of misbruik? Geldproblemen? Vragen over drugs? Of over pesten? Informatie nodig om zelfstandig te wonen? Of over je rechten en plichten? ... Je kan bij het JAC terecht met elke vraag.	JAC is bereikbaar via: <u>Chat:</u> https://www.caw.be/jac/contacteer-ons/chat/ <u>E-mail:</u> jac.geel@cawdekempen.be <u>Telefoon nummer:</u> Antwerpen: 03 232 27 28 Aalst: 0471 08 28 88 Aarschot: 0800 13 500 (gratis) of 0472 29 67 08 Asse: 02 613 17 02 Boom: 015 695 695 <u>Langskomen:</u> <u>JAC Antwerpen:</u> Korte Nieuwstraat 26, 2000 Antwerpen <u>JAC Aalst:</u> Verastenstraat 1, 9300 Aalst <u>JAC Aarschot:</u> Amerstraat 19, 3200 Aarschot <u>JAC Asse:</u> Asphaltcosite 20, 1730 Asse <u>JAC Boom:</u> Colonel Silvertopstraat 15, 2850 Boom
Kinderrechtencommissariaat 	Het Vlaams Kinderrechtencommissariaat detecteert signalen van kinderen, jongeren en professionals. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert het beleid. Altijd met het oog op de naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen.	<u>Drie speerpunten in de werking:</u> 4) Klachtenlijn De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat is er voor jongeren onder de 18 jaar. Volwassenen kunnen er ook terecht met een klacht zolang het gaat over de rechten van een min 18-jarige. De Klachtenlijn onderzoekt onafhankelijk de klacht, bemiddelt en geeft advies. De Klachtenlijn is bereikbaar op het nummer 0800 20 808 en via kinderrechten.be

		<p>5) Advieswerk Op eigen initiatief of op vraag van het Vlaams Parlement formuleert het Kinderrechtencommissariaat adviezen. Wijst een individuele klacht op onduidelijke, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het Kinderrechtenverdrag? Dan signaleert het Kinderrechtencommissariaat dat bij de bevoegde overheid.</p> <p>6) Commissie van toezicht De Commissie van toezicht is een toezichtsorgaan voor alle gesloten en besloten Vlaamse instellingen waar jongeren verblijven. De commissie bestaat uit maandcommissarissen die elke maand 'hun' instelling bezoeken. De maandcommissaris voert gesprekken met jongeren, opvoeders, directie en treedt op als verbindingspersoon bij conflicten.</p>
<p>TEJO</p> 	<p>TEJO biedt in Vlaanderen laagdrempelige, therapeutische hulpverlening aan jongeren tussen 10 en 20 jaar, kortdurend, onmiddellijk, anoniem, en gratis. De dienstverlening gebeurt door professionele therapeuten op vrijwillige basis. Ze werken allemaal kortdurend vanuit hun eigen therapeutische denkkader.</p>	<p>Er zijn 15 TEJO huizen die plaats vinden in:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antwerpen - Brasschaat - Brugge - Gent - Ieper - Kalmthout - Kempen-Turnhout - Kortrijk - Leuven - Lier - Mechelen - Oostende - Roeselare - Schoten - Goes <p>Om de TEJO huis in jouw omgeving te contacteren via e-mail, schrijf je eerst info. met nadien de locatie van jouw TEJO huis , met nadien @tejo.be. Zo kom je in contact met jouw TEJO huis in jouw omgeving.</p> <p><u>TEJO Antwerpen:</u> Bredestraat 2, 2000 Antwerpen info.antwerpen@tejo.be</p>

		03 283 83 80 of 0499 75 28 96
<p>Verwonderd</p> 	<p>Verwonderd wil in de eerste plaats zorgen voor een realistische beeldvorming over zelfverwonding. In de huidige maatschappij bestaan immers nog veel taboes rond deze problematiek. Om deze mee de wereld uit te helpen geeft Verwonderd algemene informatie en tips mee aan het brede publiek. Dit is de maatschappelijke functie van Verwonderd, waarbij eveneens aandacht wordt besteed aan de preventie van zelfverwonding in de maatschappij.</p> <p>Buiten deze algemene maatschappelijke en preventieve functie, zorgt Verwonderd voor een vormende functie ten aanzien van hulpverleners. Dit gebeurt door het aanbieden van vormingen, workshops en informatie aan onder meer leerkrachten, opvoeders, verpleegkundigen...</p>	<p><u>Adres:</u> Verwonderd vzw Kaleshoek 8 8210 Zedelgem</p> <p><u>E-mail:</u> info@verwonderd.be buddy@verwonderd.be</p>
<p>De zelfmoordlijn</p> 	<p>Zelfmoord1813 is een online platform waar iedereen in Vlaanderen alle relevante informatie omtrent de preventie van zelfdoding kan terugvinden.</p> <p>Hierbij wil Zelfmoord1813 in de eerste plaats een centrale toegangspoort zijn waar iedereen terecht kan in crisismomenten voor zichzelf, voor familie of derden, of als nabestaande.</p>	<p>Bel naar het gratis noodnummer 1813 voor een anoniem gesprek, elke dag, 24 op 24 uur.</p> <p>Chat anoniem via de chatknop op www.zelfmoord1813.be, elke dag, van 19 tot 21.30 uur.</p> <p>Mail anoniem via de mailknop op www.zelfmoord1813.be, elke dag, 24 op 24 uur. (Je krijgt binnen 5 dagen antwoord.)</p>
<p>Speak up, speak out</p> 	<p>'Speak up, Speak out' heeft als doelgroep leerlingen uit de 3de graad secundair onderwijs en bestaat uit 3 onderdelen:</p> <p>4) Interactieve workshops voor de leerlingen om alertheid op het eigen welbevinden en dat van anderen te stimuleren</p>	<p><u>Telefoon nummer:</u> 09/3320775</p> <p><u>E-mail:</u> mercedes.wolters@cgg-suicidepreventie.be</p>

	<p>en communicatie met volwassenen en hulpverlening te promoten.</p> <p>5) Screening bij iedere leerling om psychische problemen, kwetsbaarheden en moeilijkheden vroegtijdig op te sporen en proactief hulp aan te bieden.</p> <p>6) Training voor sleutelfiguren (zoals leerkrachten, leerlingenbegeleiders,...) binnen de desbetreffende school rond signaaldetectie van suïcidaliteit en het bespreekbaar maken van suïcidegedachten.</p>	
<p>Biezebeize</p> 	<p>Biezebeize wil de brug leggen tussen buitengewoon en gewoon onderwijs. Zo kunnen ook kinderen van andere scholen deelnemen aan de atelierwerking en psychotherapie die het buitengewoon onderwijs aanbiedt.</p>	<p><u>Adres:</u> Bevelandstraat 22 , 9000 Gent</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 09 233 36 58</p> <p><u>E-mail:</u> sassepoort.algemeen@onderwijs.gent.be</p>
<p>Verdraai- de wereld</p> 	<p>De Conventie is een Gentse kunst educatieve organisatie die zich op het kruispunt bevindt tussen cultuur, onderwijs en welzijn. De Conventie organiseert dans- en theaterworkshops voor alle kinderen en jongeren, en richt zich hierbij ook op kwetsbare kinderen. De Conventie gelooft in inclusie.</p>	<p><u>Adres:</u> Vzw De Conventie Dries 15, 9070 Heusden</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0499/302823 of 0485/209082</p> <p><u>E-mail:</u> info@deconventie.be</p>
<p>Inloophuis ANBN</p> 	<p>Het inloophuis ANBN is een deelwerking van de patiënten- en familievereniging ANBN en focust zich op eetstoornissen.</p>	<p><u>Adres:</u> Welvaartstraat 23 b1, 2000 Antwerpen</p> <p><u>E-mail:</u> info@eetstudio.be</p>

<p>Goezting</p> 	<p>GOEZTING is een project waarin wordt gewerkt rond zelfwaardering. Het vertrekt vanuit het thema 'koken op kot' en wil zo studenten die geïsoleerd raken op kot ondersteunen.</p>	<p><u>Adres:</u> Blijde Inkomststraat 113 , 3000 Leuven</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0485 57 20 14</p> <p><u>E-mail:</u> els@saltarevzw.be</p>
<p>JAC Geel go's XXL</p> 	<p>Een warme, positieve en stimulerende omgeving waar kwetsbare jongeren zullen genieten van een waaier aan activiteiten. Het project wil zo onderliggende problemen op een laagdrempelige manier aankaarten.</p>	<p><u>Adres:</u> Diestseweg 135 , 2440 Geel</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 014 56 68 20 of 0472 23 41 55</p> <p><u>E-mail:</u> jac.geel@cawdekempen.be</p>
<p>Shelter Aalst vzw</p> 	<p>Shelter Aalst wil jongeren in kwetsbare situaties begeleiden tot zelfstandig wonen in een specifiek voor hen ingericht huis.</p>	<p><u>E-mail:</u> shelter.aalst@gmail.com</p>
<p>Creatief atelier voor jongeren</p> 	<p>CGGZ Largo wil creatieve ateliers aanbieden om kwetsbare jongeren hun verhaal op een alternatieve manier te laten vertellen, onder begeleiding van een therapeut.</p>	<p><u>Telefoon nummer:</u> +32 (0)11 31 35 88 of +32 (0)479 34 43 16</p> <p><u>E-mail:</u> houben_marijke@hotmail.com</p>
<p>Leerrecht-Trajecten op maat</p> 	<p>Dit project focust zich op school vervangende dagactiviteiten voor jongeren uit het secundair onderwijs die niet meer of slechts gedeeltelijk nog naar school willen, kunnen of mogen gaan.</p>	<p><u>Adres:</u> Charles Parentéstraat 6, 1070 Brussel</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> +32(0)2 242 85 43</p> <p><u>E-mail:</u> info@groepintro.be</p>
<p>D'Broej</p> <p>DE BRUSSELSE ORGANISATIE VOOR DE EMANCIPATIE VAN JONGEREN.</p>	<p>De Brusselse organisatie voor de Emancipatie van Jongeren leidt jeugdwerkers op in adventure therapie en biedt jongeren helende time-out en zoektocht naar zichzelf in de natuur aan.</p>	<p><u>Adres:</u> Henegouwenkaai 29, 1080 Sint-Jans-Molenbeek</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> +32 2 412 06 50</p> <p><u>E-mail:</u> centrumwest@dbroej.be</p>
<p>JEFhuis van en voor Jongeren</p> 	<p>JEFhuis wordt een rustplek voor jongeren met psychische problemen. Er zal een ruim aanbod zijn aan activiteiten om zichzelf te herontdekken en de energie terug te vinden om nieuwe stappen te zetten richting hun eigen toekomst.</p>	<p><u>Adres:</u> Valkerijgang 26, 3000 Leuven</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0478 44 22 96</p> <p><u>E-mail:</u> info@arktos.be</p>

<p>Jongerenwelzijn</p> <p>Agentschap Jongerenwelzijn</p> 	<p>Het agentschap organiseert de hulp aan jongeren in een moeilijke situatie en aan jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd. Zo zorgt het agentschap onder andere voor de erkenning en subsidiëring van private voorzieningen in de jeugdhulpverlening, de organisatie van de pleegzorg en het beheer van de Vlaamse gemeenschapsinstellingen, de begeleiding bij de jeugdrechtbanken, de Ondersteuningscentra Jeugdzorg of OCJ's (de voormalige Comités voor Bijzondere Jeugdzorg of CBJ's) en de intersectorale toegangspoorten, waarlangs men toegang kan krijgen tot ingrijpende jeugdhulp die niet rechtstreeks toegankelijk is. Het agentschap staat ook in voor het beheer van het Fonds Jongerenwelzijn</p>	<p><u>Adres:</u> Opgroeien (Jongerenwelzijn) Hallepoortlaan 27 (bus 32), 1060 Sint-Gillis</p> <p><u>Telefoon:</u> 02 553 33 01</p> <p><u>Fax:</u> 02 553 31 85</p> <p><u>E-mail:</u> info@jeugdhulp.be</p> <p><u>Website:</u> https://jeugdhulp.be</p>
<p>Kinderen uit de knel</p> 	<p>Kinderen uit de knel is een groepsbehandeling voor ouders en kinderen die verwickelend zijn in een vechtscheiding. Het welzijn van de kinderen wordt hierin steeds centraal gezet</p>	<p><u>E-mail:</u> kinderenuitdeknel@cawlimburg.be</p>
<p>Time-out TOpop</p> 	<p>Doel:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) Vroegtijdige schooluitval zoveel mogelijk voorkomen 5) Bijsturing van de gedragsproblematiek 6) Neutralisering van de probleemsituatie <p>Time-out biedt een korte of lange Time-Out aan leerlingen waarbij de schoolloopbaan</p>	<p><u>E-mail:</u> timeoutpoperinge@gmail.com</p> <p><u>Telefoon nummer:</u> 0496 03 31 09</p>

	<p>dreigt vast te lopen o.w.v. conflicten, demotivatie of emotionele problemen.</p> <p>De doelstellingen waar ze individueel rond werken (5 maal per week), worden bij aanmelding besproken met school en met de leerling. Er wordt een zinvolle dagbesteding gezocht op maat waarbij we steeds in contact staan met de leerplekbegeleider.</p> <p>De duur van de Time-Out wordt bepaald door de probleemstelling en is bijgevolg afhankelijk van leerling tot leerling.</p> <p>De Time-Out werkt steeds herstelgericht. Dit betekent ook dat we trachten nauw samen te werken met alle betrokkenen (leerkrachten, ouders, leerlingbegeleiding en CLB). Ze proberen de Time-Out los te koppelen van een preventieve schorsing (tuchtmaatregel).</p>	
<p>VZW Lejo</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 4) LEJO komt op voor jongeren (12 - 19 jaar) in een maatschappelijk kwetsbare positie. 5) LEJO is expert in ervaringsgericht werken met jongeren. 6) LEJO biedt een vrijetijdswerking, POT-trajecten en eXPerience-trajecten. 	<p><i>Adres:</i> Antwerpsesteenweg 701 9040 Sint-Amandsberg</p> <p><i>E-mail:</i> info@lejo.be</p> <p><i>Telefoon nummer:</i> 09/223 21 54</p> <p><i>Fax:</i> 09/225 88 34</p>

FASE 5: EVALUATIE

Beoordeling workshop

Nu de workshop uitgeschreven en gegeven is wilde ik ook effectief weten of deze een meerwaarde biedt in het onderwijs. Ik hebben dit geëvalueerd aan de hand van een beoordelingsdocument dat ik hebben afgenomen na de workshop.

Naam:.....

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Opmerkingen/tips:

--

Handtekening:

Ingevulde evaluaties

Naam: Van der Vloedt, Wuschka.....

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:
Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

PPT/filmpjes en flyer zeer duidelijk!

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Verspreid PPT heb je wel genoeg info. over wat er nodig is om te kunnen ondersteunen. Of je er echt toe in staat bent zal de Opmerkingen/tips: Maaktijk betreft uitwijzen.

lay-out PPT!
 - Er staat 'stergewallen' i.p.v. 'sterfgewallen'
 - Op dia nummer 11: staat 2 keer 'voelt zich begrepen' → *herhaling*
 - "allen strategieën" → "alle strategieën"

- Dia 13! *Grosming* → dan wel en dan geen leesteken
 → haal de leesteken uit je PPT, zeker bij een *Handtekening: Grosming*.
- Dia 15! *Link* werkt niet; Leerkracht primair APP
- "Uw" aanwezigheid i.p.v. U aanwezigheid.
- Folder: *Huisarts* praken *met* en diagnosticeren van. *z.o.z.* →

Inhoudelijk:

- In het filmpje wordt gesproken over een leerkracht-app waarin je aan elkaar advies kunt vragen → ik stel me vragen bij het weerhouden v/d privacy v/d leerling bij het gebruikmaken hiervan.
 - Filmpje waarin getekend wordt is mogelijk al wat secondair? Komt uit 2014.
 - P2 Brochure: Ik mis een vermelding van het 'ondersteuningsnetwerk' waar de school terecht op kan doen (bv. VOKAN). Indien je enkel rechtstreeks toegankelijke hulp wilt vermelden is dit wel ok.
 - folder: kopje 'hulpverleners buiten het onderwijs' → jaat "... anderen delen al hun verdagen..." → houdt hierbij rekening met dat dit niet zomaar gebeurt. Denk hierbij aan recht van bekendheid. Jongere wordt betrokken als bedringsleerzaam vanaf 12 jaar. Vermits je zoekt over secundair onderwijs dient de jongere dus meer te beslissen over doorgave van gegevens. Tenzij de leerling in kwestie in gevaar is.
 - folder: in opzetting dienden mis ik nog het "ondersteuningsnetwerk" wat ik eerder al vermeldde en het VK (vertrouwenscentrum kindermishandeling) waar je ook anoniem naar kan bellen met bezorgdheid en voor advies.
- Over het algemeen zeer uitgebreide en duidelijke folder!

Stichting

Naam: Eerste mans Greet.....

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	<u>Zeer goed</u>
-------------	-----------	------	------------------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	<u>Normaal</u>	Gemakkelijk
---------------	----------	----------------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	<u>Zeer goed</u>
-------------	-----------	------	------------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	<u>Zeer goed</u>
-------------	-----------	------	------------------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	<u>Goed</u>	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Opmerkingen/tips:

Zeer nuttige adressen. Ook zeer duidelijk waar je terecht kan als je een probleem hebt. Ook voor mezelf nuttig als we nog eens een stage zijn hebben die wat problemen heeft dan kunnen we toch wat adressen doorgeven.

Handtekening:

G. Eerste mans

Naam: Vicky C......

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed X	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk X
---------------	----------	---------	------------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed X
-------------	-----------	------	----------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed X	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed X
-------------	-----------	------	----------------

Opmerkingen/tips:

De stellingen die je maakt laten je toch een stelstaak bij jezelf, hoe denk ik hier over, wat weet ik hier over.
De Brochure is echt een tops meerwaarde!
Deze ga ik zeker kunnen gebruiken.

Handtekening:

Naam: Christy.....

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed X	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal X	Gemakkelijk
---------------	----------	--------------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed X
-------------	-----------	------	----------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed X	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed X
-------------	-----------	------	----------------

Opmerkingen/tips:

De brochure is heel uitgebreid, goed.
Op dia nr. 14 staat een filmpje dat dateerd van 2014, de info is niet up to date.
Ik was heel erg afgeleid van het geluid van de stift in dit filmpje.

Handtekening:

Naam:.....

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie: <u>Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?</u>

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed x	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal x	Gemakkelijk
---------------	----------	--------------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed x	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende x	Goed	Zeer goed
-------------	----------------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed x	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Opmerkingen/tips:

--

Handtekening:

Naam:Gitte Van Dijck
(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:
Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Opmerkingen/tips:

Het is goed om een mooie olijfsting te krijgen van alle ondersteunende organisaties. Mooi gedaan! Ook de vormgeving is wel netjes vind ik.

Voor jongeren bij wie alles is vastgelopen bestaat er ook nog oikoten. Zij organiseren onthelingen (voettocht naar santiago de compostela). Hiervoor is een dossier in de bijzondere jeugdzorg nodig, dus het is misschien niet meteen eerstelijns hulp en ik denk dat jullie dit vooral in de kijker wilden zetten.

Ik heb de ppt ook aangevuld met opmerkingen en antwoorden op de stellingen.

Handtekening:

Naam: Chantal

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed ☒	Zeer goed
-------------	-----------	--	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal ☒	Gemakkelijk
---------------	----------	---	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	☒ Zeer goed
-------------	-----------	------	---

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed ☒	Zeer goed
-------------	-----------	--	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed ☒	Zeer goed
-------------	-----------	--	-----------

Opmerkingen/tips:

Handtekening:

Naam: Marijke DC

(mag ook anoniem zijn)

|

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	--------------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	------------------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	------------------	------	-----------

Opmerkingen/tips:

--

Handtekening:

Marijke

Naam: Mieke Verstraelen, pedagogisch ondersteuner kleuteronderwijs

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	----------------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Opmerkingen/tips:

- Duidelijk
- Leerzaam
- Eye-opener
- Boeiend onderwerp

Handtekening:

Mieke V

Naam: Olivier Huybrechts – Bediende Sterrenhuis

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed x
-------------	-----------	------	----------------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk x
---------------	----------	---------	------------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed x
-------------	-----------	------	----------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed x	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed x	Zeer goed
-------------	-----------	-----------	-----------

Opmerkingen/tips:

Goede informatiebron.

Handtekening:

Olivier Huybrechts

Naam: Sanne Eijsackers

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Opmerkingen/tips:

De presentatie werd als makkelijk en duidelijk ervaren. Fijn om een toegankelijke uitleg te krijgen die iedereen kan bereiken.

Handtekening:

Eijsackers Sanne

Naam: Suzy De Wachter - INZET

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	----------------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Opmerkingen/tips:

De eerste maal dat ik zulke info krijg, ik ben ook nog maar vrij recent in de sociale sector gestapt vandaar dat ik het wel ineens veel informatie vind, maar het is wel heel erg duidelijk voor iemand die nog niet zoveel ervaring heeft. Bedankt!

Handtekening:

Suzy

Naam: Svetlana

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie: <u>Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?</u>

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	--------------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Opmerkingen/tips:

Bedankt voor de fijne presentatie. Wij kunnen hiermee in de praktijk echt aan de slag. Ondanks de Corona was dit overzichtelijk en heel duidelijke informatie. We kunnen deze informatie omzetten in de praktijk en dat geeft een enorme meerwaarde aan je geleverde werk.
--

Handtekening:

Svetlana

Naam: Santina

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:
Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Opmerkingen/tips:

Handtekening:

Naam: Jenny

(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:

Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moeilijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	----------	---------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	-----------

Opmerkingen/tips:

Handtekening:

Naam: Wim Pindien Janssen
(mag ook anoniem zijn)

Evaluatie:
Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?

Wat vond je van de workshop?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Hoe heeft u de inhoud van de cursus ervaren?

Zeer moeilijk	Moelijk	Normaal	Gemakkelijk
---------------	---------	----------------	-------------

Vond je deze workshop een meerwaarde voor jouw beroep?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Heb ik je voldoende kunnen informeren over het onderwerp?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	-------------	-----------

Na het volgen van de workshop, ben je nu (meer) in staat om de kwetsbare jongeren beter te ondersteunen?

Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed
-------------	-----------	------	------------------

Opmerkingen/tips:

Handtekening:

Wim Pindien

Resultaten van de beoordelingen

Wegens het corona virus heb ik de workshop online moeten geven. Tijdens de online workshop hebben de deelnemers geen probleem ondervonden. Er hebben in totaal 16 mensen deelgenomen aan de workshop. De deelnemers waren zeer enthousiast over de workshop en vonden het informatieboekje een grote meerwaarde. De deelnemers hebben de workshop zeer informatief ervaren en zullen deze kennis zeker toepassen in hun praktijk.

Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: 'Welke ondersteuning kan men bieden aan kwetsbare jongeren in het secundair onderwijs?'. Hiervoor is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd geweest om de jongeren in het secundair onderwijs effectief beter te kunnen ondersteunen.

Uit het enquête onderzoek bleek dat de jongeren van het secundair onderwijs meer nood hebben aan (betere) ondersteuning maar dit niet altijd durven te vragen aan hun omgeving.

Hierdoor lopen leerlingen vaak de kans dat zij zich niet begrepen voelen waardoor leerlingen dit later uiten met afwijkend gedrag dat vaak wordt bestempeld door hun omgeving als 'onhandelbaar gedrag'. De leerkrachten zullen deze leerlingen sneller opmerken wegens de grote aanpassing van hun gedrag.

Wat de meeste leerkrachten vergeten is dat deze jongeren erg kwetsbaar zijn en een signaal geven aan de buitenwereld om hulp te kunnen krijgen van een volwassene.

Als de leerkracht onvoldoende tijd steekt in deze kwetsbare jongeren zullen deze jongeren in hun dagelijks leven en in de arbeidsmarkt niet volledige kansen krijgen die ze normaal gezien zouden moeten krijgen.

Daarom is het heel belangrijk om als leerkracht van het secundair onderwijs de eerste signalen van kwetsbare jongeren op te merken en meteen in te grijpen voordat het te laat is.

Er bestaan veel methodes om deze kwetsbare jongeren beter te kunnen ondersteunen in het secundair onderwijs maar de eerste stap voor een leerkracht is vertrouwen. Vertrouwen is iets wat bij kwetsbare jongeren op één staat. Daarom is het zeer belangrijk dat je niet al te snel je hoop als leerkracht opgeeft in

jouw leerlingen. Wees bereid als leerkracht om je open te stellen naar de leerlingen.

De kwetsbare jongeren zitten vaak met hun hoofd ergens anders waardoor vaak conflicten en andere problemen ontstaan in de klas. Probeer als leerkracht de leerling steeds nieuwe kansen aan te bieden. Als het vandaag niet lukt, dan proberen we het morgen opnieuw. Wees geduldig met deze leerlingen en probeer je open te stellen naar de leefwereld van deze jongeren.

Als je eenmaal het vertrouwen van deze leerlingen hebt gekregen dan zal je een minder problematisch schooljaar ervaren. Buiten dat je een minder problematisch schooljaar gaat ervaren zullen deze leerlingen je later enorm dankbaar zijn voor jouw steun en toeverlaat. Hierdoor hebben de leerlingen een betere houvast gecreëerd waardoor ze een betere toekomst kunnen opbouwen.

Net zoals in elk onderzoek is er nog veel werk aan de winkel maar dit betekent niet dat wij als leerkrachten slecht bezig zijn...

Wij zouden als leerkrachten onze leerlingen beter moeten analyseren en beter moeten ondersteunen in plaats van de makkelijke weg te nemen en de leerlingen aan te wijzen met de vinger...

Wij als leerkrachten zijn de basis om een betere toekomst te creëren.

Als wij onze jongeren in de steek laten zal ook onze maatschappij achteruit gaan.

Dus wees bereid als leerkracht van het secundair onderwijs om de jongeren van nu beter te ondersteunen zodat wij een betere toekomst kunnen maken voor ons en voor onze jongeren.

Referentielijst

(sd).

(sd). Opgehaald van Arktos: <https://arktos.be/nl/contact/coordinatiedienst>

(sd). Opgehaald van scholen stad Gent: <https://scholen.stad.gent/basis/freinetdesassepoortspoor9>

5 Must Knows Over Intelligentie. (2016, augustus 28). Opgehaald van passievoorpsychologie.nl: <https://passievoorpsychologie.nl/intelligentie-iq-test-zwakbegaafd-hoogbegaafd/>

Agentschap Jongerenwelzijn. (2020, februari 20). Opgehaald van wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Agentschap_Jongerenwelzijn

algemeen. (sd). Opgehaald van OLO: <http://www.olo.be/nl/overolo/algemeen>

(sd).Awel.

https://www.google.com/search?q=awel+logo&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk00tXUpdWdeJMdt-Z4cQEafTeDj1Ug:1585139615458&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=dTa4hEAMnoOSMM%253A%252CYIOKKJiRxxK3qM%252C_&vet=1&usg=AI4_-kQtSQLCKHAY6Nlj19IZALLGToL8iQ&sa=X&ved=2ahU

awel. (2019, augustus 13). Opgehaald van wikipedia: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Awel>

AWEL IK WIL PRATEN. (sd). Opgehaald van awel: <https://awel.be/babbel#bel>

(sd).*Biezebeize*. <https://scholen.stad.gent/basis/freinetdesassepoortspoor9/biezebeize-week-dag>.

Bock, D. D. (2013 - 2014). *Aanpakken van maatschappelijke kwetsbaarheid op school*. Opgehaald van sociaalculturee: http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/thesis/eindproef_DaisyDeBock.pdf

Bock, D. D. (2013 - 2014). *Aanpakken van maatschappelijke kwetsbaarheid op school Sport als methodiek. bachelorproef*, 11, 12.

cbs.nl. (sd). <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/34/aantal-daklozen-sinds-2009-meer-dan-verdubbeld>.

(sd).CLB.

https://www.google.com/search?q=clb+logog&tbm=isch&ved=2ahUKEwjsopO10bXoAhUsmYsKHROWBbEQ2-cCegQIABAA&oq=clb+logog&gs_l=img.3...8917.9978..10361...0.0..0.144.770.0j6.....0....1..gws-wiz-img.....0i67j0j0i30j0i8i30.624Ptp5nTbg&ei=0E97Xuz6NKyyrgSTrJaICw&bi

CLB. (sd). Opgehaald van onderwijs Vlaanderen: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/clb>

CLB. (2018). Opgehaald van schoolkruipuit: <http://www.schoolkruipuit.be/clb-info-2018pdf>

contact. (sd). Opgehaald van verwonderd: <https://www.verwonderd.be/nl/contact>

contact. (sd). Opgehaald van zelfmoord1813: <https://www.zelfmoord1813.be/contact>

contact. (sd). Opgehaald van scholen stad Gent:
<https://scholen.stad.gent/basis/freinetdesassepoortspoor9/contact>

contact. (sd). Opgehaald van eetstudio: <https://eetstudio.be/contact.html>

contact. (sd). Opgehaald van saltarevzw: <http://www.saltarevzw.be/contact/>

contact. (sd). Opgehaald van dbroej: <http://dbroej.be/nl/dres>

contact. (sd). Opgehaald van groepintro: <https://www.groepintro.be/nl/contact/asse-nieuwstraat/>

contact. (sd). Opgehaald van atelier kersepit: <https://atelier-kersepit.be/contact.php>

Coronapandemie. (2020, april 28). Opgehaald van wikipedia:
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Coronapandemie>

(sd). *Creatief ateller voor jongeren.* <http://atelier-kersepit.be/workshop-jongeren.php>.

criminologie. (sd). Opgehaald van maatschappelijkeveiligheid:
<http://maatschappelijkeveiligheid.wikidot.com/criminologie>

(sd). *D'Broej.*
https://www.google.com/search?q=D%E2%80%99Broej&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk00_8HUKXglzHsGKjC3RSlawfYiS9w:1585146714669&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjKxeDW67XoAhXks4sKHZVrDyK_AUoAXoECBEQAw&biw=1600&bih=789#imgrc=hTAEi58p5aD6MM.

de conventie. (sd). Opgehaald van deconventie: <http://www.deconventie.be/#de-conventie>

De Kempen. (sd). Opgehaald van CAW: <https://www.caw.be/locaties/jac-geel/>

(sd). *De zelfmoordlijn.*
https://www.google.com/search?q=De+zelfmoordlijn&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk00mwYdeSScGRer3ZYmUd-Sr-nXt6A:1585140479000&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjtxq251LXoAhVYzMQBHRTSD34Q_AUoAXoECAkQAw&biw=1600&bih=789#imgrc=EedIMikKO_ZKKM.

Effecten van behandelingsprogramma's voor jeugdigen. (2003, mei). Opgehaald van nji:
<https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/ploeg-effecten.pdf>

Ervaringsdeskundigen. (sd). Opgehaald van eetstudio:
<https://eetstudio.be/teamleden/ervaringsdeskundige%20anbn.html>

Gedragsproblemen in de klas. (sd). Opgehaald van gedragsproblemenindeklas:
<https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedragsproblemen/omgaan-moeilijk-gedrag/>

(sd). *Goezting.* <http://www.saltarevzw.be/contact/>.

Handelingsgericht werken, h. d. (2013). Opgehaald van www.nji.nl: https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Handelingsgericht_werken.pdf

Het JAC wijst je de weg. (sd). Opgehaald van CAW: <https://www.caw.be/jac/over-het-jac/>

home. (sd). Opgehaald van saltarevzw: <http://www.saltarevzw.be/#>

home. (sd). Opgehaald van dbroej: <http://dbroej.be/nl>

huisarts. (sd). Opgehaald van vacatures: <https://www.vacatures.nl/functie/huisarts/>

hulp. (sd). Opgehaald van overkop: <https://overkop.be/hulp>

(sd).*Inloophuis ANBN.* <https://eetstudio.be/teamleden/ervaringsdeskundige%20anbn.html>.

(sd).*JAC.*

https://www.google.com/search?q=JAC+caw+logo&tbm=isch&ved=2ahUKEwiQvsf30bXoAhXWwyoKHQj1B94Q2-cCegQIABAA&oq=JAC+caw+logo&gs_l=img.3...16830.20269..20587...1.0..0.131.1325.0j11.....0....1..gws-wiz-img.....0i67j0i30j0i24.izAgLSHTdSE&ei=XFB7XpCgCNaHqwGI6.

(sd).*JEFhuls van en voor jongeren.* <https://arktos.be/>.

(sd).*Jongerenwelzijn.*

https://www.google.com/search?q=Jongerenwelzijn&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk029k_68daFZaR0g_AXFaLbQjNHMiQ:1585147064196&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwikkbb97LXoAhU9y8QBHWjgDZkQ_AUoAXoECBQQAw&biw=1600&bih=789#imgrc=XfrRczosnu4pSM.

Jongh, P.-J. d. (2018, mei 28). *Spookjongeren in Nederland: een overzicht.* Opgehaald van sociaalweb: <https://www.sociaalweb.nl/blogs/spookjongeren-in-nederland-een-overzicht>

Josine Holdorp, M. M. (2018). *beter in beeld.* Nederland: colofon. Opgehaald van Nederlands jeugdinstituut: <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Beter-in-Beeld-Jongvolwassenen-na-jeugdbescherming-en-jeugdreclassering.pdf>

Kabinet: onzichtbare jongeren naar school of aan het werk. (2015 , november 30). Opgehaald van rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2015/11/30/kabinet-onzichtbare-jongeren-naar-school-of-aan-het-werk>

Kies hieronder een TEJO-huis bij jou in de buurt. (sd). Opgehaald van Tejo: <https://tejo.be/vind-een-tejo-huis/lijst/>

kinderen uit de knel. (sd). Opgehaald van CAW: <https://www.caw.be/hoe-wij-helpen/begeleiding/relatie-gezin-omgeving/kinderen-uit-de-knel/>

(sd).*Kinderen uit de knel.*

https://www.google.com/search?q=Kinderen+uit+de+knel&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk01jtiNJVWHC2yOSiLVcjQ8i-4jgA:1585147133171&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwi5-Kee7bXoAhWB0KYKHeirARwQ_AUoAXoECAwQAw&biw=1600&bih=789#imgrc=HhUizhgRBbUgfM.

(sd).*Kinderrechtencommissariaat.*

https://www.google.com/search?q=Kinderrechtencommissariaat+logo&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk02DxHhB4yrA4u33vyU6GhLx4gfTNQ:1585139940228&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwilzLm40rXoAhU74aYKHV2OAJYQ_AUoAXoECAwQAw&biw=1600&bih=789#imgrc=RE285Yq2AR.

Kinderrechtencommissariaat. (sd). Opgehaald van Vlaanderen: <https://www.vlaanderen.be/cultuur-sport-en-vrije-tijd/jeugdwerking/kinderrechtencommissariaat>

kwetsbare jongeren leerkracht omgaan vorm. (sd). Opgehaald van books google:
https://books.google.kz/books?id=_7-qDwAAQBAJ&pg=PA191&lpg=PA191&dq=kwetsbare+jongeren+leerkracht+omgaan+vorm&source=bl&ots=pbiCPHwkdG&sig=ACfU3U3CMFVS2tPyliXeXahm58e1jQql_A&hl=nl&sa=X#v=onepage&q=kwetsbare%20jongeren%20leerkracht%20omgaan%20vorm&f=false

(sd). *Leerrecht-Trajecten op maat.* <https://www.groepintro.be/nl/contact/asse-nieuwstraat/>.

Lier, S. (2008). dag van het verzet tegen armoede. 4 , 11.

Maatschappelijke kwetsbaarheid op school. (sd). Opgehaald van kennisplein:
[https://www.kennisplein.be/Documents/outreach/welwijs-0903p3_8%20\(1\).pdf](https://www.kennisplein.be/Documents/outreach/welwijs-0903p3_8%20(1).pdf)

Meer info over LEJO vzw. (sd). Opgehaald van goededoelen:
<https://www.goededoelen.be/organisation/more/?id=0420358606>

missie. (sd). Opgehaald van verwonderd: <https://www.verwonderd.be/nl/over-verwonderd/missie>

Missie & Visie. (sd). Opgehaald van TEJO: <https://tejo.be/over-tejo/missie-visie/>

Mooren, F. C. (2006). *Opvoeding op school en in het gezin. Onderzoek naar de samenhang tussen opvoeding* . Opgehaald van rug:
https://www.rug.nl/research/portal/files/14498970/02_h2.pdf

onderwijsinspectie. (sd). *Kwetsbare leerlingen in ons onderwijssysteem.* Opgehaald van onderwijsinspectie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs/trends-in-het-onderwijs/kwetsbare-leerlingen-en-studenten/kwetsbare-leerlingen-in-ons-onderwijssysteem>

Opgroeien (Jongerenwelzijn). (sd). Opgehaald van Vlaanderen:
<https://www.vlaanderen.be/organisaties/administratieve-diensten-van-de-vlaamse-overheid/beleidsdomein-welzijn-volksgezondheid-en-gezin/opgroeien>

Opgroeien naar volwassenheid , kwetsbare posities. (sd). Opgehaald van Opgroeien naar volwassenheid: <https://www.16-27.nl/opgroeien-naar-volwassenheid/kwetsbare-posities>

opinie kwetsbare jongeren. (sd). Opgehaald van VRT:
<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/03/21/opinie-kwetsbare-jongeren/>

Oplossingsgericht werken in het sociaal werk . (2018). Opgehaald van movisie:
<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-03/Methodebeschrijving-oplossingsgericht-werken-in-sociaal-werk.pdf>

Over deze website en de organisaties. (sd). Opgehaald van zelfmoord1813:
<https://www.zelfmoord1813.be/over-deze-website-en-de-organisaties>

Probleemjongeren. (2019, september 23). Opgehaald van wikipedia:
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Probleemjongeren>

redactie, Z. (2017, november 1). *Wat is het gemiddelde IQ (in Nederland)?* Opgehaald van zobegaafd:
<https://www.zobegaafd.nl/wat-is-het-gemiddelde-iq-in-nederland/>

Reinout, B. (sd). *spiritworks.* Opgehaald van spiritworks.be:
<https://spiritworks.be/therapeut/reinout->

baeckelmans/?fbclid=IwAR12vCFwQgG_yMugiL30f5VTaJfqpTxAG9OHTZQ8IEu84AAhAINWM
O8Xams

rijksoverheid, P. B. (sd). *Dak- en thuisloze jongeren*. Opgehaald van rijksoverheid:
[https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beschermd-wonen-en-maatschappelijke-
opvang/dak--en-thuisloze-jongeren](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beschermd-wonen-en-maatschappelijke-opvang/dak--en-thuisloze-jongeren)

RMO, R. v. (2001). *Kwetsbaar In Kwadraat*. Den Haag: Sdu. Opgehaald van
[https://books.google.kz/books?id=tzpSR9ChqFIC&pg=PA80&lpg=PA80&dq=wie+Probleemjog
ngeren&source=bl&ots=v-
hAgZCazN&sig=ACfU3U3mVnKxKcwFZk4_ebO01kOTk9nKwg&hl=nl&sa=X&ved=2ahUKEwid_
4Kk-6voAhXLcJoKHfB9DAkQ6AEwAXoECAkQAQ#v=onepage&q&f=false](https://books.google.kz/books?id=tzpSR9ChqFIC&pg=PA80&lpg=PA80&dq=wie+Probleemjog
ngeren&source=bl&ots=v-
hAgZCazN&sig=ACfU3U3mVnKxKcwFZk4_ebO01kOTk9nKwg&hl=nl&sa=X&ved=2ahUKEwid_
4Kk-6voAhXLcJoKHfB9DAkQ6AEwAXoECAkQAQ#v=onepage&q&f=false)

(sd). *Shelter Aalst* vzw.
[https://www.facebook.com/shelteraalstvzw/photos/a.832497420222062/832524236886047
/?type=1&theater](https://www.facebook.com/shelteraalstvzw/photos/a.832497420222062/832524236886047
/?type=1&theater).

shelteraalstvzw. (sd). Opgehaald van facebook:
https://www.facebook.com/pg/shelteraalstvzw/about/?ref=page_internal

(sd). *Speak up, speak out*. [https://www.zelfmoord1813.be/blog/speak-speak-out-west-vlaamse-cgg-
winnen-rode-neuzenprijs](https://www.zelfmoord1813.be/blog/speak-speak-out-west-vlaamse-cgg-
winnen-rode-neuzenprijs).

Speak up, Speak out. (sd). Opgehaald van zelfmoord1813:
[https://www.zelfmoord1813.be/blog/speak-speak-out-west-vlaamse-cgg-winnen-rode-
neuzenprijs](https://www.zelfmoord1813.be/blog/speak-speak-out-west-vlaamse-cgg-winnen-rode-
neuzenprijs)

Starre, K. v. (sd). *De methode 'Kids' Skills'*. Opgehaald van sterkkindercoaching:
http://sterkkindercoaching.nl/files/6013/6319/3456/Kids_Skills_.pdf

Suicidepreventiewerking van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg. (sd). Opgehaald van CGG:
<http://www.cgg-suicidepreventie.be/>

technisch rapport. (2019). Opgehaald van het staat van het onderwijs:
file:///C:/Users/Anastasia/Downloads/Technisch+rapport+
+De+Staat+van+het+Onderwijs+2019+-+Kwetsbare+leerlingen+en+studenten+-+1+van+2.pdf

(sd). *TEJO*.
[https://www.google.com/search?q=TEJO+logo&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk0
3Q_s5gknCTuEJokATD5H0zDF6t7w:1585140068669&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=9Q8g7
i0evqBHXm%253A%252C2FvJj16csGz-JM%252C_&vet=1&usg=AI4_-
kRYPdMHKoNFpzQ9xioHbOxaJ9DqCg&sa=X&ved=2ahU](https://www.google.com/search?q=TEJO+logo&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk0
3Q_s5gknCTuEJokATD5H0zDF6t7w:1585140068669&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=9Q8g7
i0evqBHXm%253A%252C2FvJj16csGz-JM%252C_&vet=1&usg=AI4_-
kRYPdMHKoNFpzQ9xioHbOxaJ9DqCg&sa=X&ved=2ahU)

theorie maatschappelijke kwetsbaarheid. (sd). Opgehaald van scribd:
[https://www.scribd.com/document/293915703/090804-Theorie-Maatschappelijke-
Kwetsbaarheid](https://www.scribd.com/document/293915703/090804-Theorie-Maatschappelijke-
Kwetsbaarheid)

(sd). *Time-out*. <http://deast.be/>.

Toemen, T. (2017, april 26). *Minder alleenreizende minderjarige asielzoekers in 2016*. Opgehaald van
cbs.nl: [https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/17/minder-alleenreizende-minderjarige-
asielzoekers-in-2016](https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/17/minder-alleenreizende-minderjarige-
asielzoekers-in-2016)

Topop. (sd). Opgehaald van deast: <http://deast.be/zorg/topop>

- Verbeke, N. (2017). *samenvatting hoofdsuk 2*. Opgehaald van studocu:
<https://www.studocu.com/en/document/universiteit-gent/criminologie/summaries/samenvatting-hoofdstuk-2/877471/view>
- (sd). *Verdraai- de wereld*. <http://www.deconventie.be/#de-conventie>.
- Verhaegen, B. (sd). *De wettelijke vertegenwoordiging van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen*. Opgehaald van http://www.advocaten-verhaegen-verpoorten.be/wp-content/uploads/2016/01/wettelijke_vertegenwoordiging_niet-begeleide_minderjarige_vreemdelingen.pdf
- (sd). *Verwonderd*.
<https://www.facebook.com/verwonderd/photos/a.1515015235458857/2191064647853909/?type=3&theater>.
- Vettenburg, N. (2006). *Maatschappelijke kwetsbaarheid verminderen door de binding met de school te verhogen*. Opgehaald van docplayer: <http://docplayer.nl/14582321-Maatschappelijke-kwetsbaarheid-verminderen-door-de-binding-met-de-school-te-verhogen.html>
- Vettenburg, N. (2018, mei 17). *De school als hefboom om maatschappelijke kwetsbaarheid te verminderen*. Opgehaald van docplayer: <http://docplayer.nl/141551572-De-school-als-hefboom-om-maatschappelijke-kwetsbaarheid-te-verminderen.html>
- Vlaanderen, o. (sd). *Vroegtijdig schoolverlaten: risicofactoren en kenmerken*. Opgehaald van onderwijs Vlaanderen: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/vroegtijdig-schoolverlaten-risicofactoren-en-kenmerken>
- (sd). *VZW LEJO*.
https://www.google.com/search?q=wat+is+vzw+lejo&rlz=1C1GCEA_enKZ887KZ887&sxsrf=ALeKk01y6lerU5URC879RIa6x99N1hS-9A:1585302680358&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKewix2f7YsLroAhVx_SoKHR3lBLcQ_AUoAXoECBIQAw&biw=1600&bih=789#imgsrc=6hKNCV50e-pDhM.
- VZW LEJO. (sd). Opgehaald van mediawijs: <https://mediawijs.be/organisaties/lejo-vzw>
- welwijs. (2009). *maatschappelijke kwetsbaarheid op school*. Opgehaald van kennisplein:
[https://www.kennisplein.be/Documents/outreach/welwijs-0903p3_8%20\(1\).pdf](https://www.kennisplein.be/Documents/outreach/welwijs-0903p3_8%20(1).pdf)